

De aetiologia generali contagii pluribus morbis ... et praesertim pesti Orientali ac febris flavae persae proprii / [Claude Balme].

Contributors

Balme, Claude, 1766-1850.

Publication/Creation

Lugduni : J.B. Kindelem, 1809.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/bgan37bh>

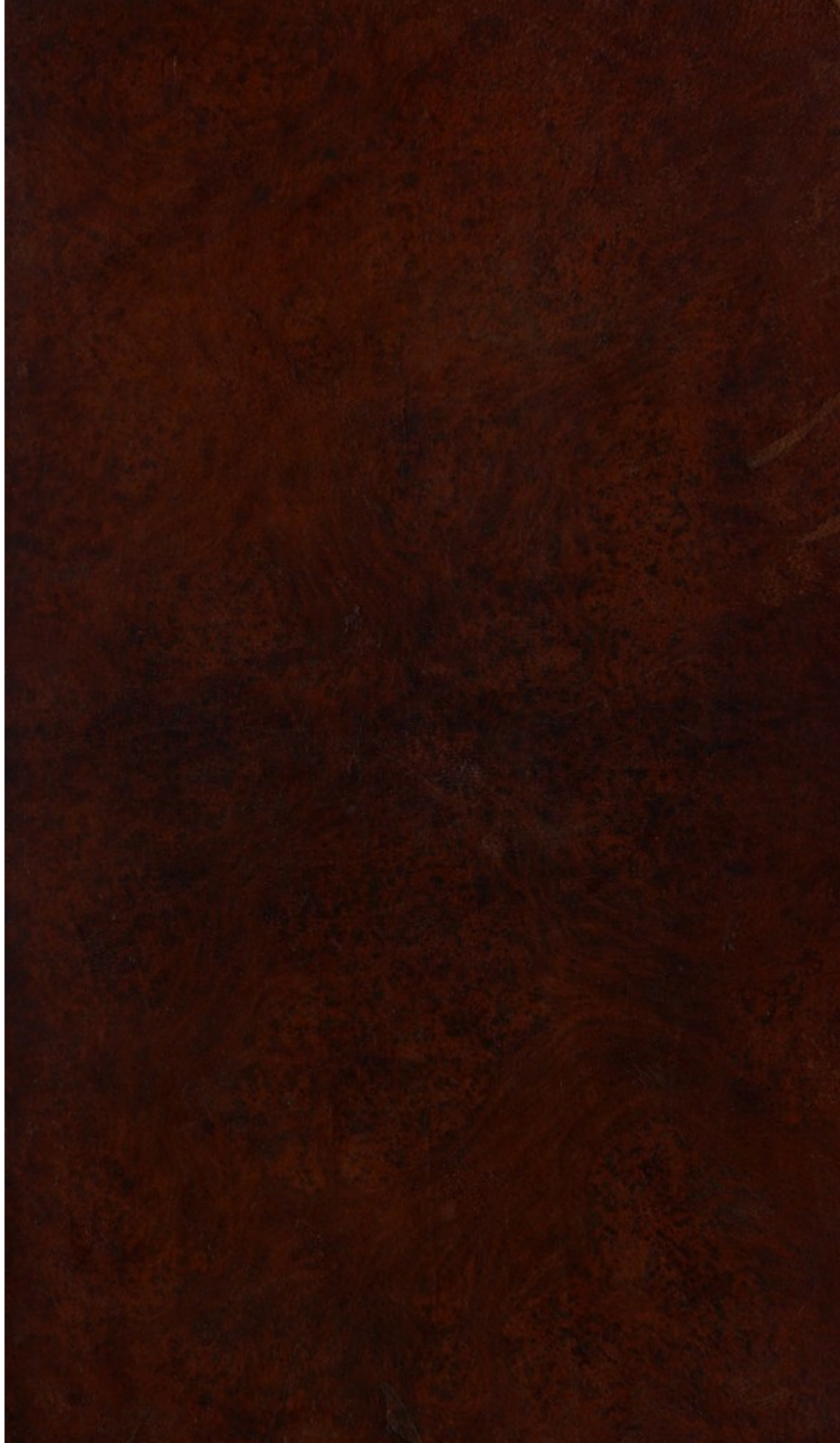
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

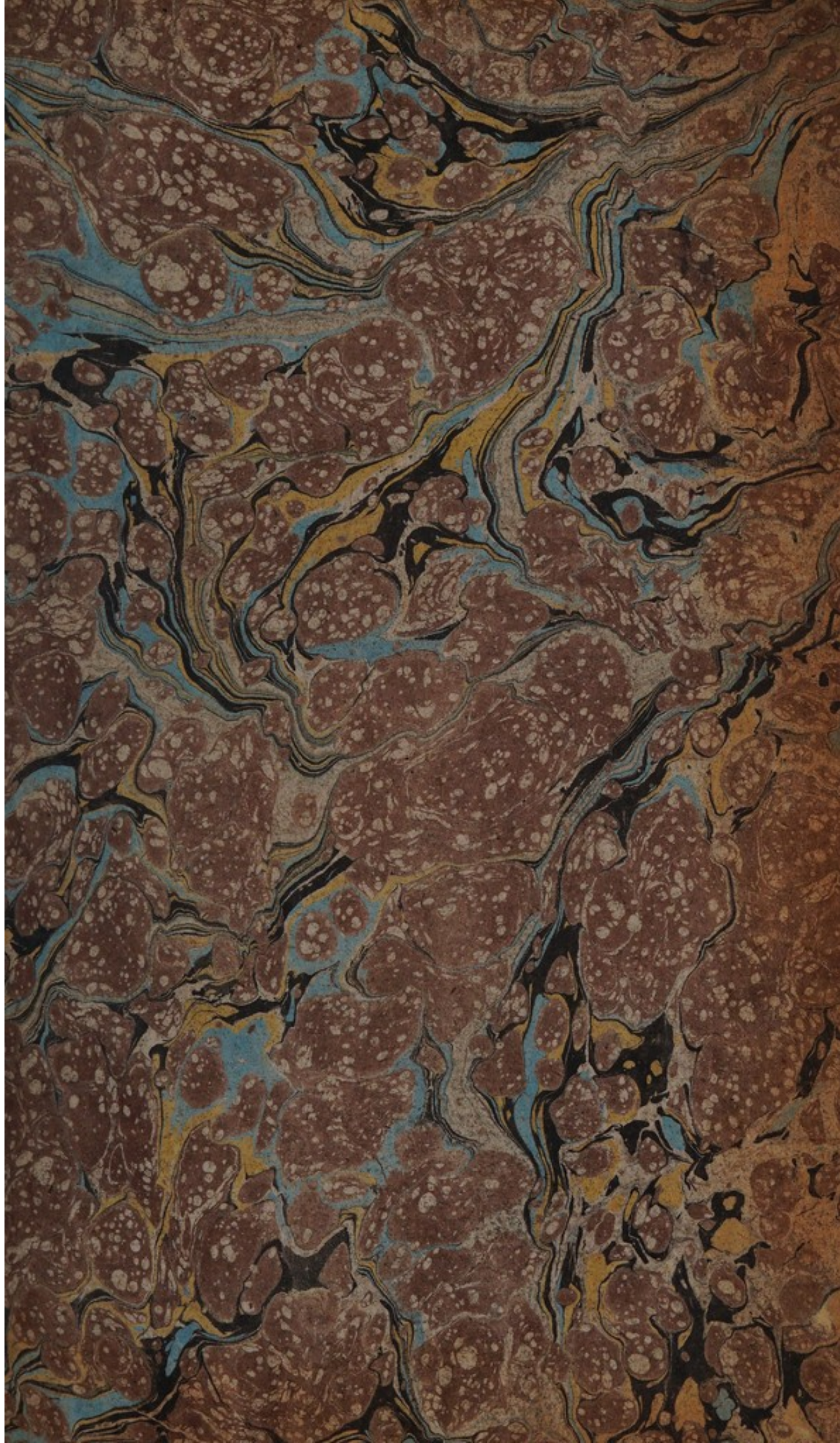
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

= e = 2.7. 12094/B

Præclaro atque Colendissimo
Domino Coste, honorificæ Legionis Membro
et Exercituum Gallie Archiatro:

In testimonium gratitudinis, obsequentiæ
et reverentiæ:

Balme
Dr. m. m.

Sectiones alpe (Lundholm)
Domini (Lund), huncque legimus (Lund)
et (Lundholm) (Lundholm):

In (Lundholm) (Lundholm), obsequia
et (Lundholm):

(Lundholm)
(Lundholm)

DE ÆTIOLOGIA
GENERALI
CONTAGII.

Deux Exemplaires ont été déposés à la
Bibliothèque Impériale.

On trouve cet Ouvrage , à Lyon ,

Chez { REYMANN et Comp.^e , Libraires ,
 rue St-Dominique , n.º 63.
 YVERNAULT et CABIN , Libraires ,
 même rue , n.º 64.

55150

DE ÆTIOLOGIA GENERALI CONTAGII

PLURIBUS MORBIS, *v. g.*, LUI VENEREÆ,
PHTYSI PULMONARI, FEBRI NOSOCO-
MIALI, PETECHIALI, VARIOLOSÆ, etc., etc.,
ET PRÆSERTIM PESTI ORIENTALI AC
FEBRI FLAVÆ PERSÆPÈ

PROPRII.

Auctore CLAUDIO BALME,

Bellicæo (in Partitione *Ain* dictâ), olim in Univer-
sitate Parisiensi Medicinæ Studioso, jamdudum
Chirurgus 1.^æ Classis in 22.^â Cohorte levium pedi-
tum, Ex-Medico Exercitûs Gallici in Oriente,
Doctore-Medico Monspeliensi, Comitatus Benefi-
centiæ Lugduni Administratore, Secretario-Gene-
rali Societatis Medicæ ejusdem Civitatis, Consorte
Societatum Medicarum Burdigalensis, Massiliensis,
et Societatis Æmulationis et Agriculturæ Partitionis
Ain dictæ, Sodali Academiæ Arcadum Romæ et
Academiæ Regiæ Matritensis, etc.

LUGDUNI,

Ex Typis J. B. KINDELEM, in Plateâ Ædium
Archiepiscopatus, n.º 37.

1809.

Si quis causas corporis affecti benè cognovit, potens est valdè ea afferre, quæ corpori commo- dent. (Hippocrates, lib. de flatibus, §. 2.)

Causæ morborum virulentæ non omnibus, sed certis ac determinatis corporis partibus, in quas suam exercent violentiam, infensæ sunt (Hofmann, op. omn. t. 1. p. 172.)

La science des causes est la plus difficile de toutes nos connaissances. — Les causes des maladies ne se connaîtront jamais, sans joindre le raisonnement aux faits, et les faits au raisonnement. (*Zimmerman*; de l'expérience, etc. t. 2. p. 201 et 252.)

DILECTIS

AC PRÆCLARIS CONCIVIBUS

D. D.

BAILLOD.. (Petro) , Adjutori - Præfecto
Militari , Honorificæ Legionis
Equiti , Imperii Baroni , et Or-
dinis-Majoris-Generalis Prima-
rio :

CARRIER . (Ludovico) , Utriusque Siciliae
Equiti , et levium peditum in
Regiâ Cohorte Neapolitanâ Sub-
Tribuno :

COCHAUD (Antonio) , in Curiâ S.E. Mi-
nistri Interioris Reipublicæ Sub-
Primario Curatori :

GUILLAND (Joanni-Chrystopho) , in pe-
ditatû Ex-Centurioni-Præfecto :

GUILLON . (Francisco-Mariæ) , Jurisperito
et Pacis Judici (*Lugduni*) :

NOVEL... (Ludovico) Adjutori-Præfecto
Militari , Honorificæ Legionis
Equiti , et Recensionum Mili-
tarium Inspectori :

SIBUET . . (Prospero) , Adjutori - Cas-
trensi , Honorificæ Legionis
Consorti , Imperii Baroni , et
equitatûs Chiliarcho-Majori :

Q U O R U M Nomina
Gratam Memoriam excitant :

— Officia

Patriæ Fidem

ac Principis Beneficentiam proclamant :

— Animi dotes

Amicorum Benevolentiam ,

Conterraneorum Devotionem ,

et Omnium Observantiam imperant :

In pignus Gratitudeis ,

Amoris atque Venerationis

Hoc Opusculum

Dedico , Voveo et Consecro ,

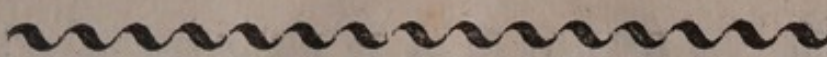
quo non magis addictus

et obsequens alter ,

CL. BALME.

Scribebam Lugduni

28.^a die aprilis 1809.

SUMMARIUM (*).

INTRODUCTIO. *Corpora sese contingentia mutuum et reciprocam actionem exercent. Pro contagio saltem duo requiruntur corpora. In universum, debilitas generalis contagio opposita est. Morbi hæreditarii modo contagioso sese evolvunt. Circumstantiæ quibus variant contagii facilitas et energia.*

De Ætiologiâ Generali Contagii. I. *Quæstionis solvendæ expositio.* II. *Ejus extensio et divisio.*

Primum Quæstionis Membrum. III. *Febris flava et pestis orientalis ad eandem morborum classem pertinent.* IV. *Nam utraque affectio proximas affinitates observat.* V. *Quod probatur.* VI. *Atmosphæra æquè calida ac humida feбри flavæ et aliis biliosis febribus favet.* VII. *Sed præter aërem proportionaliter calidum et humidum, requiritur etiam regiminis anterioris vitium.* VIII. *Cur in Indiis Europæus feбри flavæ magis fit obnoxius?* IX. *Invasio pestis cons-*

(*) Generalia tantum in hoc Summario acervatim designantur: Index verò ad calcem operis positus extenso modo et ordine alphabetico singula omnia pandit.

tituitur ex irritatione habituali et antecedente in cute, cujus energia diathesim biliosam refrænât, sed cujus, vice versâ, asthenia constans effectum calidi regiminis, id est, abdominalium viscerum affectionem permittit. X. Probatur quod antea (VII) dicitur. XI. A contagiosâ distingui debet febris flava epidemica. XII. Probatur etiam quod jam (V) fuit dictum de necessitate certæ proportionis inter calorem et humiditatem atmosphæræ pro febris flavæ productione. XIII. Absentia istius proportionis inter calorem et humiditatem, per prioris submissionem in individuâ constitutione occurrens, feбри flavæ obstat. XIV. Absentia ejusdem proportionis inter aëris calorem et humiditatem, per augmentum prioris, in corpore humano eandem immunitatem affert. XV. De pestis simili modificatione secundum caloris mutationes et ejus relationes cum humiditate. XVI. Confirmatur differentia inter pestem orientalem et febrem flavam jam (V) enunciata. XVII. An, et cur flava febris minùs contagiosa quàm pestis? XVIII. Revertitur ad primum quæstionis membrum. XIX. Quantum temporis in plantis servari potest germen contagiosum? XX. Cui causæ attribuenda est contagii evanescencia in Agmine sedem mutante?

XXI. *Quandò contagiosæ materiei conservatio diutina datur?* XXII. *De miasmaticis suprà animalia depositis.* XXIII. *Idem morbi non sese præstant contagiosos pro cunctis animalibus quæ eadem non sunt.* XXIV. *Quomodo super animal coopertum potest servari contagii materies?* XXV. *Cur de modo, quo servari potest miasma in animali nudo, nihil certi dari potest?* XXVI. *De cætero, corpus nudum vel aquæ contactui expositum, minùs facilè contagem retinet.* XXVII. *Munditie utilitas contrà contagium.* XXVIII. *An-non morbus contagiosus, tanquàm compositus à pluribus successivis assultibus actionis contagiosæ, considerari potest?* XXIX. *Hæc compositio præsumi datur è recidivis apud febrem pestilentem, variolosam, petechialem haud raris.* XXX. *Ejusdem argumenti continuatio.* XXXI. *De translatione contagii ex uno animali ad aliud diversæ speciei, sed priore illæso.* 1.º *De hominibus ad bestias.* XXXII. 2.º *De Bestiis ad homines, prioribus inoffensis.* XXXIII. 3.º *De homine ad hominem, priore incolumi.* XXXIV. *De miasmatis condilione ejus absorptioni necessariâ.* XXXV. *Actio miasmatis depositi ab humiditate (ex agentibus externis productâ) et à cutis flexibilitate*

pendet. XXXVI. *Non existit Contagium absolutum.* XXXVII. *Quâ ratione in corpore affecto contages gressum suum sæpè sistere valet ?* XXXVIII. *Via contagii ex infecto ad inficiendum.* XXXIX. *Facultas contagiosa in singulis morbi stadiis non existit.* XL. *Quandò existit et quid exhibet primum stadium ?* XLI. *Morbus contagiosus consistit in actione , 1.º suprâ affectum , et 2.º suprâ expositum.* XLII. *Tempus quo sese ostendit contagium apud ægrum , nec in omnibus morbis , nec in eodem morbo idem est.* XLIII. *Undè hæc differentia ?* XLIV. *Modus agendi contagis intra et extra corpus infectum difficilè explicatur.* XLV. *Exempla morborum non in primo , sed in ultimo stadio contagiosorum.* XLVI. *Contagium ab indole febrili morborum pendet.* XLVII, XLVIII, XLIX. *Continuatur argumentum præcedens.* L. *Quandò cessat contagiosa morbi facultas ?* LI. *Transmissio contagii de animali quodam ad aliud speciei diversæ.* LII. *Arte transmissum in diverso animali variè agit contagium.* LIII. *De contagii transmissione ex animalibus in homines.* LIV. *Ex hominibus ad animalia.* LV. *Contages in eâdem specie animalium non imminuitur.* LVI. *Ad hoc 1.^a conditio , contactus.* LVII. *2.^a conditio ,*

certus gradus humiditatis in aporrhoeis morbidis. LVIII. 3.^a Conditio : relationes, analogia, affinitates temperamenti, functionum et structuræ. LIX. Quod probatur per epizootiarum, epidemiarum, et contagionum de uno ad alterum subjectum transmissionem. LX. Affinitates et sympathiæ inter corpora humana augentur in calamitatibus publicis. LXI. De circumstantiis contagioni contrariis. 1.º De ætate diversâ. LXII. 2.º De temperamenti discrepantiâ. LXIII. 3.º De sexûs diversitate. LXIV. Tamen non requiruntur hæ omnes diversitates pro contagione obstandâ. LXV. Exempla influxûs identitatis in functionibus etc. ad contagium producendum. LXVI. LXVII. Diversitates in modo agendi et vivendi etc. inter ægros et sanos, contagem impediunt. LXVIII. Mutuæ relationes, secundum textum partium et statum aëris, diversè agunt. LXIX. Contagium cuidam assimilationi debetur. LXX. Certus energiæ gradus contagii impressionem præcedere debet. LXXI. LXXII. Secundum energiam partium à contagione læsarum, variat contagii gradus. LXXIII. Contagium impeditur, quandiù cutis excitata existit. LXXIV. Absente anteriore cutis exercitatione, arcetur morbus contagiosus. LXXV. Quamvis exci-

tatio culis anterior sit necessaria, non est tamen causa essentialis contagii suscepti.
LXXVI. *Particularis et gravis affectio alterius organi contagioni minùs favet.*
LXXVII. LXXVIII. *Partium complicatio variare facit contagium.* LXXIX.
LXXX. *De aliis circumstantiis contagioni particularibus.* LXXXI. *Prout continens et acuta, aut intermittens et lenta existit, febris contagiosa variè communicabilis est.*
LXXXII. *Infectio adest periculosior ex statu impuro primarum viarum.* LXXXIII.
LXXXIV. *Contagium rarius ac mitius in excelsis locis etc.* LXXXV. *Pro ægris aggregatis eadem symptomata, eandem solutionem etc. exhibere videtur morbus contagiosus.* LXXXVI. *De actione aëris humidi super febrem flavam.* LXXXVII. *Quomodo vegetatio contagionem faciliorem reddere potest?* LXXXVIII. *Vegetatio et animalisatio sese adjuvant; sed unâ dominante, altera decrescit.* LXXXIX. *Humiditas temperamenti, sed adhuc certo caloris gradui juncta, contagem adjuvat.* XC. *Venti molles ad propagationem morborum inducunt.* XCI. *Progressus contagii minùs ab energiâ morbi quàm ab ægrorum numero pendet;* XCII. — *et ratione inversâ diathesis individuorum ejus actioni expositorum.*

XCIII. *Cur in peste ac in febre flavâ etc. gravius est contagium quàm in aliis morbis? Via contagii in hominibus vel in animalibus fortè non eadem est.* XCIV. *Conclusiones ex suprâ dictis parùm decisivæ. Repetitio argumentorum quorum probatio tentata fuit.*

Secundum Quæstionis Membrum. XCV.

Quid est sanitas? XCVI. Cui rei tenet morbus? de vitâ unicuique propriâ. De vitâ hominis solitarii. XCVII. Vita hominum in societate positorum ex eorum communicatione influitur. Quænam positio requiritur ut morbus aut sporadicus aut contagiosus suscipiatur? XCVIII. Infectus suam contagionem benè valenti dare nequit, nec laboranti aliâ gravi affectione. XCIX. Ad contrahendum morbum contagiosum exiguntur conditio generalis, conditio localis remota, et conditio localis proxima. C. Conclusio negativa secundi membri quæstionis.

Quædam generalia Corollaria solùm plerisque Typhis acutis applicanda.

E M E N D A N D A.

<i>Pag.</i>	<i>lin.</i>	<i>Pro</i>	<i>lege</i>
32,	20,	Juniperi granorum	Juniperi, granorum etc.
<i>id.</i> ,	27,	Nantici	Nautici
33,	19,	afflictos	afflictos
40, additioni. 9,		immunitatum	immunitatem
41, notæ (1). 3,		curiorum	curiosum
42,	23,	hebdomadibus	hebdomadibus
47,	7,	me que	meque
<i>id.</i> ,	14,	sensum	sensuum
49, notæ (1),		<i>Vid.</i>	<i>Videatur</i>
137, notæ (2),		<i>Burini</i>	<i>Rubini</i>

INTRODUCTIO.

USQUE adhuc haud pauca de contagio dicta fuerunt, et tamen de ejus existentia magna controversia inter scriptores adfuit. Alii enim ferè in omnibus morbis illud admiserunt; alii autem nullis, dùm plures quibusdam tantùm illud assignârunt. Cur hæc discrepantia? Undè hic dissensus? Errori aut inscitiae aut systematum amor opinionem cujuslibet adscribere in animo non habens, ideas meas de contagio paucis ac simplicibus verbis modò sum communicaturus.

Corpus inanimatum, alteri pariter inanimato vicinum, huic posteriori impertit modificationem quam per accidens acquisivit: sic frigidum frigoris, calidum caloris etc. particeps illud facit. Uno verbo, atmosphæra prioris atmosphæram posterioris influit et mutat.

Corpora sese
contingentia mu-
tuam et recipro-
cam actionem
exercent.

Planta pariter aliquo modo super plantam agit. Flos, qui segregatus colorem vividum offerre posset, inter alios flores decolores sese explicans, fit etiam pallidus. = Ramusculus siccus vicini ramusculi ariditatem provocat, aut pro eâ vitandâ, extractionem suam petit. = In tritico solo, præcipue quandò non rarum est, perfacilè advenit *ærugo*: verùm, si frumento *secale* dicto interrumpitur ac miscetur, non sæpè apparet hic contagiosus ce-

realium morbus. = Poma ejusdem speciei, quandò pluria jam sunt putrescentia, breviter hanc alterationem subeunt omnia; et hæc corruptio tardior accidit inter fructus horæos diversæ speciei: undè solent mulieres sedulæ ex intervallo visere illos, pro corruptis extrahendis et servandis reliquis. Quid his designatur, nisi influxus inter vegetabilia, major in eâdem et minor in dissimili specie? Hæc reciproca actio in minerali ac vegetabili regno recognita, cur inter animalia non admitteretur (a)? Sed quid per *contagium* intelligendum sit, explicare necesse est.

Pro contagio
saltem duo cor-
pora requirun-
tur.

Contagium duo saltem corpora supponit, unum super aliud agens. Si enim æquales ac reciprocas vires ambo tenebant, energiâ propriâ et ab ente simili alio omninò alienâ viverent; et tunc æquilibrium perfectum, aut potius, impotentia inter se mutuam actionem exercendi existeret. Itaque, in contagio corpus unum fortius est altero. Cuinam aut cor-
repti aut expositi pertinet hæc energia dominans, sive influxio? De hac re, nihil adhuc statutum. Attamen, ex ideâ vulgari corpus infectum dominari apparet; siquidem corporis mox inficiendi sortem et statum sibi assi-

(a) De sympathiæ singularibus effectibus videatur *Tobia Taut in sua physicâ medicâ*. Lipsiæ, 1723, p. 561.

milat. Ergò, per morbum contagiosum nascitur vis quædam, quâ mediante, aliorum corporum, etsi sanitatis apparentiam prodentium, conditio brevè permutari videtur. Hæc autem alteratio non semper nec necessario locum habet; et ad illam efficiendam, proportio, affinitas, relatio, uno verbo, opportunitas requiritur. Sed super hoc, in dissertatione, quam aggressurus sum, fusiùs dicetur: solum et pro momento, ex modò dictis stabilendum est, « *Contagium esse communica-* Contagii definitio.
 » *tionem modi existendi non ordinarii, quo*
 » *potiri supponitur corpus quoddam organi-*
 » *satum (b), uni aut pluribus aliis corpori-*
 » *bus, quibuscum, in suo statu primitivo et*
 » *naturali, analogias, relationes ac consensus*
 » *evidentes exercebat.* » Hæc definitio sequentibus forsàn clarior elucebit.

Concipi potest ab igne electrico, singulis corporibus particulari et innato, eorum mutuatam remotionem et vitam individuatam produci, aut quod idem est, recipicarum eorum influxionum spheram multum imminui et coarctari. Hoc posito, et in tempore calido ac humido, corporum animatorum et aliorum Cur per humiditatem majus contagium?

(b) Quamvis mea definitio et vegetabilium et animalium contagioni æquè conveniat, attamen hic admoneo de posterioribus sermonem meum ulteriorem exclusoriè intelligendum esse.

electricitate (c) sese affundente per atmosphæram, quæ melior conductor tunc adest, accideret-ne ut hæc eadem corpora, minorem fluidi electrici quantitatem possidentia, vitalitatem minùs expressam exhiberent, hâc ratione particularis eorum existendi modus minùs evidens ac minùs proprius fieret, tuncque, sphærâ influxûs eorum reciproci extensâ, affectiones quorundam faciliùs aliis sese communicarent, et sic contagionem constituerent. Reapse, contagiosi morbi frequentiores sunt in locis humidis, sicut et in illis ubi hominum coadunatio effectui istius nocivæ humiditatis favet, v. g., in navibus, nosocomiis ac carceribus parùm vento agitis, malèque pro munditie et siccitate accuratis. = Scabies plerumque in exercitibus caput attollit, 1.º post labores continuos et graves, qui, debilitando milites, electricitatem eorum minùs hærentem faciunt; 2.º post pluvias, quæ ejusdem electricitatis exitum è corpore adjuvant; et

(c) Fluidum electricum magis abundat et agit in homine et aliis animalibus viventibus quàm in cadaveribus. Feles enim mortui, si fricantur, crepitum, nullam verò scintillam dant (*Sauvages*, dissert. sur la rage, in-4.º p. 28.) In isto casu adest humiditas, minor autem quàm in corporibus viventibus existit calor; et ex istius proportionis vitio inter humiditatem et calorem, procul dubio eruitur ratio cur Cadavera minus contagium portendant.

3.º tandem post raras mutationes lintheaminum ac vestium quæ continuam humiditatem, sive ex atmosphærâ sive ex sordido corporis sudore, præsentant. Hinc, eadem imbecillitas ex corpore in aliud sese extendere videtur, si aliundè inter utrumque consensus adest. Verùm, cùm nulla creatura sibi perfectè consimilem inveniatur, semper existit et existet quædam varietas generalis aut localis, propter quam eadem affectio morbida occurrens, symptomata plùs minùs-ve dissimilia producit. Indè in peste, v. g., aut petechiæ, aut bubones, aut anthraces, aut icteri, aut anginæ, aut pleuresia, aut cephalæa, etc., apparebunt. Aliundè, si quædam diversitas, è statu differenter morbido deprompta, in corpore alterum affectione *communicabili* occupatum vicinante occurritur, prius conditionem posterioris non acquirit; et hæc est ratio cur jam morbosì (saltem acutè) contagium vel aliam ægritudinem non accipiunt. Ergò ex solâ aëris constitutione non constituetur contagium (*d*), sed solùm epidemia; ergò, ex plùs minùs-ve perfectâ analogiâ inter morbo tentatum et inter ejus actioni expositum, pendebit pestilentialis ac *communicabilis* affectio.

Undè dissimilitudo symptomatum contagii?

(*d*) Degner : historia medica de dyssenteria bilioso-contagiosa. Neomagi, 1738, p. 60.

In universum,
debilitas genera-
lis contagio op-
posita est.

Contagium, sine actione vitiosâ aut direc-
tione inversâ principii vitalis in uno quocum-
que corporis humani systemate, existere ne-
quit (e); idcirco, scorbutus, ubi premit
asthænia generalis, morbus naturâ suâ febrili
affectioni oppositus habetur, ita ut, qui eo
corripitur, diù à febrili contagio salvus sit,
quamvis ejus influxui constanter objectus (f).

Consensus in-
ter corpora, pro
contagio stabi-
liendo requiri-
tur.

Contagium, etsi cujuslibet actionis à prin-
cipio vitali exercitæ vel receptæ consecutio,
nec unum nec semper idem est: variat enim
secundum morbum ac partes læsas, neque
locum habet, nisi mediante causâ, quæ corpori
et infecto et inficiendo communis sit. Itaque,
et ut suprâ jam dixi, requiruntur quidam or-
ganisationis consensus inter ægrotantem et
periclitantem miasmatibus circumfusus, sicut
et quædam identitas in actione unius aut plu-
rium ex sex rebus non-naturalibus sub qua-
rum influxione versatur uterque. Sic, cutanea
exanthemata sese plæraque communicant cor-
poribus non adhuc morbidis, sed quorum

(e) *Vid.* Giornale della società med. chirurg. di Parma,
vol. 6, p. 161.

(f) V. *Lind*, fièvres contagieuses, pag. 6, 7, 19.
= *Vid.* quoque, pag. 25, dissertationis meæ de scorbuto
(1805) gallicè editæ, et cujus commentarium manuscrip-
tum maximè extensum celeb. Med. Paris. Scholæ judicio
nuper subjeci.

cutis cum jam eodem ægrotantis organo affinitates et relationes plùs minùs-ve proximas observat : — Sic mulier, cujus quædam partes cum analogis viri partibus, sed vitio syphilitico laborantibus, contactum et attritum per cohabitationem subeunt, luem veneream contrahere capax est : — Sic tandem apud multos medicos phtysis pulmonaris tanquàm contagiosa donatur ; et istius morbi *communicabilitas* sequenti explanatione intelligi potest.

De communi-
catione phtysis
pulmonaris.

Primùm, opportunitas pro hoc morbo à parentibus suscipiendo deduci valet ex organisatione expositi, et consistere, v. g., in collo longo et exili, thorace angusto, scapulis depressis et brachiis altis, oris colore nitido ac vivido, albis et pellucidis dentibus, pelle politâ et molli, glandulis cervicalibus tumefactis ac induratis, genio precoci et sagaci, etc., etc. Verùm, hæc eadem persona non adhuc phtysim capiet (per contagium), nisi eandem ac jam ægrotans auram hauriendo, eosdem locos habitando, easdem vestes induendo, eandem vivendi rationem servando, easdemque habitudines adhibendo, etc. Etenim, si peregrinans sub aliâ atmosphærâ aërem mutat, si exercitiis familiæ suæ parùm ordinariis indulget, si varium regimen ac mentis labores diversos tenet,

probabilis aderit spes hunc viatorem valetudinarium, invito primitivæ suæ organisationis vitio, hanc calamitatem evasurum esse, modò tamen non sit jam et tenaciter formata.

Morbi hæreditarii modo contagioso sese evolvunt.

Morbi, in quibus apud genitorem tam penitus vitiatæ sese præbent quidam humores, ut suam eandem degenerationem soboli communicent, maximè contagiosi considerari debent et reapsè considerantur, quoniam ratione perfecti gradûs analogiæ jam existentis in utriusque humoribus, exiguntur pro affectionis cujusdam contagiosæ susceptione minor consensus ac parciior similitudo in circumstantiis ægrum et sanum unà circumvenientibus: et hæc tanta opportunitas, quâ morbidus quidam status tendit ad transeundum ex uno ad aliud membrum ejusdem familiæ, eodem aëre, eisdem habitudinibus, etc. pro utroque semper suppositis, morbos hæreditarios producit, aut saltem evolvit. Ut prolixius et in sensu inverso loquar, notandum est aliquot personas natas cum maximâ dispositione ad contrahendum morbum quemdam (v. g. phty-sim), eam tamen amisisse cum tempore, et simul mediante suâ unionem cum alterâ sanissimâ personâ.

Suprà dictis addi queunt hæc alia genera-lia, præcipuè ad epidemias et typhos contagiosos pertinentia.

1.º Elementum morbi cujuscumque con-
tagiosi eò majus discrimen portendit, quò ma-
gis corpora (exposita) sunt aliena mutationi-
bus ab isto morbo allatis, et etiam quò magis
subitò eveniunt istæ mutationes.

Circumstantiæ
quibus variant
contagii facilitas
et energia.

2.º Quò magis exteriora erunt, et ad peri-
phæriam corporis sese continebunt phæno-
mena contagio producta, eò minus periculum
sequendum erit; (attamen *potentia contagiosa*
miasmatis, v. g. scabiosi, etc., hanc legem
non semper tenet); et vice versâ, eò majorem
perniciem prænuntiant, quò magis sunt inte-
riora.

3.º Regiones, ubi tempestates ordinariè sunt
magis distinctæ firmiùs que stabilitæ, et qua-
rum atmosphæra mutationes rariores experi-
tur, in majore numero contagiosas affectiones
præsentant, quia minima vicissitudo in tem-
perie, præsertim subitò superveniens, ibi
penitùs afficit corpora animata, quæ aliundè
eidem aëri, et imò pluribus aliis iisdem sex
rebus non-naturalibus subjiciuntur.

4.º Contagium energiam majorem habet
prout robustos homines attingit, per tempora
multùm expressa regnat, aut locos naturâ et
consuetè ei oppositos grassatur; et etiam, si
in his plagis sese ostendit, in advenas magis
sævire videtur, eò quòd istorum corpora im-
pressionem ac perturbationem à statu ordi-

nario nimis discrepantem subeant. (De vehementiâ tantum , non verò de contagii frequentiâ inter alienigenas hîc agitur).

5.º Esset-ne adhuc contagium fortius prout morbus super glandulosum systema sese exerceret ? Utcunque se habeat res , tantum observabitur , 1.º infantes , in quibus glandulæ ubique turgidæ sunt et frequenter exercentur , maximo contagiosorum morborum numero esse obnoxios ; 2.º affectionibus , quæ apud adultos contagiosæ considerantur , potissimè glandulas fatigari ; 3.º tandem , senes , quorum systema glandulosum patefacit decreascentiam de die in diem crescentem , morbis communicabilibus haud facile corripî ; aut si casus dantur , ubi contagium nemini parcat , animadversioni offerri debet periculum ejus esse in ratione versâ ætatis et etiam sedis glandularum , versûs interiora plûs vel minûs profundè positarum Sed sentio suprâ dictas assertiones ad alias commentario subsequenti directè proprias conducere. Quamobrem , introductione meâ hîc absolutâ , fortassè expedit denuntiare primam mei laboris delineationem , velut simplex ac coarctatum tentamen , susceptam fuisse ex occasione notitiæ quæstionibus à celeb. colleg. medico Berolinensi propositis de febre flavâ sat con-

Occasio et forma istius operis.

sentaneæ, et in diario quodam gallico antè quartum annum insertæ (g) : sed simul admoneo, ab hoc eodem tempore tantùm adauctam fuisse, ut præsens opus primi mei scripti solam formam conservârit. Idcirco, quamvis inchoans et fermè distributum, sicut antea, sese præbeat, attamen considerari poterit tanquàm descriptio extensa conditionum pro suscipiendâ contagione necessariarum, et quarum successiva explanatio, in gratiâ earum momenti, veniam meam obtinebit pro variis digressibus quos in operæ cursû interdum mihi permittam.

Si quid recti in lineis meis percipitur, aliquantulum meæ praxi, plurimum verò gallorum, latinorum, italorum et anglorum auctorum evolutioni id debetur . . . Quapropter, et ut iidem advenæ aut regnicolæ medici gratitudinis meæ et conaminum meorum testes fierent, in idiomate latino, cujus ope communiter utitur respublica medicolitteraria, scribere decrevi.

Tandem, supponendo meam operam utilitatis cujuspiam capacem (h), hic successus

(g) Bulletin de l'Europe, 1805, n.º 88.

(h) Jàm inclitum sanitatis collegium Berolinense indulgenter declaravit in meâ dissertatione *pluria momentosa proposita contineri*.

animum meum eriget ut postea in lucem prodeant duo alia commentaria, huic præsentī naturaliter connexa, quorum unum symptomatologiam et alterum Therapeiam contagii continebit, et pro quibus jam apud me existunt rerum copia et argumentationum materia.

DE ÆTIOLOGIA GENERALI CONTAGII.

« I. **P**OTEST-NE positivis factis probari Quæstionis ex-
» pestilentialia febris flavæ miasmata subs-positio.
» tantiaë cuiquam animataë, sine suæ malig-
» nitatis decremento, adhærere, et substan-
» tias illis imbutas ad actionem super homines
» benè valentes, et sic ad epidemiæ propa-
» gationem aptas fieri (1) ? »

(1) Ut diluatur objectio cur alteri magis extensæ quæ-
stioni à celebri Collegio Medico Berolinensi de hâc re pro-
positæ non laborem meum accommodaverim, mihi fortassè
expediet communicatio rationum quibus illius susceptio-
nem confirmabam in epistolâ clarissimis istius Collegii
Consortibus inscriptâ, et ubi sequentia legebantur : « Cùm
» Thematis de febre flavâ à vobis (D.D.) ad solutionem
» oblata notitia enucleata per Diarium medicinæ Pari-
» siense ad me pervenit, jam de unâ analogâ quæs-
» tione per aliam chartam publicam à duobus
» circiter mensibus edoctus eram : jàm istius posterioris
» argumenti tractatum decreveram ; jàm denique disser-
» tationis meæ singula membra enumeraveram. Itaque
» postulati vestri, Illustrissimi Viri, ultimò et benè ex-

Ità ponitur quæstio ad enodationem exhibita, et cujus evolutio multis successivis et fortè momentosis disquisitionibus necessariò ansam dabit : sed pro ejus elucidatione , si quæ per me esse possit , in quasdam prolusiones expositiones ingredi debeo.

Ejus extensio
et divisio.

II. Et statim, forsitan utile est observationi offerre primum quæstionis membrum in seipso et individualiter consideratum ad entia in classi *animalium* propriè dictorum comprehensa tantùm attinens videndum esse. Nam epithetum *animatæ*, quod vocem *substantiæ* comitatur, im suâ vulgari significatione auditum, solùm de entibus facultate *locomobili* præditis acturum fore propemodùm indicaret. Attamen, ex secundo ejusdem quæstionis membro liquet non solis animalibus, sed etiam omnibus entibus generaliter *organicis* (1) dictis primi membri applicationem

» plicati informatio meum inceptum deflectere debebat.
» . . . Verùm , considerans sine novâ observandi et experimenta directa tentandi occasione enodationem satisfacientem pro singulis Vestri Thematis partibus perdifficillimam esse , et reputans plerosque ejus articulos tanquàm in meâ quæstione generaliter inclusos animadverti posse , opus meum secundùm primam formam inchoatum persecutus sum , etc. , etc. »

(1) *Reil* : Sulla forza vitale. *Vid.* Commentarii medici dei S. S. *Brugnateli* è *Brèra* , t. 1. p. 15. = *Millin* : éléments d'Histoire Naturelle , p. 4. 79.

desiderari. Saltem istius extensionis idea mihi suggeritur ex attentione quâcum sola vox *substantiæ* adhibetur, quandò utilitas primi membri quæstionis ad *homines* intenditur et dirigitur. Itaque huic intentioni conformis esse cupidus, de influentiâ quam in speciem humanam exercere possunt miasmata morbifica ac contagiosa super omne ens organicum deposita, pauca dicam; sed longiùs de effectibus quos corpora nostra animata recipere possunt ex iisdem miasmatibus pestilentialibus in aliquot eorum irreptantibus, plura proferam.

Primum Quæstionis Membrum.

III. Quamvis ad constituendam febrim flavam pro febris *sui generis* nonnulli Scriptores operam dederint, mihi tamen liceat in generali febrium maligno-contagiosarum classe illam includere, probareque eam esse veram febrem biliosam malæ indolis et ordinariè complicatam ictero, qui, ait Coüs Senex (1), finem imponit febris (biliosæ), quandò cum frigore et septimum antè diem evenit; qui autem perniciem indicat, cùm *sine frigore*, etsi

Febris flava et
pestis orientalis
ad eamdem mor-
borum classem
pertinent.

(1) Œuvres méd. d'Hippocrate, trad. par Gardeil, t. 1, p. 228.

in tempore conveniente , apparet. Ad hujus rei confirmationem, inter Typhum Icterodem et aliam febrem contagiosissimam , v. g. pestem orientalem , quæ sint affinitates proximæ , mox constituam et ostendam.

Nam utraque affectio proximæ affinitates observat.

IV. Tantummodò una ab alterâ distinguitur utraque pestilentialis affectio per præsentiam unius symptomatis quod , licèt frequens , non semper autem locum habens , eo ipso quamdam varietatem solùm inducit. Itaque , assimilatio inter pestem orientalem et febrem flavam necessariò datur , eò quod unicuique ferè absoluta adsit causarum , circumstantiarum , sedis , symptomatum , et curationis identitas.

Quod probatur.

V. Reapsè (1) , consensio penè stricta temporum et locorum in quibus sævire assuescunt pestis et febris icterodes , — conformitas plùs minùs-ve perfecta mutationum in corporis habitu (2) apparentium , quandò una

(1) Hic sanè utilis foret repetitio dictorum celeb. *Finkii* :
 « Magnitudines vel accidentia rerum naturas non mutant ,
 » neque genera sed species sistunt. » De morb. biliosis ,
 p. 30. = Et aliundè sic fatur idem auctor : « Cùm homi-
 » nes simus , non omnes relationes statim intelligentes ne-
 » que in rerum naturâ vix alia exstet morbi anomalia , nisi
 » habitâ ratione ad intellectum humanum. » *Ibid.* p. 98.

(2) In suorum symptomatum compage et relatione periodus invasionis sive statûs nervosi , tùm pestis tùm febris flavæ , nihil diversi affert,

aut

aut altera invadit, — Æqualis scorbuti influxus (1) uniuscujusque apparitioni contrarius, — Analogia febrilium affectionum quæ sæpè præcedunt aut sequuntur utramque (2), — Irregularitas propemodùm eadem intervalli invasionem eorum inter et solutionem, — Omnium earum symptomatum similis anomalia, — Periculi paritas incurrendi in utroque morbo secundùm progressûs rapiditatem, æquè ac secundùm celeritatem quâcum primum utriusque ægritudinis stadium diarrhæâ spontaneâ (3) occupatur, — Sudorum utilitas in uniuscujusque principio, — Cutanea *turgescencia* utrique superveniens, dùm primum finitur stadium, — Cutis insensibilitas prout

(1) Vid. *Pugnet*, mal. insid. du Levant et des Antilles, p. 346. = *V.* mes observations et réflexions sur le Scorbut, p. 24. = In hoc tamen à mea sententia dissentit medicus *Le Blond* qui inter febrem flavam et scorbutum affinitates agnoscit. *Journ. de méd. par Sédillot*, t. 24, p. 182.

(2) *G. Orræus*, Descriptio pestis in Jassia et Moscua, etc. 1784. = *Schotte*, de la fièvre, etc. du Sénégal, etc. = Ægyptiaca pestis plerumque dyssenterix succedit; et *Dr Saunders*, in epistolâ de Orientalibus Indiis, nos edocet inter febres biliosas, flavas, intermittentes duplicationi obnoxias, et inter sanguineos fluxus relationem et consensionem observari, hasque omnes affectiones eodem tempore grassari, aut sæpè ex unâ in alteram degeneres fieri. *V.* Gazette salut. 1785, n.º X.

(3) *Linning*. Essays physical and literary; *Edimburg*, t. 2, p. 404, etc.

utraque affectio progreditur, — Inutilitas cu-
juslibet curationis, quandò cutaneum orga-
num ad quemdam gradum inertiae, insensi-
bilitatis, ariditatis (1) et mortis (2) advenit,
— Infarctus systematis biliaris, qui tùm in
peste cùm in febre flavâ persæpè prodit (3),
— Biliosi (4), æruginosi, poracei vomitus
aliquandò in priore (5) sese declarantes,
— Eruptiones petechiales, carbunculosæ (6)
vel glandulosæ pariter in posteriore (7) sub-

(1) *Chaufessié* : V. *Brera*, Sylloge opusc, etc. t. 4, p. 67.

(2) *Pugnet*, op. cit. p. 366.

(3) *Pietro Rubini*, Rifflessioni sulle febbre gialle, etc. p. 82.

(4) Biliosa pestis à *Parisio* admissa (*journ. de médec.* 1784, vol. LXI, p. 352.) et quæ vomitibus bilis viridis, cardialgiâ, colore oculorum subflavo, rarò cum bubonibus, frequenter cum carbunculis, et interdum cute extraordinariè molli, *flavescente* et cadaverosâ aderat stipata, non-ne foret intermedia pestem orientalem cum febre flavâ, et etiam cum febre putrido-malignâ à *D. Kirby* delineatâ (p. 9.) connectens? = Pestis quæ, anno 1723, Olyssiponem grassabatur, pro symptomate peculiari et proprio nigros vomitus exhibebat, dùm *Massiliensis* pestis 1720 parcâ epistaxi sæpissimè comitata existebat. (*Hist. de la Soc. Roy. de médecine*, 1780-81, p. 215.)

(5) *Pugnet*, op. cit. p. 126, 128.

(6) *Linning*, op. cit. *Pugnet*, ibid, p. 384.

(7) *Gilbert*, *hist. méd. de l'armée franc. à St.-Domingue*, etc. p. 73. Hic notandum est *Ægyptiacam* pestem

indè sese ostendentes (XXII), — Eadem acerbitas, idem propagationis et communicationis modus, sicut et natura curationis frequentissimè utilis, et fermè in utroque morbo strictè similis, — Deniquè, generalis proclivitas quam sanguis in febre pestilentiali (1) æquè ac in febre flavâ ad sese convertendum in bilem, et ad sese dirigendum versùs hep-
par (2) manifestat, — Omnia hæc inter utramque directas analogias et maximè proximas affinitates indicant; omnia etiam designant ab utrâque non offerri nisi formas parùm *essentiales*, punctum autem contactûs intermedium potiùs exhibentes, nullamque dari varietatem, nisi per quædam symptomata, simpli-

non magis quàm febrem flavam constantibus et univocis characteribus designari. Vid. *Manget*, bibl. med. pract. t. 4, p. 68. = *Sarcone*, *histoire, etc. des maladies de Naples*, trad. par *Bellay*, t. 1, p. 35.

(1) *Villars*, *observ. de médecine*, p. 32.

(2) Si humores faciliùs et frequentiùs in febre icterode luteolum colerum ostendunt, id ex eo evenit quòd hic morbus in biliosis constitutionibus et circumstantiis diathesim biliosam juvantibus (v. g. æstivis caloribus, regimine calefaciente, etc.) locum habet. = Sæpiùs in hac febre, quàm in peste orientali, occurrunt epistaxes. Hoc accidentale symptoma nasci videtur ex colluvie aut infarctu in biliari systemate, cujus talis conditio repulsionem sanguinis versùs superiora necessariam efficit, prætereàque æquilibritatem inter bilem et sanguinem in statu sano existendam interrumpit.

citeraccidentalia, et quorum præsentia, eorumdem morborum existentia haud planè necessaria (1), considerari debet tanquàm effectus

Adsunt plurimi morbi putridi in quibus febris flavæ symptomata videntur.

(1) *Chaufessié*. V. *Brera*, l. c. p. 38, 69. = Hic perutile mihi videtur exponere quædam exempla ex classe putridorum, epidemicorum, contagiosorum morborum sumpta et in quibus vomitus æruginosi, flavi vel icterus aliquandò apparuerunt. Ex *Turnbull* constat in epidemicâ febre, quæ naturam bilioso-putridam et malignam induebat, minùsque crudeliter Constantinopolim, ubi indolis intermittentium regularium particeps erat, quàm Smyrnam, ubi erat remittens, devastabat, in hoc posteriore loco in continuam sese convertisse, cum naturæ curis derelinquebatur. . . . et propè 5.^{am} diem an 6.^{am} quosdam ægros factos fuisse ictericos; quæ conversio malum erat signum, æquè ac vermium evacuatio et febris invasio bilis viridis vomitibus stipata. (*Gazette salulaire*. 1785, n.º X.) = In insulâ Curaçao *Rouppius* vidit nautas, febribus putridis correptos, fuisse plerosque subjectos sanguinis nigricantis vomitibus et quosdam oculorum ictero (*de morb. navig.* p. 305, 307.) = In febre putridâ ab *Homio* (*princip. méd.* p. 81.) delineatâ, et in febre criticâ à *Rouppio* descriptâ (*l. c.* p. 289.) pariter observatæ fuerunt biliosæ ac nigræ vomitiones. = Affectio febrilis putrida quæ in Bohemiâ, annis 1771, 1772, immaniter sæviit et cujus historia habetur apud Vincenslam Joannem de *Langsvert*, (*Hist. med. morbi epidemici, etc.* 1776. p. 18, 59.) perplures vices cutaneâ flavedine complicata fuit. = Apud *Morgagny* (*de sed. et causis, etc. in-folio, Patav.* 1765, t. 1, p. 68) legitur infans quinque mensibus natus, febre cum diarrhæâ ægrotans, ad tertium diem convulsionibus inferiorum extremitatum correptus, iisdem motibus clonicis 5.^a die minus fatigatus (nam solum per intervalla in vigiliâ et nulliter in somno) et tunc ictero fœdatus. = *Strachius* in petechiali affectione icterum

nonnullarum circumstantiarum localium (præsertim ex atmosphæræ et regionis conditione, systematisque abdominalis statu exorientium), quarum tempestiva cum aliis morbidis causis

sæpè adnotavit. (De morbo cum petech. 1796, p. 145.) = A *Van-et-Saker* refertur (Vid. *Schlegel*, Thesaur. Pathol. Therap. vol. 1, p. 351, 365, 389.) visos etiam fuisse *icteros* generales vel particulares, aut *biliosos vomitus* aut alios ex alvo æruginosos et pariter biliosos fluxus in febre remittente bilioso-putrido-epidemicâ quæ Antuerpiam, anno 1772, occupavit. = Morbus mucoso-epidemicus *Waglerii* versùs Martium et Aprilem (per quos menses hæc conversio satis frequens erat) in *icterum localem aut universalem* sese transmutabat (de morbo mucoso, p. 26, 83.) = In Syberiâ sæpè declaratur morbus pestilentialis bestiis ac hominibus communis et per suffusionem bilis in variâ corporis parte patefaciens (*Took*, *histoire de Russie*, t. 3. p. 164.) = Parisiis et anni 1781 Novembre, febres tertianæ, duplicatæ tertianæ potius advenam quàm civem afficientes, et interdum *ictero* complicatæ, fuerunt observatæ. Hæc flavedo cutanea morbos in mensibus Martio, Aprili, Junio, Julio, Augusto et Septembri supervenientes subindè comitavit (V. *gazette de santé* 1782, n°. 1.). Denique in historiâ febris, quæ Genuam epidemicè afflixit, Medicus *Rasori* præbet quædam exempla flavedinis particularis in oculorum albugineâ vel generalis in cute (*Historia della febbre epidemica di Genova* nell. anni 1799, 1800, p. 18.) = Ex istis Auctorum observatis, concludi, vel saltem præsumi potest, icterum qui in febre flavâ supervenit, tantum ejus metaptosim symptomaticam vel consensualem esse, id est, formam quamdam vel modificationem istius affectionis, quæ fortasse ex hac modificatione contagiosior evadit. (*Lorry*, de conversione et mutat. morbor. p. 206.)

junctio eadem symptomata , usque ad hanc diem pro propriis febris flavæ habita , producere valeret. Deniquè, febris icterodes à peste non differt, nisi quia prodit sub quâdam temperie atmosphæricâ *æqualiter* calidâ et humidâ (1), dùm ejus congener morbus (pestis) in regionibus ac tempestatibus magis calidis , aut etiam magis frigidis (2) quàm humidis (3) oritur. Discutiatur ista ultima relatio consentanea calorem inter et humiditatem , ita ut

(1) *Gilbert* , l. c. p. 26. = Febris flava quæ *Malacam* nupèr oppressit , satis in lucem attulit non ei necesse fuisse , pro ejus productione , versari sub influxu maximi caloris, sicut cogitabat *Makittrick* (*Baldinger, Sylloge*, etc. vol. 1 , p. 96) qui proindè possibilitatem istius morbi in Europâ non admittebat. Hujus exceptionis idea tam parùm accipi debet , ut in temporibus aut locis temperatis , cùm humiditas , antea aut nimia aut parcior , caloris gradui magis consentaneo copulatur , in morbis regnantibus *icterus* adducatur. Hoc saltem evenit visibiliter in morbo mucoso *Waglerii* et aliis morbis de quibus in notâ præcedenti (pag. 20.) aliquid jam dixi.

(2) Aër frigidus humidus sæpè contagii malignitatem auget. *Lind. V. Comment. de Rebus* , etc. t. XXII, p. 344.

(3) Post observationes et computationes à *Kirwano* traditas constat mediam temperiem annuam esse fermè eandem in Magno Cairo et in Insulâ Sanctâ Dominicâ , quamvis utraque regio sub diversâ latitudine jaceat. (*V. Estimation de la température des différens degrés de latitude* , trad. de l'anglais , p. 180.) Sed eodem tempore annotandum est majorem humiditatem esse in posteriore quàm in priore loco.

prior in ipsismet locis, quos sæpè visitat et depopulatur pestis, posteriori minùs dominetur, et tunc febris flava caput attollere capax erit. Ità res evenit occasione obsidionis *Magni Cairi* (anno 1800, et imperante magnanimo ac infelice *Klebero*) à Gallis copiis confectæ, et post quam, earum vulnerati, satis numerosi, omnes plus minùs-ve mutilati, aërique cubiculorum depressorum graviter æstuantì putridam humiditatem è largis eorum plagis in vapores abeuntem (1) addentes, nonnullos veros flavæ febris insultus exhibuerunt (2). Sub temperie certam caloris et humiditatis proportionem possidente, idem præstatur quod in plagis calidis per Autumnum accidit, habità ratione aliarum tempestatum; scilicet, hepaticum systema in una aut altera circumstantia magis irritabile fit quàm in Hyeme, et Æstate, aut sub temperie calidiore ac sicciore (3). Jàm ex *Huxamio* constabat,

Differentia pestis et febris flavæ provenit ex certo gradu caloris aut frigoris cum humiditate.

(1) Sub temperie humidâ exhalationes vix sursùm attolluntur et difficulter extenduntur in atmosphærâ. Id probatur ex eo quod, per tempora pluviosa ac dies humidos, odores lentiùs sese evanescent; indè corporibus circumjacentibus faciliùs et diutiùs adhærent, et eis commodiùs communicant qualitates substantiarum è quibus exeunt. (*Godard, sur les antiseptiques, Acad de Dijon, p. 337.*

(2) V. *Larrey, Relation historique et chirurgicale de l'expédition de l'armée d'Orient.*

(3) *Saunders, Traité du foie, p. 107.*

si aër, æstivo tempore, humidus et tranquillus adest, si flat ventus Australis, atque per aliquot menses talis permanet, icterum frequentissimè invadere (1). Juxtà eundem Observatorem, ex atmosphæricâ humiditate diù dominante, et simul flante vento Meridiano, etsi in frigidis temporibus, facilis est et frequens auriginis apparitio; et reapse, iste Medicus plures ictericos casus, unà cum tumoribus glandulosis atque febribus catharralibus (2) in suâ praxi curavit.

Atmosphæra
æquè calida ac
humida febri fla-
væ et aliis bilio-
sis febribus fa-
vet.

VI. Fortè *Stollii* qui in hyeme quâdam haud paucos icteros vidit (3) mihi opponetur auctoritas; verùm hanc objectionem facilè dilueret qui animadverteret observationes ce-lebris istius Medici factas fuisse in nosocomiis ubi aër sese præbens calidus et humidus, non secùs ac atmosphæra in Veris et Autumni æquinoctiis, influere et agere valet. Prætereâ, ipsemet Clariss. Auctor synochas quasdam mensis Augusti putridas, in suâ tertiâ periodo, particulari oculorum ictero complicatas attendit (4). De reliquo, complexio,

(1) De aëre, etc., Pars prima, p. 48.

(2) Oper. cit. vol. 1. p. 127, 129, 135, 139. = Vol. 2. præfat. p. VIII. 31. 37.

(3) Rat. Med. edit. Ticinensis. t. IV. p. 58.

(4) *Stoll. ibid.* p. 72.

in certo gradu, caloris cum humiditate atmosphææ affectionum biliosarum genesi adeò favet ut, mense Aprili 1792, cùm calores pro isto tempore incommodissimè lacescebant, sæpèque simul diebus aliquot procellosis ac frigidis intermisti sese dabant, populares morbi biliosam indolem participarent, et indè ægrotantium vultus et oculi flavescentes, urinæ croceæ, sputa lutea et alvi egestionem etiam biliosæ sese ostenderent: imò, leves icteri nonnulli in eodem mense pariter extiterunt (1): tandem, dejectiones et vomitiones bile viridi imbutæ, aut cholerae-morbi aut icteri, constitutionis quæ æstatem ejusdem anni humidam occupavit, typum formarunt (2).

VII. Cùm verò febris icterodes (accidentaliter, ut suprà dictum est, vulnera complicans) assurgebat inter Gallos et alios barbarum Ægyptiacarum milites, qui, ut dicti *Mamelouks*, antè suam sauciorum conditionem, calidum regimen tenuerant, spirituosius liquoribus indulserant, aut salsis cibis (3) addicti fuerant, — Cùm aliundè in Orientalibus Indiis

Sed præter ærem *proportionaliter* calidum et humidum, requiritur etiam regiminis anterioris vitium.

(1) Journ. de Méd. t. xcii. p. 186. 189.

(2) Journ. de Méd. *ibid.* p. 380. 390.

(3) *Scholte*, op. cit. = *V. Gazette de santé*, 1783, n.º 14.

regnare videtur præcipuè inter Europæos, quorum non ignoratur stimulans degendi modus, sicut et consuetudo ac opinio in debilitante effectu calidi climatis (ut primùm ^{per} illud attingunt) potuum excitantium usum refrænando, præsertim quandò sine morâ nec quiete ad actuosam, mobilem et laboriosam vitam ex invito otio transire coguntur (1); — Cùm adhuc Indiarum earumdem indigenæ non sunt istius morbi immunes nisi apertam alvum servando, potus aquosos copiosè hauriendo, ac in muliebri amore moderationem adhibendo (2); — Cùm tandem adnotatum fuit, 1.º incolas harum regionum aut etiam Nigritas, cibis per assuetudinem vel per intrinsecam qualitatem minùs calefacientibus additis, non tam ab istâ febre, quàm Europæos, fuisse laboratos, et 2.º ferè omnes istorum, qui in vini et cafeæ usu non nihil cauti erant, eâdem ægritudine rarò vel levi modo affectos fuisse (3); non-ne rationi consentaneum est admittere, præter influentiam et conditionem temperiei atmosphæricæ suprâ designatæ, ad febrim flavam produ-

(1) *Bertin. Voy. Retz*, précis sur les malad. épidém. p. 221. 224.

(2) *Roupe*, de morb. navig. p. 29.

(3) *Schotte*, op. cit. p. 134.

cendam adhuc necessarium esse, ut apud expositos existat quidam gradus irritationis constantis, et mediante regimine calido antè et usque ad hanc horam tento, super organa digestiva atque biliare systema constitutæ?

VIII. Jàm Clar. *Saunders* observationi præbuit qualitatem ac quantitatem bilis (LXXX) adesse in ratione partis rubræ in sanguine abundantis (1): ego quoque addam eas adhuc existere in proportionem cum ejusdem fluidi intrinseco statu. Quo posito, Europæus magis sanguineus quàm Indiarum incola, in istius autem regionem ferventem adveniens, jàm aptitudinem, ut non tantùm bilis, verùm etiam sanguinis turgescens acquiratur accretio, secum et in se possidet (præsertim si, ut assolet, calefacienti vitæ modo indulget), dùm apud Indum sola augeri valet bilis, cujus insuper vis stimulans, ut jàm dixi, per aquosas et copiosas potiones minuitur. Itaque, in Europæo adest duplex irritatio in ejus humoribus aucta, cujusque effectus versùs et super biliare ac digestivum systema naturaliter sese expandit. Re ità se habente, cur negaretur impressionis epidemicæ et contagiosæ super partes quasdam, jàm priùs excitatas, directio et actio? Et

Cur in Indiis Europæus febri flavæ magis fit obnoxius?

(1) Traité du foie, p. 93. 95.

deinceps , cur ex hac naturali irritatione adauctâ non produci posset icterus, ad cujus formationem, et sine epidemiæ ac contagii influxu, abusus spirituosorum liquorum solus sufficeret (1) ? Fateamur igitur in fervidis climatibus febrilia et contagiosa miasmata actionis cujuslibet directæ et evidentis in solidas ac fluidas systematis hepatici partes maximè esse capacia. Cæterùm, hæc dispositio aut potentia ad inducendam affectionem exitialem super organum jam primitus infirmum, febris flavæ non exclusoriè proprium adest. Nam variolosæ febres catarrhales morbosâ faucium læsione, cui antè et à primis annis ex intervallo obnoxii erant ægroti, sese complicare queunt; et etiam prægnantes mulieres, febribus putridis correptæ, hæmorrhagiis uteri haud rarò funestis interdum exercentur (2). Apud *Waglerium* hæc anterior morbida opportunitas in abdominis visceribus, jecinore imprimis, morbi mucoso-epidemicæ productioni pariter necessaria indicatur (3). Idem Auctor in alio loco (4)

(1) *Saunders*. Traité du foie, p. 145. = *Huxam*, de aëre, etc. vol. 1. p. 142.

(2) *Roussel*, Recherches sur la pet. vérole. 1781, p. 28.

(3) De morbo mucoso, p. 41.

(4) *Ibid.* p. 239.

asserit febres intermittentes hæpaticâ dissolutione implicatas in alios morbos ; v. g. , in febrem mucosam , vertiginosam , etc. transmutari posse , et hâc occasione in istorum affectuum secundariorum symptomatibus aliquid intermittentis præbere. Non-ne hæc morbosa conversio sub climatis calidi actione occurrere , et simul biliosæ feбри plus minusve continuæ ansam dare potuisset , præcipuè post excessus in victu , per quos gravis aër , humidis et corruptis vaporibus saturatus , pessimos effectus edit , et reapsè , præcedente ebrietate aut aliâ intemperantiæ specie , febrem in 48 horis letalem adduci observatum fuit (1) ? Apud ægros quorum levissimi affectus in malignos facîle sese convertunt , speciatim si in nosodochio propè paludem posito acervatim congregantur , hæc influenza adhuc pejus agit. Etenim , ex hâc ultimâ circumstantiâ , Antillarum morbi febrem flavam appellitant ac induunt (2).

IX. Quod autem , pro febre ictericâ inducendâ , valet antecedens systematis biliaris excitatio , idem quoque , ad pestem Orientalem pariendam , efficit organi cutanei exercita-

Invasio pestis constituitur ex irritatione habituali et antecedente in cute ,

(1) Vid. *Lind.* loc. cit. = Gazette salut. 1786. n.º XXIII. = *Wanswielen* , commentaria , etc. t. III. p. 83.

(2) De hâc re consulatur *Rubinius* , op. cit. p. 93.

cujus energia
diathesim bilio-
sam refrænat,
sed cujus, vice
versâ, asthenia
constans effec-
tum calidi regi-
minis, idest, ab-
dominalium vis-
cerum affectio-
nem permittit.

Cur Ægyptios
pestis febre flavâ
frequentior in-
vadit?

mentum. Itaque, ut de hac re pauca verba statuuntur, generaliter asserere fas est actionem alterutrius organi productioni aut pestis aut typhi icterodes plurimùm inservire. Hoc enunciatum clariùs evadet sequenti elucidatione, et quâ admissâ, suspicari dabitur causa cur morbus unus præ altero morbo assurgit. Systema abdominale et systema cutaneum eodem tempore et reciprociter sese afficiunt et inter se repugnant : nimia in priore energia minorem energiam admittit in posteriore, cujus consequentèr ulterior excitatio vim prioris infringit aut moderat. Igitur, ex isto generali et mutuo utriusque systematis statu, morbidæ non paucae circumstantiæ sphæram suæ virtutis et actionis deducunt. Hoc quoque modo, calor fervidi climatis siccus super cutem continuò sese exercens, in eâ permitttere potest constitutionem catharralium affectionum quæ contagiosæ fieri queunt, non secùs ac biliosæ ægritudines quas eadem circumstantiæ prodire sinunt, cùm istarum impressio, per irritationis anterioris statum provocata, versùs biliaria aut alia analogæ organa sese dirigit et in eis adhærescit. Attamen, quamvis hæc directio, in abdominalia viscera, cujuslibet effectûs constanter capax sese præbeat, interdùm modificationi, emendationi aut etiam annihilationi obnoxia sese

offerre valet : et hoc fit , quandò cutaneum organum in statu energiæ , calore aëris continuo allatæ , sese ostendit , quandòque hac ratione diathesim biliosam inertia et silentio adigit. Res ita se habet apud Ægyptios , qui noctu diuque tabaccum vel coffeam hauriunt , quorum verò cutis sicca et contracta minuit et refrænât effectum spasmi qui , ob regimen non interruptè ab eis servatum , ad sese dirigendum versùs abdominale systema biliare tenderet : quamobrem non flavæ febris sed pesti generaliter exponuntur. Hæc posterior affectio præ alterâ inter Nilicolas grassatur , quia cutis eorum , sub torridâ latitudine quotidie exercitata , majorem asthæniæ proclivitatem indè affert. (Deinceps probabitur istius circumstantiæ necessitas pro miasmatum contagiosorum actione et progressu.) Si autem , sub *mollis* atmosphæræ influxu , cutaneum systema se relaxat , simul atque biliare systema regiminis extrâ modum stimulantis actionem subit , tunc miasmatum novorum actio istud posterius petit et ei inhæret ; hinc tandè exoritur icterodes febris , aut saltem ad illam suscipiendam *opportunitas*.

X. De eodem argumento , quo super febre flavâ actum fuit (VII) , progrediens , inquirere debeo utrùm in singulis regionibus , quas vexat aut vexabit luteus iste morbus , spiri-

Probatur quod
anteà (VII) di-
citur.

tuosorum potuum ac calefacientium alimentorum usus non sit assuetissimus. Res enim ita haberi videtur; saltem, in Insulis Caribæis vinorum defectum in unâquâque familiâ, et etiam apud gentem communissimam, suppleant aqua vitæ atque alii liquores dicti *Rhum*, *Rack*, *Wiski*, etc., et potus non levis nec parcus coffeæ. In pluribus locis septentrionalis Americæ (ubi duos annos consumpsi) et Indiarum, poculum *Punch* nominatum, fermè merum, vinaque exotica et strenua, in unâquâque mensâ, in singulis locis et in omni gaudii occasione, largè administrantur; et quandiù nil manducatur nec bibitur, in tabaci fumo ac sapore delectatio per totam diem instituitur. Generaliter, in portubus frequentia navium maximè celebratis, nautæ simul et incolæ inter se communicantes et agentes, aquâ fermè abhorrent; verùm juniperi granorum, etc. spiritu potiùs siccantur quàm humectantur... Alimenta eorum, videlicet, salitæ carnes, suilla larida, biscoc-tus panis, pisces muriâ conditi, etc., æquè ac potus, valdè irritant. Insuper, quam ob causam pleræque in Europâ maritimæ civitates nonnullos flavæ aut saltem alterius analogæ febris casus ex intervallo præbuerunt? Nantici in earum angiporis, sæpissimè haud perviis, aut præsertim in suis navibus coacervati cum humido

humido et calido aëre immoderatum potum atque pastum consociant (1). In contrario sensu addi potest omnes, regimini temperato additos, generatim febre flavâ evasisse; et hæc est ratio propter quam in terris Europæ hyperboreæ profundis, difficilis ac rara istius morbi fiet apparitio. Prætereà argumentum ex irritatione versùs hepar aut vicinum aliud organum constitutâ et ad promotionem typhi icterodes ferè necessariâ depromptum, per utilem clysterum adhibitionem etiam confortatur. De istis enim alvinis injectionibus per anum confectis, et quorum effectus emolliunt et relaxant, infarctum distendunt, obstructionem dividunt et tandem dissipant, Celeb. *Carrey* (2) observavit Gallos, quibus erant assuetæ, febre ictericâ parùm affictos fuisse.

XI. Probabiliter verò, non semper requiritur idem hepaticæ irritationis gradus: et istius rei explicandæ gratiâ; distinguì debet febris flava producta ex actione rerum non naturalium ab illâ quæ mutuo hominum influxu exoritur. Prior solùm *epidémica* est, et

A contagiosâ
distingui debet
febris flava epidémica.

(1) Jam petierat *Huxamius* an epidemiarum in nautas atque milites graviter sævientium insultus *pravo victui et pessimæ spirituum ardentium ingluviei* vim suam non deberent. De aëre, etc., vol. 2. p. 150.

(2) Descrizione della Febbre Gialla di *Matteo Carey*, trad. dall. inglese. p. 74.

posterior velut *contagiosa* strictè considerari potest (1). Istius (contagiosæ) formationi minor procul dubio in organis digestivis et biliariis necessaria fit irritatio ; sed hanc minorem irritationem suppleant numerosæ affinitates quibus reciprocè colliguntur et inter se consentiunt oppidani vel membra cujuslibet familiæ , et quarum defectu non sese explicaret contagium. Prior , sive *epidemica* , febris flava frequentior invadit insulas Caraibas et Septentrionalem Americam ubi sobrietas non adest dominans virtus , et eas grassatur , minùs relationibus inter colonos et incolas , quàm sex rerum non-naturalium influxu producta. Posterior autem sese ostendere potest inter Europæos qui in aëre calido et humido jacere , et insuper cum exteris eam importantibus evidentes affinitates acquirere et exhibere supponuntur. Indè constat contagioni expositos tanquàm incurrentes et versantes sub analogis et iisdem primorum ægrotantium circumstantiis considerandos esse ; et simul pariter inter infectos et infi-

(1) In dissertatione latinâ , et ab Academiâ regiâ Matri-tensi benevolè acceptâ , jàm constitui definitionem *differentialem* inter epidemicos et contagiosos morbos , ex quâ conclusi priores ab actione generali sex rerum non-naturalium , et posteriores ab hominum reciproco influxu pendere.

ciendos multas et reciprocas relationes exerceri, ita ut, unâ et alterâ conditione deficiente, nullum sanè inierit contagium. At, de *epidemicâ* adhuc præsens est quæstio, dùm alio loco infrâ de *contagiosâ* agetur.

XII. Jam dixi (V) certam proportionem humiditatis cum calore in temperie atmosphæricâ productioni febris flavæ favere (I). Probatur etiam quod jam (V) fuit dictum de necessitate certæ

(1) Punctum fixum istius proportionis inter humiditatem et calorem, necessariæ aut saltèm accommodatæ ad febris flavæ apparitionem, inveniri posset præcipuè in statu *perfectè quieto* aëris, cujus reapsè talis conditio (frequentior in climatibus fervidis, et rarior in temperatis et frigidis) invasionem istius morbi faciliorem et graviolem probabiliter efficit (D.^r *le Blond*. V. Journ. de Médecine, par *Sedillot*, t. XXIV. p. 182). De cætero, hoc idem punctum, pro unâquâque regione mutabile et varium, firmè statui et designari nequit, sed solam suppositionem aut conjecturam suffert, quia, ad illud stabilendum immutabili modo, cognitiones nostræ nec certæ nec precisæ nec directæ adsunt. Imò, dici debet istud æquilibrium sub stricto sensu non esse audiendum. Nàm *absolutum* in naturâ vivente nullo modo datur: ast in ideis nostris solùmmodo existit. Aliundè, non tantùm pro typhode icterode, verùm etiam pro febribus aliis popularibus requiritur proportio sive relatio quædam humiditatis et caloris seu frigoris. Ideò præbetur observari hyemales epidemias non tàm sævire in frigido tempore, perquod aër non sat humidus est, quàm in mensibus intrâ quos minuitur frigus, ac augetur humiditas; dùm pariter æstivæ epidemiæ in fervidâ tempestate nimii caloris influxionem subeuntes, ad sese exasperandas expectant Autumnum ubi major fit humiditas, et in relatione

proportionis inter calorem et humiditatem atmosphæræ pro febris flavæ productione.

Id etiam sequentibus observationibus demonstratur. 1.º Si fervidarum regionum, quas persæpè opprimit hic Typhodes, temperatura manifestè sicca fit, tunc istius morbi solutio carbunculis, parotidibus aut gangrenâ sese exhibet (1): indè patefaciunt ejus approximatio et etiam transmutatio cum orientali peste (IV-V). 2.º Si in temperatis plagis caloris imminutio humiditatis incrementum permittit, ita ut istâ magis saturetur, tunc indolis biliosæ participes fiunt omnes morbi, et cum majori facilitate aut vehementiâ erumpit febris icterodes (2). 3.º De-

magis accommodatâ cum calore sese exhibet. In universum, proportio quædam requisita caloris ac humiditatis ad generationem febrium popularium in Autumno occurrit, et indè, justè asserit D. *Raymondus* ex leni aëris temperie hanc anni tempestatem contagiis obnoxio-rem reddi, et insuper, in austrinis vel borealibus temperatis constitutionibus, pluviosis vel non pluviosis, sed evidenter humidis, morbos *abdominales* frequentissimos prodire (Mém. de la soc. roy. de Médecine, 1780-81. p. 45. 58. 75).

(1) *Chaufessié*. V. *Bréra*, op. et loc. cit. p. 66.

(2) Vid. *Tomassini*, sulla Febbre di Livorno, etc. p. 363. = *Jaksonius* quoque asserit à frigido aëre et humido crescere febrem contagiosam flavam (Journ. de Médec. par *Corvisard*, etc. t. X. p. 316.). Itaque patet causam istius epidemiæ crudelis non quærendam esse in caloris excessu, siquidem in Goreâ insulâ, ubi *Schotte* febrim atrabilariam vidit, calor non observatus fuit magnus. Tandem in

nique , si , febre flavâ sæviente , magna intervenit humiditas , ita ut ex eâ constituatur conditio atmospheræ dominans , hæc mutatio in temperie ergà icterodes epidemiæ diminutionem sufficit ; quod suadent Clar. *Bertii* (1) dicta quibus constat , ex levi pluvîâ calorem aëris non decrescente , febrim luteam perniciosiorem prodiisse (quia sanè major humiditas calori non mutato sociabatur , undè æqualitas aut relatio magis consentanea inter has duas atmospheræ qualitates existebat) , dùm è contrà imbres magni , auram refrigerantes , et hoc modo calorem opprimentes , contagiosam ejusdem constitutionis facultatem imminuebant. Si igitur scribebat eximius *Raymondus* nullos morbos in pluviarum tempore accidere et etiam regnantes evanescere (2) , id de imbribus mollitiem ac quietem

nostris climatibus temperatis , icterus non notatur nisi epochis anni in quibus conjunctio adest *cujusdam quantitatis* humidi cum aëris statu calido , Vere scilicet et Autumno. (*Huxam* , de aëre , etc. vol. 2. p. XIV.).

(1) Précis historique de la maladie de l'Andalousie , p. 156. = Ex *Huxamio* (de aëre , etc. vol. 1. p. 117.) imbrium vehementium utilitas considerari potest quoad aërem faciunt sicciorem , quatenus vapores per atmospheram congestos deturbent. Vid. *Hoffmam*. opera. t. 5. p. 782.

(2) Mémoires de la société royale de Médecine , 1780-81. p. 41.

aëris nimiam plus minùs-ve mutantibus tantummodò intelligendum est. Nàm , Favonio respirante , et simul malaciâ interdùm superveniente , atmosphaera fit tepida , humida et nubila , sicque sese exhibet in fermè eâdem conditione quam maximis caloribus ei tribuunt tenues et breves pluviae ; ex quibus circumstantiis per menses Julium et Augustum 1730 visus fuit icterus febriculâ et nonnunquam gravi hæmorrhagiâ stipatus (1).

Absentia istius proportionis inter calorem et humiditatem , per prioris submissionem in individuâ constitutione occurrens , febri flavæ observat.

XIII. Anne in constitutione individuâ major invasioni morbi flavi oppositio deduci potest ex absentia certi equilibrii inter humiditatem et calorem (per istius posterioris submissionem) corporis ipsius-met humani ? De hac re , mentionem faciam indigenarum (apud calidas regiones) qui non sæpè febrim icterodem apprehendunt , et quorum reverà calor naturalis trium aut quatuor graduum (2)

(1) *Huxam* , op. cit. vol. 1. p. 47. 48. = *Clark* , on the diseases of long voyages to hot climates , p. 116. *Annales de litt. méd. étrang.* cahier XIV. p. 152. 159.

(2) *Tilting* , *Observ. de insulâ Curaçaoâ* , p. 381. = Calore presertim in humoribus nostris aucto , nostra corpora in majori expansione sese exhibent. . . id est , tunc versantur in majoribus et propinquioribus relationibus cum sex rebus non-naturalibus , et imprimis cum aëre , cujus conditionem faciliùs participant , et deindè ex cessatione istius *expansivi* statûs , influxus novæ conditionis in ratione versâ oppositæ antecedentis semper existit.

minor est illo quem ostendunt advenæ supradictæ affectioni magis obnoxii. Verùm, hæc caloris differentia, et febris flavæ immunitas in iisdem incolis, sed à multo tempore patriam auram non agnoscentibus, desinere queunt : sic enim positi, non secùs ac exteri sunt considerandi. Quamobrem, in tali occasione typhum icterodem experiri valent, cùm in suam natalem regionem adveniunt (1). Sub hoc respectu, morbi epidemici, Rupefortium frequenter grassantes, essent-ne febri flavæ analogi? Nàm solos advenas invadunt... climati assuefactis parcunt.... Et tandem post absentiam isti revertentes, insultibus epidemiæ, sicut primùm, proni occurrunt (2). Prætereà, eadem febres, quæ per Æstatem apparent, in febrem flavam absoluto modo fortassè sese converterent, si ægrotantes in suo regimine antecedente tot errores commississent quot in Indiis occidentalibus committi solent.... Et fortè etiam hæc transmutatio illos redderet contagiosiores...! Nàm, quamvis Dr Retz (3) epidemias Rupefortii tanquàm contagio præditas non consideret, attamen recidivæ, quas frequentes ostendunt, ad

(1) *Brèra*, op. cit. t. 4. p. 88.

(2) *Journ. de Méd.* t. LXIII. p. 265.

(3) *Maladies épidémiques*, p. 71.

hanc idolem, saltem ergà exteros, eis concedendam incitarent (XXXIV, LXXXVI ad XCI).

Absentia ejusdem proportionis inter aëris calorem et humiditatem, *per augmentum prioris*, in corpore humano eandem immunitatem affert.

XIV. Quod apud indigenas ex individuâ constitutione per calorem *in minùs* (XIII), idem ex diæteticis quibusdam circumstantiis per calorem *in plùs* præstatur. Non-ne etenim calori ferè continuo et dominante servationem suam debuerunt Alkalæ cives (qui universim pistorum multùm elaborant et igne siccari non desinunt), licèt in medio eorum extiterint ægri, per communicationem habitam cum exteris febre luteâ correptis, contaminati (1)? Ex aliâ parte, memorari quoque datur exemplum quo constat ab humiditate calori superiore impeditam fuisse contagionis communicationem (2): agitur de naviculariis (super *Gualdaquivir* fluvium) qui, navigiolis suis affixi, à concivibus aliis separati remanserunt et quos atmosphaera magis humida quàm calida à febre flavâ defensos tenuit. Refert etiam *Lindius* degenerationem morborum in ictericam affectionem non tantùm extitisse apud nautas quibus remansio in navibus concessa fuit, quantùm apud receptos in *Greenwich* nosocomio, ubi convalescentia

(1) *Berte*, op. cit. p. 158. 350.

(2) *Berte*, ibid. etc.

lenta, laboriosa, incerta, et sæpè per minimum in diætâ errorem recidivis obnoxia sese præbuit (1). Idcirco percelebris iste Medicus, causâ uniuscujusque advenæ contrà morbos calido climati proprios tuendi, habitationes commodas, innatantes et à terrâ satis dissitas, per insalubria tempora proposuit (2). *Confer.* (LVII).

XV. Huc usque de diversis modis, quos variî humiditatis gradus pro febris flavæ apparitione afferunt, semper habitâ ratione caloris, actum fuit : nunc de eventu pestis orientalis modificato secundum caloris mutationes, ejusque relationes cum humiditate, parùm loquendum est. Si in fervidis regionibus, quas per calorem humiditate multò superiorem aggreditur pestis, hæc temperaturæ altitudo declinat, et si in eodem tempore accrescit humiditas, mox hic morbus silere

De pestis simili modificatione secundum caloris mutationes et ejus relationes cum humiditate.

(1) Gazette salulaire, 1786, n.º XXIII. = Repetitio omnium, quæ de nosocomiorum imperfectione jam dicta fuerunt, fastidium excitaret : sed adhuc curiosum, singulare, et fortè utile esset asserere et probare nosodochia, in statu quo nunc etiam instituuntur ac reguntur, bonæ medicinæ et veris Medicis contraria, atque ægris et societati omninò perniciosa fieri. De hac re occupandus, et solo desiderio similibus meis prodesse excitatus, ideas meas in tempore communicabo.

(2) Nouvelles de médecine, t. 2. 1786. p. 109.

assolet. Regio Deltica, in Ægypto, v. g., à peste plerumquè vastata, multò minùs eà affligitur, quandò grandis et insueta Nili aluvio terram extraordinariè exsuperat, illamque potiùs aquosam quàm paludosam efficit. Civitas Alexandria, ab eàdem calamitate singulis annis visitata, et fermè constans contagii fons et officina, nulliter hunc morbum exhibuit ut primùm in ejus circumsessione ab Anglis intercissi fuerunt aggeres Lacum *Madier* à *Mareotide*, ex longis temporibus exsiccato, distrahentes, ita ut aqua textilis, quæ undiquè Alexandrinum territorium circumivit, totam ejus atmospheram humidiorè præstiterit. = Anno 1799, exundatione Nili altissimâ humiditatem solito majorem in Cairo et ejus viciniis effundente, nullus pestis advenit casus, (saltem à me auditus) . . . Sed ibi grassata est affectio catharralis epidemica quam plerique Galli experti fuerunt et cujus occasione apud nonnullos icterus benignus prodivit. Egomet hoc ultimum symptoma exhibui et aliquot hebdomadibus servavi. Tunc temporis, et propter quædam tædia, calefaciens pro meâ idiosynerasiâ regimen tenebam; et hìnc asserere licet, si Gallorum Cairum habitantium generalitas modo reapsè stimulante degisset, indubitanter frequentiorè fuisse auriginem. Hìc notandum est

inter potibus spirituosiss assuefactos et sub formâ infarctuum ac congestionum satis frequentes apparuisse jecoris affectiones. Imò, in hâc Africæ parte plures hepatidis casus vidi, et semper apud potatores in quibus sub atmosphærâ calidiore quàm humidiores (ut accidit fermè semper in Ægypto, et interdum in Antillis) biliosus humor dominatur, et tamen ad putredinem non vergit, tantum verò ad obstructionem, inflammationem et abscessionem in biliari systemate (1).

XVI. Ex modò memoratis consequitur febrim flavam à peste orientali differre in eo quod, sub temperie æquè humidâ ac calidâ aut frigidâ, transpirationis humores versùs interiora organa repulsi impressionem suam in priore morbo dirigunt et sedem suam figunt super organa digestiva, presertim biliaria (2), in irritationis continuæ satu à regimine anteriore calido tenta, dum in posteriore (peste), quæ sub temperie plus calidâ aut frigidâ quàm humidâ locum habet, eorumdem humorum deviatorum et alteratorum impressio in maximâ parte et veluti

Confirmatur
differentia inter
pestem orienta-
lem et febrem
flavam jam (V)
enunciata.

(1) *Retz. Mal. épidém. p. 218.*

(2) Sic propemodum autumat *Rubinius* qui indè febrim flavam *typhum contagiosum biliarem* appellat. op. cit. p. 85. 94.

per *reflexionem* repetit. cutaneum organum calore atmosphærae fixo et fervido constanter et profundè stimulat, vel per frigoris externi actionem (1) in statu erethismi positum. Idem effectus humiditate calori aut frigori junctâ productus non nimis mirus est : nam extremus gradus aut algidæ aut ferventis temperiei in exercitiis Gallis, sicut et in copiis coalitorum Principum, produxit eandem febrim putridam cujus itaque perniciës et in summâ Æstate et in mediâ Hyeme erumpere visa fuit (2). Denique, ex plùs minùs-ve absolutè et stabiliter in partes internas directâ et constitutâ humoris perspirabilis impressione, aut ex ejus in organum cutaneum *irradiatione* reflexâ, symptomata in secundo febris flavæ stadio minorem quàm in eodem et pari pestis tempore dilatationem et rarefactionem præsentant. Etenim, in posteriore affectione reapsè adsunt vultûs tumefactio relucens, linguæ turgescencia, et

(1) Humorù directio in morbo icterode versùs systema abdominale fixa sine dubio est una metaptosis epidemica quam super jecur impellit anni temporis et climatis influxus, et corroborat præcedens atque constans error in regimine. V. Lorry, de morbor. mutationibus et conversionibus, p. 253. 268. 302.

(2) Marcus. Vid. Biblioth. med. Brouniana Germanica, t. IV. p. 37.

pluria alia epigenomena in exteriori corporis habitû apparentia, v. g., vibices, anthraces, bubones, etc., dùm in febris icterode symptomatum declaratio, minùs externa quàm interna, per fellis insignem folliculum, per systematis biliaris congestionem, et interdùm per carbunculos in stomacho, communiter sese exhibet.

XVII. Hæc omnia usque nunc effata probabiliter sufficient ut similitudo aut saltem analogia inter pestem orientalem et febrem luteam sub intellectu cadat. Si tamen (in causâ attenuandæ meæ de suprâ dictis sententiæ, atque infirmandarum conclusionum à me allatarum ex observatione factâ super Gallos in Cairo vulneratos, et quorum nonnulli, sub atmosphærâ *proportionaliter* calidâ et humidâ degentes, fuerunt soli à typhode flavo correpti) mihi objiciebatur ipsos fines, quibus febris hæc icterodes sese continere videbatur, satis indicare et valere ut ea consideranda sit tanquàm contagiosæ facultatis immunis, et indè differens à peste orientali; responderem, miasmata prioris morbi contagiosa, cùm sint minùs volatilia, pariter difficiliùs in aërem effundi et extendi : cui adhuc adderem hanc diversitatem, in morbificarum earumdem molecularum habilitate ad sese propagandas existentem, dependere ex statu

An, et cur flava febris minùs contagiosa quàm pestis?

atmosphæræ quæ in pestis regione magis dilatata, et in febris flavæ locis, prædita minore elatere sese ostendit. Cæterùm, cùm nullum sit contagium *absolutum*, et imò, cùm uniuscujusque contagii pervulgatio non nisi ex paritate ac conformitate circumstantiarum, in quibus occurrunt infecti et inficiendi, oriatur (1), non mirandum est si pestis, si febris flava, in sauciorum nosodochiis erumpens, limites et sedem inter hos figere videatur et parcere omnibus quorum localis aut universalis organisatio à priorum organisatione discrepans offertur. Itaque admittendum est directam et propriam contagii actionem in præsentis dispositionis mutatione et in ejus promptâ ad morbum conversione consistere (2).

Revertitur ad
primum quæstio-
nis membrum.

XVIII. Ad primum quæstionis propositæ (I. III.) membrum revertens, statim confiteor à defectu experimentorum jàm factorum et à faciendorum difficultate super substantias animatas, in suæ infectionis momento et du-

(1) Ergò non assentiendum est *Hoffmani* dicto, juxtâ quod pestis promiscuè, nullo habito temperamenti, habitûs, corporis, ætatis, vitæque generis discrimine, omnes omnis generis homines adoriretur (Opera omnia, Suplem. I. p. 779). Aliundè isti ideæ non diù hæret hic celebris Auctor: nam paulò longiùs (*Ibid.* p. 782) meæ sententiæ conformis videtur.

(2) *Marcus.* *Ibid.* p. 32. 36.

rante contagii elaboratione omninò ab aliis sejunctas , ratiocinationes à *posteriori* impossibiles exstare. Ideò , ad tutò et utiliter materie elucidationem proseguendam , coactum me credo paucas meas notationes alienis observationibus fructuosas facere , auctoritatibus numerosis niti , me que tandem continere in conclusionibus suprà appropinquationes et plùs minus-ve manifestas relationes , et etiam suprà facta ex practicorum sapientium operibus excerpta stabilitis. Uno verbo , hìc cum *Menureto* (1) dicere congrueret , de actione et effectibus contagiosorum miasmatum disse- rendis , « sensum externorum applicatione et » exercitatione deficientibus , ad analogiam , » quæ sola in lucem nos duceret , recurre- » dum fore. » Itaque progrediendi gratiâ secundùm ordinem jàm antea memoratum (I. III.) , in brevem sermonem de probabilitatibus ac factis nonnullis , quæ à parte vegetabilium vitâ præditorum suppeditari queunt , ingressurus sum.

XIX. Attentiva cura apud pastores habita in impediendo gregum pastu in campis , per quos quoddam suspectum armentum in die transiisset , amplissimè indicat miasma contagiosum , ab uno aut pluribus infectis anima-

Quantùm tem-
poris in plantis
servari potest
germen conta-
giosum ?

(1) Des effets de l'air dans les maladies contagieuses , etc.

libus depositum , per aliquot horas in *viventibus* vegetalibus retineri posse : timores verò et cautiones eorum cessant, ut primùm ros vel pluvia in terram ceciderit et tantisper manserit (1). Ex hac hippiatricâ observatione credere licet cespitem , super quem febris flavæ aut pestis contagione affectus jacuisset , haud expertem periculo fore pro illo , non adhuc ægrotante , qui antè 12 , 24 horas quietem placidam ibi caperet : sed simul , post hoc temporis intervallum , probabile est vegetationis vim , agri humiditatem , terræ fermentationem et ventorum agitationem miasmatum extensioni et extinctioni suffecturas esse.

Cui causæ attribuenda est contagii evanescencia in agmine sedem mutante?

XX. Ad præcedentis observationis fidem , adjiciam nullam enunciari posse medicam relationem in quâ mentio sit de contagione humanâ super quoddam viridarii punctum relictâ , atque susceptâ ab alteris personis quæ post primos infectos ibi requiescere potuerint. Hâc de causâ , non-ne peti posset undè provenirent affectionis contagiosæ remissio et imminutio in quodam agmine , à primâ vel secundâ die cùm sedem suam mutaverit et in campo novo unam vel duas noctes con-

(1) *Paulet* , maladies epizootiques , tom. I. p. 154.

sumpserit (1) ? Judicio meo , hic sanitatis militum melior status tribuendus esset tam vegetationi (2) et intestino labori terræ , in quâ sese collocant, quàm aëri miasmata super eos adhuc conservata dispergenti et infringenti. Hoc modo , præsumi datur , si in vegetalibus vitalitate præditis pestilentielle germen cum totâ suâ virtute haud paucis horis servari potest , maximè etiam probabile esse exhalationem et elaborationem plantarum , conjunctè cum atmospheræ agitatione et terræ exsudatione , ad idem miasmatum germen elaborandum et discutiendum in unius noctis spatio satis valere.

XXI. Si libera terræ perspiratio, si imprimis vegetabilium vitalitas , miasmatum morbidorum in istis insidentium mansionem diutinam sine facultatis et energiæ contagiosæ decremento non permittant , contrarium evenit ergà similes moleculas noxias et inclusas in locis, ubi deest vegetatio , profundè silet aër , et tandem ubi humiditas copiosa et immota quiescit. In his enim circumstantiis

Quandò contagiosæ materiei conservatio diutina datur ?

(1) *Vid. mea Dissertat : de l'utilité de l'exercitation du corps dans les maladies* , in-4.º p. 31.

(2) Medici *Banau* et *Turben* à solâ vegetatione penitus permutari et deleri miasmata autumant. *Gazette Salulaire* , 1787 , n°. XX,

et ex Loïmographorum observationibus (1), seminia contagiosa cum omni suo vigore permanent; et hâc ratione, quando exsiliunt et sese evolvunt, quantumcumquè tardè id fiat, vehemente et pernicioso modo expanduntur et propagantur.

De miasmatibus suprâ animalia depositis.

XXII. Deficientibus aliis factis circâ vegetabilium aptitudinem ad miasma pestilentielle plûs minûsve diù in ejus integrâ virtute servandum, subjecto quod magni nostrâ interest, videlicet miasmatum super animalia depositorum conditioni et statui sermonem transferre expedit. In gratiâ discussionis ordinandæ et elucidandæ, supponam, 1.º animalia posse contagiosam materiem afferre, conservare et communicare, quin ab eis ipsamet afficiantur; 2.º posse etiam ab illâ offendi, quin extrâ se eam communicent; 3.º tandem, actionem ejus subire et simul in alia viventia corpora transitionem ejus interdùm permittere.

Idem morbi non sese præstant contagiosi pro cunctis ani-

XXIII. Cùm omnia animalia inter se non sint similia, et exteriore conformatione aut interiore structurâ, degendi ratione, pathe-

(1) Vid. *Wanswieten* Commentaria in Aphorismos, etc. T. IV. De morbis Epidemicis. = *Sellmann*, Dissert. de Morb. Chronicis ex *Stollii* prælectionibus, etc. curante *Eyerl.* t. IV. p. 199.

matumque naturâ et modo invicem discre-
 pent, morborum nonnullorum pro unâ specie
 contagiosorum, quorumdam autem pro al-
 terâ inertium admissio necessaria datur (1).
 Sed adnotandum est animal quodcumque,
 quamvis ad suscipiendas aliquot affectiones
 contagiosas suæ speciei alienas parùm ido-
 neum sit, valere tamen ut certo modo ejus
 receptaculum fiat; et hoc posito, an illud
 miasma, sic depositum atque conservatum,
 nihil sui vigoris amittat, nunc considerandum
 offertur.

XXIV. Primùm, nudum vel coopertum
 est animal : in posteriore casu, *indirectè*,
 id est, mediantibus substantiis inorganicis
 quibus defenditur, germina contagii secum
 portare haud nequit ens animatum, et cùm
 hæ substantiæ, nec exsudationem nec inha-
 lationem vitalem possideant, facilè est in-
 telligere morbifica miasmata in earum super-
 ficie et textili retenta, tranquillè et satis diù
 sine virtutis damnosæ decremento esse per-
 mansura. Respectu istarum substantiarum,
 quæ inter illas gradum *animalitatis* majorem
 occupant, materiem contagiosam faciliùs ab-
 sorbere et diutiùs servare videntur : quæ au-
 tem ab ejusdem *animalitatis* conditione magis

malibus quæ ea-
 dem non sunt.

Quomodo su-
 per animal coo-
 pertum potest
 servari contagii
 materies ?

(1) Vid. M. A. Plenciz, de Contagio, p. 14. 29. 89.

sunt remotæ , sicut sese præbent minera-
lia etc. , *communicabile* germen difficulter
accipiunt aut brevi tempore perdunt. Sed
usque adhuc , contagiosum miasma in vivi
animalis corpore *immediatè* depositum non
datur : itaque ejus consideratio in isto ani-
male vestibus induto de vero quæstionis
puncto deflectit.

Cur de modo,
quo servari po-
test miasma in
animali nudo ,
nil certi dari po-
test ?

XXV. Igitur , causâ primi membri quæs-
tionis solvendi , simplices , positivas , in con-
clusionibus lucidas , superque nuda animalia
confectas offerre desiderarem ; sed invitis
meis votis , quàm parcæ sunt opes meæ ! Homo
enim , cujus contemplatio permagni nostrâ
refert , fermè semper vestibus induitur ,
imò nunquàm sese præsentat in hoc statu
segregationis ac nudi corporis , qui solùm
unum sui habitûs exterioris punctum , solùm
unam suæ propriæ substantiæ partem conta-
giosis germinibus pro sede præberet. Cæte-
rùm , an-ne improbable esset , si nudi de-
geremus , vel aquæ contactum in omnibus
corporis partibus permetteremus , feбри flavæ
et aliis morbis malignis nos fore minùs sub-
jectos ? Ut de hoc argumento provocetur
confirmatio , nonnullæ observationes adju-
vare possunt. = Mihi retulit quidam viator ,
ex Insulis Antillis rediens , se coactum fuisse
ut in conclavi absolutè vacuo solus et nudus

Observatio 1.^a

dormiret, dùm habuit febrim icterodem, ex
quâ promptè convaluit. = Præfectus cujus- Observatio 2.^a

dam navis, ubi sæviebat pestis, eâdem cor-
reptum sese sentiens, cunctas suas vestes
detrahit, et totâ nocte super foros nudus
recubat. Copiosus ros, corpus ejus madefa-
ciens, in paucis horis liberiores respirationem
et cerebrum minùs laborans adduxit.

Postero die manè, in aquâ maris sese lavit
et perfectè valuit. = Gallicis copiis in Ægypto Observ. 3.^a

commorantibus, Chirurgus cujusdam navigii
(*la Coquette*) è Syriâ venientis, et mihi no-
tus, inter nautas curæ suæ commissos aliquot

pestis insultus agnoscit... Brevi seipsum malè
affectum sentit... capitis dolore conflicta-
tur... cerebro inordinatè et ægrè tenta-
tur... uno verbo, morbo epidemico-conta-
gioso se tentatum credens, cum vestibis suis
Nilo immergitur, et post lavationem agitatam,
capite libero, et toto corpore benè valens, na-
vem suam tranquillus repetit. = Insuper, febris

Observ. 4.^a

flavæ infrequentia inter Nigritas, qui prope-
modùm non sunt ab aëre defensi, æquè ac
inter Colonos climati assuefactos, qui etiam
vestes tantùm leves induunt, et persæpè eas
lavant vel permutant, meæ assertionis ad-
missioni libenter incitaret. E contrariò, ad-
venæ, præcipuè milites, sicut et alii laboribus

et defatigationibus oppressi (1); laneis vestimentis cooperti, rarò ea renovantes, diutiùs ibi retinent miasmata, quæ, vestibus omissis, absque morâ actionem emitterent aut sese avolarent (2).

De cætero, corpus nudum vel aquæ contactui expositum, minùs facile contagem retinet.

XXVI. Indè patet munditiem contagionis effectui contrarium et optimum esse remedium. Quæ de illâ in morbis contagiosis affert percelebris *Lind*, hìc delineare perutile existimo. « Mundum corpus difficiliùs contagio- » nem communicat quàm squalidum et pan- » nis sordidis onustum. . . Qui ægros adhuc » vestitos trahebant et contrectabant, sæpè » contagione inficiebantur . . . , dùm cæ- » teri omnes qui antè ferventem ignem eos » nudabant et in lectis linteisque mundis » positos curabant, difficulter morbis corri- » piebantur, aut saltem apud eosdem cus- » todes infectio suscepta non nisi levis exo- » riebatur, et cura ejus prompta ac fausta » eveniebat, imprimis si in dormitoriis » cubiculis spurcorum et inquinorum lin-

(1) *Masdevall*; Epidémies de la Catalogne, p. 10.

(2) Corporibus nostris nudis et aperto aëri expositis, inquit *Godardus*, molecule noxiæ, quæ ab ægrotantibus evadunt, puncto adminiculi carent, et subito per atmosphæram diluuntur et evaporantur. *Mémoires de l'Académie de Dijon*, 1785, p. 375.

» teaminum mansio et eorum major , ex
 » accumulatione , corruptio impediēban-
 » tur (1). » Suspiciari igitur liceret , linteis
 ad ægrotantium usum diù inservientibus ,
 dosim aut virtutem contagiosis miasmatibus
 majorem inhæsisse , ita ut eorum renovatio et
 mutatio affectis minorem morbum , et adstan-
 tibus minùs infectionis discrimen præsentā-
 rent.

XXVII. Insuper , ex ejusdem *Lindii* Munditieī uti-
 admonitione atque aliorum auctorum jus-
 so (2) , pro ægris quotidie aquā immergendis
 (XXVIII) aut aperto cœlo exponendis ,
 simul ac pro vestibus eorum lavandis ,
 scire cuperem an ipsemet ægrotus , apud
 quem contagium jām formatum atque evo-
 lutum supponeretur , ex isto novos insultus
 non experiretur , anque sub hoc respectu con-
 tagiosus morbus tanquā productum cujus-
 dam aptitudinis ad contagem rursùs susci-
 piendam (LXIII) , quandò unā vice morbi
 germen sese prodierit , considerari non de-
 beret. Hæc conjectura , aliundè aspicienda

litas contra con-
tagium.

(1) Fièvres contagieuses , p. 62. = *Sarcone* , op. cit.
 tom. 2. p. 50.

(2) *Léttsom*. V. *Banau* , manière de traiter les fièvres
 contagieuses , p. 53. = *Darwin* , *Zoonomia* , t. IV , p. 378.
 = Mémoires de la Soc. Roy. de Médec. 1780-81. p. 78.
 = *Baumes* , Méthode de traiter les maladies , etc. p. 125.

et etiam excusanda, si necesse sit, post sententiam Illustris *Fordycii* de febre continuâ, quæ ab hoc Medico datur veluti repetitio ephemeræ febris, cujus itaque subsequens paroxysmus antè præcedentis finem, aut, quod idem est, in istius periodo caloris incipit (1), hæc conjectura, inquam, eò considerationis dignior videtur quò probabilius est contagiosam materiem in morbo perfectè producto non enervari nec deleri nisi sensim ac pedetentim, sive sese dispergendo in linteis nitidis et sæpè renovatis (L), sive sese extendendo et dissolvendo in insensibilis perspirationis humoribus (quorum prætereà secretio à munditie provocatur), sive tandem per atmosphæram sub formâ et modo vaporum abeundo. = Circumstantiæ (2), quæ hanc contagionis imminutionem perverterent aut impedirent, convalescentiæ quoque tardiori faverent, imò producerent recidivas, quarum apparitio ideam contagii in febribus, ubi locum habebant, *Lindio* (3)

(1) Annales de littérature Méd. étrangère, tom. IV, p. 104. 122.

(2) Inter istas circumstantias præcipuè adnumerari debet præsentia linteaminum aut vestimentorum jam portatorum ab ægris, et quorum remotio, juxtâ *Lind*, valetudinariorum custodum immunitati sufficit.

(3) Fièvres contagieuses. p. 62.

sanè inspiraba t. Eo modo acuta contagiosa affectio perpendi posset veluti composita ex pluribus morbidis insultibus , ordinariè haud multùm sejunctis , et quorum successio sese exhiberet ex eò quod æger actioni miasmatum ex aliis affectis , eorumque linteis , aut è seipso manantium continuò expositus versaretur ; ita ut , si idem æger promptè et procùl à cæteris discederet , ejus morbus minùs gravis , minùsque diutinus accideret : Celebris *Smithii* proprium experimentum istam consecutionem confortaret. Etenim , in principio nosocomialis febris quâ inficiebatur , cùm iste medicus exiguam tantùm in suâ consuetâ degendi ratione , nullam autem in suis privatis relationibus mutationem attulerit , nec hospitiorum curam ac inspectionem cessaverit , paucæ medelæ ab illo impensæ id tantùm utilitatis attulerunt quod febrilis affectio ex remittente leviter intermittens evaserit ; quæ tamen conversio non impedivit quin accessiones intensiores , completiores ac evidentiores primùm sese præbuerint , atque deinceps , quamvis suas omnes operas repetens et ope exercitii et temporis procul ab hospitiiis exacti paulisper allevatus , singulo vespere in febrili statu sese senserit idem Medicus. Denique , post quinque hebdomades , conditio ejus morbida gravior facta

fuit, cùm unumquodque conclave visitans, quemque ægrum accuratè adiens et examinans, et sic totum fomitis contagiosi influxum experiens, sequentem noctem implacidior quàm præcedentes consumpserit. Ideò, *Vintoniam* reliquit, et *Londini* viam aggrediens, patienter et commodiùs quàm credidisset, iter suum finiit. Vix autem hanc ultimam civitatem attigit, cùm febrim minùs intensam subiit, et de die in diem meliùs sese habuit (1). = Jàm Dr *Wals* exploratum obtinuerat persæpè à malignis febribus ægrotantes non planè recreari, nisi arcendo contagiosam influentiam cui constanter erant obnoxii, et consequenter, nisi cubiculum permutando atque conclavis aërem renovando (2). = Egomet militum certè infectorum ab alio morbo laborantibus remotionem jubens, nullum pestis seminium à prioribus relinqui observavi, dummodò continenter et conjunctim discessus lecti eorum et vestium pariter exstiterit.

An-non morbus contagiosus, tanquàm compositus à pluribus

XXVIII. Talis cogitatio de compositione malignarum febrium (inter quas pestis Orientalis et febris icterodes eminent) à pluribus

(1) Observ. sur la fièvre des prisons, trad. de l'Anglais par *Odier*, p. 30.

(2) Journal de Médecine, tome XC. p. 205. 208.

accessionibus , aut , quod idem est , à pluribus aliis exiguis febribus contagiosis , probabilior adhuc admittitur , 1.º Ex usu tam frequenter utili corticis peruviani (1) ; 2.º Ex aptitudine quam contagiosi febriles affectus versùs intermittentiam haud rarò præsentant ; 3.º È minore eorum diuturnitate , quandò procul à contagii fonte et fomite curantur ; et 4.º demùm , è frequentibus recidivis quæ in Nosodochiis tam communes sese ostendant , dùm aliis in locis nullus aut saltem rarissimus assultus rursùm prodit (2). Lotiones aquosæ ab Universitate Monspeliensi de-

successivis assultibus actionis contagiosæ, considerari potest ?

(1) Si hic Cortex in febre pestilentiali aut icterode non semper benè successit , ex eo id evenit quod in momento opportuno et præcipuè in dose sufficiente non donatus fuerit. (*Voy. Voyage dans l'intérieur de la Chine, et en Tartarie, par Lord Macartney, tom. 1. p. 319.*) = Saltem quidam Medicus Hispanus ex eo in quantitate 6, 8, 10, unciarum et inter paroxysmos exhibito permagnam utilitatem obtinuit.

(2) *Fouquet, Constitution de l'an V, p. 23.* Quod etiam confirmaretur observationibus super luem bovinam factis, et ex quibus constat, 1.º Celeritatem cum quâ lues ista sæviit, atque stragem quam effecit, eò majores fuisse quò numerosius in quibusdam locis fuit armentum. 2.º Hanc cornigeri pecoris cladem imminutam fuisse, ut primùm singula animalia, usque adhuc et ab ingressu luis in uno stabulo simul acervata, à se invicem separabantur. *Commentarii de rebus, etc. t. 2. p. 611. V. Lancisius, de Bovillâ peste pars 3.ª p. 164.*

mandatæ in gratiâ eorum , qui contagii effectibus expositi manent , et statim ac febris invasionem percipiunt (1) , intentionem Doctissimæ istius Societatis ad novas miasmatum contagiosorum admissiones impediendas satis indicare adhuc videntur (XXVI-XXVII).

Hæc compositio præsumi datur è recidivis apud febrem pestilentem , variolosam , petechialem haud raris.

XXIX. De reliquo , hæc successiva apparitio insultuum , à facultate febris flavæ et pestis Orientalis contagiosâ procedentium , stupenda judicari non debet , cùm crebrò in febre petechizante eruptio diù stare vel evanescere et deindè renasci videatur (2) , et cùm etiam virus variolosum in corpora , è quibus manat , reagere valeat , si eo laborantes suum cubile haud mutant (3). Itaque , cur non admitteretur in uno , quod in aliis morbis accipitur , præsertim in petechiali , quem regiminis errores , aër frigidus per convalescentiam , tristia animæ pathemata , et communicatio cum alteris eodem morbo affectis (4) regenerare observantur ? = Jàm

(1) Opinion de l'École de Médecine de Montpellier , an 8. p. 115. = *Vid.* Notam (2) , p. 55.

(2) *Strackius* , de morbo cum Petechiis , p. 96. 98.

(3) *Russel* , op. cit. p. 53.

(4) *Strackius* , *ibid.* p. 125. 187.

dixerat *Poissonnier Desperrières* (1) recidivas in febre putridâ et pestilentiali, quæ annis 1757 et 1758 *Brestum* vastavit, vitio diætæ ad morbi finem, et aëri contagioso, cui sub-
jecti remanebant ægri, attribuendas esse. Prætereà, istæ iteratæ affectiones, *recidivæ* dictæ, tempus nervosum præbent exactè simile tempori nervoso morbi contagiosi qui primùm invasit: indè *Huxamius* istas sæpè præsagiebat, quotiescumquè in affectionibus contagii capacibus urinas ex turbidis pellucidas et crudas iterùm comparere adnotabat (2).

XXX. Ex dictis concedere licet in ægris sub imperio aut ulteriore novi contagii ac-
tione perstantibus coctiones et crises saltem conturbari, et de hâc re sequentia effatur *Waglerius* (3): « Malo semper omine . . . » incœpta in febribus malignis molimina » critica rursûs evanescunt. » Tandem, causâ meæ opinionis stabiliendæ, adjicerem, si necesse daretur, celebrem *Dehaen* in similibus ideis saltem pro momento versari visum fuisse (4), quandò sermonem habens

Ejusdem ar-
gumenti conti-
nuatio.

(1) *Maladies des gens de mer*, p. 302. = *Lind*, *Dissertation on fevers and infection*, 1774. p. 238.

(2) *De aëre*, etc: vol. 2. p. 47. 55.

(3) *De Morbo mucoso*, p. 239.

(4) *Ratio medendi*, t. 2. 2. p. 213.

de morbo febrili Petechiali , ubi post aliquot dies tranquillos nova nascuntur symptomata , dictum suum sub dubii et interrogationis formâ concludit his verbis , « nisi forsitan » quis novum potiùs morbum quàm reci- » divam appellandum esse arbitretur. »

De translatio-
ne contagii ex
uno animali ad
aliud diversæ
speciei, sed prio-
re illæso.

1.º De homi-
nibus ad bestias.

XXXI. An-ne sententiæ modò memoratæ utilitas atque pondus indulgentiam lectoris pro momentaneâ declinatione à subjecto meo conciliaverint? Quidquid sit , nunc nonnulla facta plùs minùsve positiva contagis cujus-
cunque ab uno animali allatæ , medianteque illo , etiam illæso , aliis diversæ speciei animalibus transmissæ prolaturus sum. = Canis sequens servos ad propinquum pagum plaus-
tra conducentes , transiensque propè villam ,
cujus ferè omnes vaccæ mortuæ , non verò in satis profundâ terrâ defossæ fuerant , car-
nis earum odore allicitur . . . illam detegit ,
edit et domi redit. Valdè sitiens , potùs pro
vitulis præparati partem ibi haurit , et deinceps in fimeto sese volutat. Aliquot post dies
vituli ægrotant et brevi moriuntur . . . Con-
tagium inter vaccas sese diffundit , et ejusdem
sortis participes eas præbet (1). = Secundùm

(1) *Paulet* , *Maladies épizootiques* , t. 2. p. 66. = Fatendum est ex hâc observatione justè probari contagio-
nem à cane illatam fuisse ; de modo autem quo commu-

Lancisium ex *Valisniero* narrantem, Epidemia verè pestilentialis, quæ cornigerum pecus depopulabat, translationi suæ, mediantibus canibus, pariter de loco in alium locum occasionem suppeditavit (1). = Ex Medicorum et Veterinariorum observatis sæpè etiam patuit lanios, mangones atque marescallos secum importasse et potuisse communicare miasmata deleteria, solùm tangendo boves aut equos, qui, procul à locis armentis infectis pascentes, huc usque benè valuerant. Ob hoc discrimen arcendum, et in tempore Epizootiæ contagiosæ, accessus et introitus in bubilia et equilia, non adhuc inquinata, eisdem hominibus interdicebantur (2).

XXXII. Sed, sicut homines germinum morbificorum latores et conductores pro bestiis esse possunt, quamvis eorum actionis immunes fiant, ità pariter posteriores miasmata noxia, quibus sunt alienæ, ad nos transferre queunt; et reipsà, haud pauci

2.º De Bestiis
ad homines, prioribus inoffensis.

nicata fuit, nil certi indè luxisse. Libenter cogitarem non directè, sed aliis mediantibus substantiis, ex cane in pecora transiisse. Attamen hæc conjectura conclusiones ex eo facto nulliter infirmaret.

(1) *Paullet*, Malad. épizootiques, t. 2. p. 115. *Plenciz*, de contagio, p. 16, 18. *Lancisius*, de peste Bovillà, p. 134.

(2) *Lancisius*, op. cit.

in Medicinæ annalibus continentur casus felium, corvorum, etc., ex unâ in alteram domum morbos pestilenciales, à quibus existerant liberi, propagantium (1). Et hoc tam frequenter advenit ut, inter cautiones pro hujus calamitatis extensione impediendâ, remotio accurata ab istis avibus carnivoris et interemptio animalium domesticorum errantium expressè commendari soleant. Aliundè, sæpè adhuc notata fuit morborum epidemicorum ex bestiis in homines transitio, ut in obsidione Trojanâ per quam primùm canes, mox muli, et postea homines peste correpti fuerunt (2). Illa varia exempla influxûs animalium super homines, ac hominum super animalia, regnantibus morbis pestiferis, quorum itaque germen mutuò et deinceps sibi cedebant, sanè satis erunt ad probandum et admittendum miasmata contagiosa plùs minus-ve diù deposita super animatas substantias remanere, et nihilominùs cum suâ integrâ virtute conservari posse, quamvis

(1) *S. Aloysius Tudescus de Monte-Galea*, amussis anti-lomoïca, p. 19. = *Samoïlowitz*, Voy. Gazette salulaire, 1783, n.º XXIV. = *Chicoineau*, Peste de Marseille. = *Plenciz*, op. cit. p. 19. 79. = *Gazette de santé*, 1788, n.º 2. p. 6.

(2) *Huxam*, de aëre, etc. vol. 1. p. 2. = *Lancisisius*, de Bovillâ peste, etc.

etiam istæ posteriores ab eorum actione expertes sese præsent.

XXXIII. Quod attinet ad miasmata pestilentialia quibus interdum angitur et opprimitur species humana, et quorum ex unâ ad aliam personam, priore intactâ et eo ipso munus conductoris tantum explente, translatio produci potest, *Pallonius* (1), et antè eum, *Dr Haygarth* (2) in medium adduxerunt hominem, benè valentem et proximum laboranti à febre ictericâ, nunquam fuisse viam transmigrationis contagii ex uno ad alterum, priore semper sano existente. = Hanc assertionem nimis positivam penitus pugnare factis rectè oppositis, perdifficile datur: annon verò aliquid ejus ponderis amitteretur, si istorum medicorum dictum compararetur cum effato *D.^{ris} Gianini* de nutricibus, quæ, postquam lactaverunt variolosos infantes, in suis mammis vident erumpere nonnullas papulas, quarum ope puerulis aliis (earum ubera post primos sugentibus) variolas donare possunt, quamvis ab hâc eruptione propriè dictâ jamjà correptæ fuerint (3).

2.º De homine
ad hominem,
priore incolumi.

(1) *Fièvre de Livourne*, p. 42.

(2) *Smith*, *Observations sur la fièvre des prisons*, etc.
p. 19.

(3) *Gianini*, *Memorie di Medicina*, tom. IV. p. 175.

Præter hæc , celebris *Smithii* positiva enuntiatio carcerariam febrim ex individuo A ad tertium individuum C, per secundi B, et tamen nullo modo offensi, interventum haud rarò sese communicare (1); — eadem clari *Fordycii* assertio , ex quâ constat miasma contagiosum benè valenti adhærere posse , ita ut in alium locum transvehi et alteris personis numerosè aggregatis , latore illæso , conferri queat ; — *Camerarii* determinatio pro simili sententiâ , quandò dicit : « Pestem » fugiens , peste corripitur , et non infectus » eâ , alios inficit (2) » ; — tandem altera observatio juxtâ quam nutrix infantem aphtis malignis Gallicè *Muguet* dictis tentatum lactans , et plùs minùs-ve diù pòst alteri puerulo ubera præbens , in posterioris osculo ejusdem noxiæ eruptionis germen sæpè deponit , quamvis in papillâ et in ore nullam affectionem analogam præsentet ; — non-ne hæc omnia ad æquandam et etiam superandam *Haygarthi* et *Pallonii* auctoritatem satis valebunt ? Insuper supponantur omnes cujusdam loci incolae feбри flavâ , ex. gr. , jàm correpti et jàm curati ; . . supponantur simul quoque advenæ sub istâ circumstantiâ

(1) *Smith* , op. cit. p. 21.

(2) *Sylloges memorabilium Medic.* Centuria 7.^a part. 37.

hunc locum petentes ; non-ne probabile et verisimile est posteriores à prioribus , quorum *perfecta sanitas* ex ordinariâ novi contagiosi insultûs immunitate præsumi potest , infectionem accepturos esse , si cum illis regiminis , occupationis , laborum , etc. analogiam aut identitatem quamdam adhibeant ? Ergo non irrationabiliter , ob hunc metum , ingressus in Gades urbem , anno 1800 , omnibus advenis , etiam salubrem regionem modò deserentibus , per quoddam temporis intervallum interdicebatur , quamvis inter cives nullus morbi contagiosi novus incessus sese exhiberet (1).

XXXIV. Ut ut sit , et saltèm de febris flavæ aut pestis orientalis materie contagiosâ , momentanea concipi potest istius depositio super cutem , ubi expectatur occasio commoda , cujus auxilio in istud organum agere aut in ejus vasa sese introducere ei liceat. Nàm aër cum quo germen deleterium in contactu semper adest , aut in quo constanter suspenditur , considerari et æstimari debet sicut aqua , certam salis cujuscunque quantitatem in dissolutione tenens ; et de hâc comparisonem , animadverti datur posteriorem *salinam* substantiam , in liquore extensam et cum

De miasmatis
conditione ejus
absorptioni ne-
cessariâ.

(1) Journal de Médecine , an XI. Ventôse. p. 497.

nostro corpore (quod immersum pariter supponitur) in contactu detentam , à vasibus cutis inhalantibus non semper absorptam esse. Etenim , post clar. *Seguinii* experimenta (1), hæc vascula absorbentia nec sugunt aquam , nec aspirant aërem aut alias moleculas in his fluidis mixtas vel dissolutas , nisi suscipiant *mediam temperiem* , cujus medio eadem substantiæ in perspirationis cutaneæ humore humectentur et extendantur , nisque etiam ipsamet vasa inhalantia haud coarctentur , quemadmodum occasione , ex. gr. , humilioris et mollioris temperiei id accidit (LXXVVI). Jàm de istis legibus , quarum imperio cutanea inhalatio tum in aëre cum in balneo aquoso subjicitur , quæstio fuit in opusculo super simplex aquæ balneum ab Academiâ Divionensi coronato (2) , ubi statuitur , 1.º inhalationem in aquâ frigidâ nullam existere , in minùs frigidâ incipere , cum miti ejusdem fluidi temperaturâ accrescere , et tandem cum gradu *teporis* in aquâ ad suum *maximum* pervenire ; 2.º Indè et cum caloris incremento gradatim imminui , et ad suum *minimum* pertingere , vel etiam

(1) *Fourcroy* , Médecine éclairée , etc. t. IV. p. 239.

(2) Dissertation sur le Bain aqueux simple , couronné en 1775.

cessare , quandò hic calor ad altissimum gradum ascendit ; et 3.º Deniquè , ac in contrario sensu , exspirationem cutaneam cum aquæ calore augeri , et maximam esse in temperie fervidâ. Quaproptèr ex D.^{re} *Raymondo* (1) , ambientium vaporum absorptio ad hyemis finem incipit , usque ad æquinoc-tium crescit , et hoc tempore mitissimæ in aëre temperiei et maximæ in vaporibus densitatis , ad supremum suum gradum adest , deindèque paulatim decrescit (prout calores majores evadunt , et vapores magis rarefiunt) usque ad solstitium , circâ quod ad suum *mi-nimum* sese exhibet ; dùm è contrâ exhalatio cutanea , à tempore signi *Arietis* usque ad signi *Cancris* tempus , sensim copiosior sese monstrat. Vice versâ , exhalationis ejusdem decrementum incipit et majus advenit simul atque calores minores fiunt , usque ad Au-tumni æquinoc-tium , cùm aër mitissimus est et vapores densissimi existunt ; aut tandem ejus imminutio locum habet prout frigora sæviunt (LVII). Imò , generaliter asseren-dum est dissolutionem , mediante certo hu-miditatis gradu , tàm requiri pro actione miasmatis contagiosi , quàm aëris mollitiem

(1) Mémoires de la Société Roy. de Médecine , 1788-81.
p. 66.

pro phosphori inflammatione , partium humiditatem pro actione lapidis Caustici , et aquæ effusionem pro calcis vivæ ferverescentiâ , etc. (1). Demùm quis neget materiem variolarum aut vaccinæ purulentam majore actione in statu liquido quàm in sicco pol-
lere (2)? Quin etiam, licèt humiditas aut etiam fluiditas istis moleculis arte concedi queat , attamen ex caloris naturalis submissione vel defectu earum actio frequenter nulla existit (XIII). Saltèm hoc modo tantùm explicari potest inertia nonnullarum insitionum rabifici veneni apud ipsos canes (3) ; dum caloris certus gradus in salivâ sese præstans , per manum in rabiosi animalis fauces intro-
missam , sine *continuitatis* solutione , hydrophobiæ contagem propagare valet (LVII).

Actio miasma-
tis depositi ab
humiditate (ex
agentibus exter-
nis productâ) et
à cutis flexibili-
tate pendet.

XXXV. His positis , possibile est pesti-
lentielle miasma super cutem sese deponere ,
plùs minùs-ve ibi adhærere , prout hoc
organum non flexibile se præstat , aut prout
ipsum miasma ab aëre atmosphærico non suf-
ficientem humiditatem accipit , et tandem
in statu actionis capace stare , donec occasio ,
præsertim posterior , scilicet ex conditione

(1) *Sauvages* , de la Rage , in-4.º p. 46.

(2) *Annales de Littérature Méd. étrang.* t. IV. p. 522.

(3) *Bouriat* , *Recherches sur la Rage* , p. 56.

atmosphæræ sumpta, occurrat. Quandiù enim hæc circumstantia locum non habebit, noxiæ materiæ intromissio vel actio obstabitur; et per hoc temporis intervallum, aër corpora nostra ambiens et eo modo cum germine pestifero contactum observans, istud dissolvit et illi incorporatur, ita ut hoc germen, cum suo novo menstruo coalitum, circulationis torrentem ingredi nequeat, proptereà quod aër, moleculis contagiosis saturatus, in nostros humores acervatim et integrè admitti non valet (1); et quamvis etiam portiuncula quædam miasmatis sic extensi partes nostras permearet, semper accideret vim contagionis, aliundè et semper in ratione quantitatis et coacervationis molecularum morbidarum crescentem, earum dispersione multùm imminuendam fore (2). Itaque sequentem petitionem formare licitum est: « Statuatur tem-

» pus cùm cutaneum organum in rigiditatis
 » statu, absorptioni parùm idoneo, perman-
 » surum sit; determinetur tempus cùm aëris
 » temperies futura sit superior aut inferior
 » huic temperiei quæ requiritur ut, æquans

Sed difficilius est statuere de diuturnitate actionis miasmatis depositi.

(1) *Godard*, sur quelques moyens de se guérir de la Contagion. Mém. de l'Académie de Dijon, 1785, p. 361.

(2) *Poissonnier Desperrières*, Maladies des gens de mer, p. 311.

« systematis nostri temperaturam, mixtionem
 » contagiosorum miasmatum cum perspira-
 » bili humore provocare et adjuvare possit ;
 » et tunc invenietur temporis spatium per
 » quod eorundem miasmatum cuti apposito-
 » rum inertia durabit. » Verùm postulati
 mei expletionem perdifficilem fatens , non
 diutiùs exercebo vires meas in constituendo
 tempore cùm homo miasmata, de quibus nul-
 liter afficitur , super seipsum immediatè re-
 tinere potest ; et nunc satis erit animad-
 versioni offerre quamlibet personam sine
 discrimine societati reddendam esse , quandò
 intrà 10 , 12 , et ad summum 15 dies post
 recessum et remotionem ab omni suspectâ
 substantiâ , et post cunctarum inquinatarum
 vestium projectionem , nullum datur sig-
 num primi stadii contagiosæ affectionis (1).
Vid. XLII. = Jàm improbable probaverat
Chenotius (2) germen pestilentielle ultrà quin-
 decim dies intrà nos foveri , quin ex eo
 ægrotemus ; et indè concluserat suspectorum
 segregationem per duas hebdomades sufficere.
 An igitur credendum est possibilitati contagii
 per annum in homine latitantis , ut apud

(1) *Rubini* , op. cit. p. 98.

(2) *Gazette Salulaire* , 1788 , n.º XII.

Salmuthum refertur (1) ? Verè ut dicam , si *Clar. Fordycii* duas aut tres septimanas pro febris per contagium susceptæ evolutione exigentis (2) opinioni obediendum esset , se-junctio diuturnior requireretur (3) : hic autem Medicus de simplicibus , benignis contagiosis febribus solùm loquitur , dùm apud me quæstio est de febribus acutis , vel saltèm terribilium et discordium symptomatum serie stipatis ; et de hâc re , generaliter admittitur contagis explicationem plùs vel minùs lentè sese exhibere , prout graviora aut leviora sunt ejus phænomena.

XXXVI. Contendere corpus omne vivens , affectione pestilentiali correptum , ejus propagationi necessariò inserviendum esse , ad-

Miasmatis ex-
plicatio in febr-
bus contagiosis
acutis promp-
tior.

Non existit
Contagium ab-
solutum.

(1) Observat. Centur. 1.ª Obs. 64.

(2) Annales de Litt. Méd. étrangères , t. 3. p. 133.

(3) Haud ignoro inter cornigera pecora epizooticum et pestilentiale miasma non visum fuisse sensibilibus symptomatibus sese declarans , nisi post duàs , tres , quatuor , et etiam sex vel octo hebdomades à suâ intùs-susceptione (Mém. de la Soc. Roy. de Méd. 1777-78. p. 622). Sed in eorum habitu exteriore et pilis hirsuto sanè residet causa istius tarditatis in explicatione contagii Epizootici , cujus reapsè mansio et retentio faciliores esse queunt , dùm apud homines pestilentiale germen , super cutem depositum , in istâ non reperit hoc textum pilosum inter quod aut aëris atmosphærici agitationi , aut organi cutanei elaborationi non obnoxium esse possit.

mittere foret contagium *absolutum*. Attamen, et feliciter pro humano genere, Epidemiæ et morbi malæ indolis quosdam limites agnoscunt, et seriùs ociùs finiunt, quamvis in singula familiæ, domûs, pagi, civitatis individua non sævierint. Existeret-ne hæc exceptio, si contagione affecti affectionem suam morbidam *semper* communicarent? Undè procedit immunitas ista (1)? Ex diversâ in infecto et in exposito conditione, vel ex particulari alteratione quam recipit miasma in corpore introductum, et cujus ope perdere potest facultatem contagiosam ergà corpora cum eo in contactu posita. Animalisationis enim morbidæ productum non semper idem est. Aliquotiès ità contagium agit ut in individuo, illud modò recipiente, ex toto sese exerceat, contineat et consumat; et insuper, sæpè non satis primitivi sui moris possidet ad suam impressionem extrà ducendam et super corpora adstantia exposita stabiliendam. Vice quoque versâ, in effectum elaborationis quam materies contagiosa subit aut suscitât ipsa,

Quomodo non
semper sese ex-
tendit conta-
gium ex corpore
infecto?

(1) Hic ratiocinandi modus rationi magis est consentaneus quàm D.^{ris} *Macleán* argumentum, juxtà quod hic medicus asserit nullam in peste, dysenteriâ et febribus Epidemicis contagem inesse, quia non omnes ægrotantibus adstantes morbo corripuntur. *V. Ann. de Litt. Méd. étrang. t. IV. p. 523.*

sibi assimilare potest omnes jam ægrotantis corporis humores, ei communicando suam virtutem et sic ibi producendo novum contagii fontem.

XXXVII. Cæterum omnia miasmata contagiosa ad nostros humores sibi assimilandos, aut ad nostra organa interiora penetranda non semper æquali modo tendere observabitur. Etenim accidere potest ut prima irritatio, ab eis excitata, pro illorum detentione ac cohibitione sufficiat. Sic, v. g., scabiosum virus in cutem peculiariter sese exercet, et frequentissimè ultrà non extenditur. Si hæc prima conjunctio cum fluidis vel solidis nostris hunc effervescentiæ gradum in illis, aut hunc Erethysmi statum in istis, ad progressus materiæ contagiosæ sistendos, non sufficientem constituit, ejus miasmata viam et actionem pergent, donec, ab aliis partibus retenta, in istis vim suam excitent ac coacervent. Hoc modo rubeolæ materies in cute non reperiens dispositionem organicam pro suâ repressione requisitam, hanc partem deserit et versùs altera organa, haud rarò nobiliora, passus suos et actionem dirigit. Sic pariter rabiei virus et viperæ venenum suam dotem noxiam non terminant, quandiù nullæ partes, eorum actioni contrariæ, occurrunt; quæ verò organorum inertia cessat,

Quâ ratione in corpore affecto contagies gressum suum sæpè sistere valet?

statim ac ars medica ultiores infectionis progressus impedit in cohibendâ materie aut retinendâ alteratione circâ unam aut plures partes , et in illâ ibi elaborandâ ac irritâ faciendâ ; quod fit auxilio causticorum , vesicantium , et generatim omnium intûs vel extrâ excitantium et ad peripheriam corporis pellentium. Nàm quodcumque remedium , ut quid utilitatis adhibeat , in sensu opposito cum materiæ contagiosæ progressu agere debet. Indè fit in mediâ contagione neminem ejus insultum experiri posse , quandiù organum cutaneum suam facultatem *expansivam* liberè et constanter exercet. Quamobrem post plures alios medicos ego à me omnem contagii metum arcui quandò noctu sudabam , licet ad hoc tempus in *Lazareth* aut alio Nosodochio discrimen pestis quotidie incurrissem. Ut primùm verò quælibet causa , v. g. , aër exterior nimis vivus , cutis contractionem inducit , tunc miasmaticum venenum (usque ad hanc horam in statu inertiae versûs et suprâ *activam* corporis circumferentiam) rursûs suum agendi aut penetrandi modum petit , et suam vim iterùm exercet et extendit. Ob hanc causam , regnante Neapolitanâ epidemiâ , haud pauci , inter urbem deserentes , et apertum campum petentes , ex hâc perierunt : in istâ enim occasione , ve-

nenum, quod in oppidanis domibus inerme permansisset, aliquot post dies rusticationis, existentiae suae in vasibus signa præbuit (1).

XXXVIII. Quænam autem via contagii de infecto in inficiendum assignari detur, statuere utile foret : de hoc autem, quanta dubitatio ! Attamen non-ne in medium adduci potest contagionem suscipi mediante affectione posterioris in iisdem humoribus qui in priore alterantur ? Sic faucium gangrænosa læsio epidemica per halitum ægri ab adstante acceptum propagatur (LVI). Sic inter equos fluxus nasi morbidus ex uno ad alterum transit ob contactum narium cum substantiis super quas contagiosa lymphatica materies deposita fuit ; sic in Ægyptiacâ regione per transpirationem pestis sese communicat, quia in illo morbo cutis continuis sudoribus madet aut eruptione constante laborat ; sic tandem febris icterodes organa biliaria directè afficiens, in circumstantiis eorum functiones perturbantibus sese extendit.

XXXIX. Si de viâ et modo transitionis morbi contagiosi in uno ad alium hominem nihil satis positivi datur, certior est sermo quando de ejus morbosæ transmissionis exis-

Via contagii
ex infecto ad inficiendum.

Facultas contagiosa in singulis morbi stadiis non existit.

(1) *Sarcone*, *Maladies observées à Naples*, t. 2. p. 52.

tentiâ agitur : saltèm ad illam admittendam plurimùm valet omnium temporum ac locorum observatio immutabiliter confirmata : sed non obliviscendum est singula morbi *communicabilis* stadia non esse ad contagionem spargendam capacia (1). Verè ut loquar, mihi oppositum se habet Clar. *Deberg*, dicens morbum cornigeri pecoris pestilentialem ad communicationem aptum esse simul ac germen susceptum est, et etiamsi omnia exteriora sanitatis phænomena adhuc prodeant (2). Si autem hic vir doctus contagionem occasione bovis cujusdam modò infecti sparsam observavit, probabilissimum est hanc propagationem, non portiunculæ contagii in animali jàm introductæ, sed alteri moleculæ super exteriorem ejus habitum adhuc depositæ attribuendam esse (XXXV) : et reapse, non-ne à verisimili absona esset suppositio ejusdem contagiosi elementi *simul et in eodem tempore* extra et intùs eundem ægrum agentis? Duo igitur tempora morbi apud contagio affectum cognosci et admitti debent, prius *concentra-*

(1) Humor in loco variolosæ insitionis captus, v. g., quinque aut sex diebus post operationem, novæ inoculationi non inservit, quamvis eodem modo et iisdem cautelis confectæ.

(2) Mémoires de la Soc. Roy. de Méd. 1777-78. p. 623.

tionis, et posterius *expansionis*, quibus satis rectè respondent elementa *nervosum* et *contagiosum* à Clar. *Berte* (1) delineata, et fortassè adhuc stadium *delitescentiæ* et stadium *actionis generalis* à *Rubinio* enunciata (2). A quodam auctore prius spatium *latens* (3), et posterius ab alio (4) *constitutionale* etiam dicuntur.

XL. Prius contagionis stadium habere locum supponi potest quando, systemate inhalante minuto, augetur et dominatur absorbens; cui rerum statui favent tempus digestionis incipientis, pathema versùs præcordia impellens, frigida tempestas calidæ succedens, solis occasus humorum expansioni derogans, omnia tandem cutaneam actionem cohibentia. Dùm hoc prius infectionis tempus subsistit, subjectus qui illà afficitur, eam non communicat (XLIII). Quapropter, in hâc epochâ, omnia morbida symptomata simpliciter et valdè *nervosa* sunt. Omnis ægrotantis habitus

Quandò existit et quid exhibet primum stadium?

(1) Op. cit.

(2) Pietro *Rubini*, Rifflessioni sulle febbre chiamate Gialle, etc. p. 157. 166.

(3) Annales de Littérature Méd. étrang. t. IV. p. 549.

(4) Clar. J. *Ambri*. Vid. Giorn. Medico-Chirurg. di Parma, vol. VI. p. 154.

De adventu stadii contagiosi.

exterior siccitatem manifestam (5), sensibilitatem cutis plùs vel minùs læsam, et in eodem organo aut texto cellulari subjacente humorum stasim præsentat : uno verbo, in directione fluidorum atque in vitalibus solidorum motibus exhibetur inversio plùs minùs -ve completa è circumferentiâ ad centrum, undè nimia in visceribus internis plethora et angustia, et in eorum functionibus perturbatio sæpè tanta, ut vehemens et furiosum delirium apparuerit 8 vel 14 diebus antè febris contagiosæ cujusdam constitutionem et veram explicationem; in cujus aliundè affectionis cursû idem delirium, statim ac decrescebat, remissiones, vel intermissiones adduxisse visum fuit (2). Ut primùm autem, morbo progrediente, atque mediante aut humoris morbidi dissolutione, aut partium antèà rigidiorum relaxatione, in istis ultimis partibus irregulares, non naturales et extraordinariæ secretiones, sive morbosæ excretiones producuntur, tunc febrilis affectionis contagiosæ secundum datur stadium per cujus tempus

(1) Indè cauteriorum et aliorum ulcerum præexistentium ariditas : etc. indè quoque periculum pro purgantibus in modum præservationis haustis. *Sarcone*, t. 2. p. 150. 426.

(2) Ernest *Horn*, Saggio di osservazioni Cliniche, etc. *Vid.* Bibl. Med. Broun. Germanica, vol. XI. p. 101.

animalia et noxia effluvia , adhuc calore saturata ex ægri corpore exeunt , super ambientia sese deponunt , seu in aëre diffunduntur et perduntur.

XLI. Ex suprâ dictis et ex admissione duarum periodorum in affectionibus contagiosis oppositarum, inferre possumus hos morbos generaliter consideratos consistere, 1.º in *causâ formali nervosâ* quam notant sensibilitatis cutaneæ alteratio , spasmodicus fibrarum cutis status , ac perspirationis perversio , et cujus existentia impressionem gravis ægritudinis in ipsomet infecto constituit ; et 2.º in *causâ materiali* cujus effugium extrâ eundem ægrum , et ope consensûs ac contactûs cum partibus analogis alterius individui in morbidâ opportunitate solùm positi , apud istud posterius prioris affectum regenerat. Eadem duo stadia , eademque mutationes in his contagii temporibus supervenientes ab illustri *Marco* agnoscuntur , et sub vocibus *Sthenici* pro uno et *Asthenici* pro altero appellantur. Expressè etiam addit hic auctor , dùm in statu Sthenico versatur morbus , non adhuc pestilentialem sese habere (1). = Milites quos dixi (XXVII) fuisse aliquandò repertos

Morbus contagiosus consistit in actione, 1.º suprâ affectum , et 2.º suprâ expositum.

(1) Vid. Biblioteca Medica Brouniana Germanica. vol. IV. p. 40.

peste laborantes in medio aliorum ægrotantium, et post se ac pro ultimis nullum germen noxium reliquisse, in primo contagii stadio indubitanter erant. Igitur sub duplici aspectû, id est, habitâ ratione et explicationis morbi in individuo infectione correpto, et explicationis ejus facultatis contagiosæ ergà alia corpora, considerata est quæcumque affectio communicabilis.

Tempus quo sese ostendit contagium, apud ægrum, nec in omnibus morbis, nec in eodem morbo idem est.

XLII. Quonam tempore apud subjectum primitivè et jàm affectum sese declarant noxia miasmata? Istius apparitionis epocha à singulis affectionibus non eadem observatur. Inter equos, v. g., fluxus nasi contagiosus pro primorum suorum symptomatum ostensione 8 aut 10 dies postulat (1). = Virus variolarum insitum circà septimam, et per vias naturales introductum circà 10.^{am} aut 14.^{am} diem apparet. Quin etiam in primo casu, infectionis generalis symptomata non semper certâ die aut epochâ oculis exponuntur. Nàm apud doctum *Cussonium* (2) videntur pluria exempla citioris aut tardioris eruptionis. Ego met Alexandriæ (in Novâ Angliâ) anno 1791 curavi puerum 6 annos natum et cujus insitio variolosa tantùm post 4 hebdomades effectum

(1) *Paulet*, op. cit. t. 2. p. 307.

(2) *Recherches sur les irrégularités de la petite Vérole inoculée*, in-4.º 1788. p. 13, etc.

habuit. = Influxus ætatis senilis , regiminis mutati (1) , Autumni , aut complicationis simultaneæ cum alio morbo exauthematico vel pyrectico (2) variolarum exitum variare et retardari etiam in causâ est. = Ex *Strackio* (3) ad petechialis veneni declarationem nullum esse præfixum tempus constat. = Febris rubeolosa ut plurimum non erumpit nisi 3 aut 4 diebus post sui miasmatis susceptionem , et si citiùs vel seriùs invadit , periculosa symptomata sunt timenda (4). = Corpora vapore paludum noxio sauciata post 2 sive 3 dies , aut frequentissimè à 5.^a vel 7.^a ad 15.^{am} diem ex eo ægrotant , ita ut febrile fermentum ordinem recidivarum intermittentium in suâ explicatione sequatur , et versùs primi aut secundi septenarii finem , secundùm suæ virulentiae gradum , et fortassè quoque secun-

(1) *Ernestus Gottlob Bosc* , de miasmate morbosio in corpore oberrante. Leipsik , in-4.º 1774. p. VII. VIII.

(2) M. F. . . . Observations sur la nature des Epidémies varioliques , etc. Genève. 1764. p. 180. = Journal de France , 1775. = Recueil de santé de Paris , tom. IV. = *Rubini* , op. cit. p. 149. = Videantur etiàm Transactiones Philosophicæ in quibus narratur variolarum insitio usque ad 5.^{am} diem per rubeolam retardata. = Journal de Médecine , par *Sédillot* , t. IV. p. 459.

(3) De morbo cum petechiis. p. 78.

(4) *Baldinger* , Silloge , etc. t. IV. p. 44.

dùm viam suæ introductionis in nostrâ substantiâ, sese exercere videatur, quod accidit, v. g., in variolis, prout spontaneè vel mediante insitione invadunt, et in rabie, prout per viam aut sanguinis aut salivæ exoritur. Generaliter, aëris paludosi influenza eò promptior est, et febris eò magis indolem intermittentis seu remittentis offert, quò magis fœtet palus ex quâ avolat, et quò fortiùs discrepat vespertis frigiditas cum diurno calore (1). = Insuper existunt, aît *Strackius*, nonnulli subjecti, apud quos momento absorptionis miasmatis dyssenterici proximè succedit ejus manifestatio, dùm sunt alii 2 aut 3 diebus antè ejus externam declarationem illud retinentes. Hæc rapiditas, in istius morbi apparitione, adhuc datur accommodata quantitati molecularum quas æger sibi proprias reddere potuit (2). An igitur credendum esset observationi *Rushii* (3), ex quâ constaret à veneno contagioso sæpè creari febrem ferè momento ejus introductionis in corpore (XXXV)?

Undè hæc differentia?

XLIII. Hæc temporis diversitas, in ple-
rorumque morborum exhibitione, adhuc

(1) *Baumes*, des Effluves marécageux, etc. p. XIX.

(2) *Strackius*, de Dyssenteria, p. 38.

(3) Vid. *Weikard*, Elementi di Medicina, Firenze, 1803. t. 6. p. 239. = *Baumes*, Méthode de guérir les maladies, p. 145.

sensibilior est in peste et in febre flavâ, de quibus non æquè certæ ac de aliis contagionibus assertiones enuntiari queunt. Hæc porro incertitudo suprâ *minimum* et *maximum* intervalli quod in universum insumitur ad miasmatis patefactionem (1), atque irregularitas in ejus symptomatum invasione, fortassè ex eo solùm proveniunt quòd corpora animata non sunt ejus contactui exposita nisi aliquantisper, mediatè et tantùm per vestes aut alias substantias inanimas, quibuscum continuò non habentur affinitates directæ. Indubitanter, ex hâc irregularitate, non semper miasmatis actioni attribuendâ, multi auctores cuidam morbo pestilentiali, antequàm se ostendat, usque ad 40 dies et etiam ampliùs indixerunt. Deniquè, ex ma-

(1) Quamvis tempus, in quo sese exercitat contagio suprâ corpus eam accipiens, fixo modo stabiliri nequeat, generaliter tamen observatur energema ejus effectuum respondere celeritati in illius patefactione habitæ, sive miasmata ex animatis corporibus directè procedunt, sive emanant ex substantiis inanimibus ubi ponuntur, et plùs minùsve diù inertia conservantur. Tandem adnotandum est, si pestilentialis contagio semper simplex esset, id est, si per unicam viam, ex. g. per organum cutaneum sese evolveret, probabile esse tempus inter susceptionem et apparitionem magis strictè decretum fore. Sed quoties per plures vias alias simul conjunctas absorbetur contagium? Et in hâc ultimâ suppositione facilè creditur morbum citiùs et graviùs communicandum esse.

joris probabilitatis gradu animadvertendum est morbos omnes contagiosos nec pari nec æquali pede procedere. Pestis orientalis, et febris flava, v. g., minorem à corporibus opportunitatem, ad sese exercendas, requirunt, quàm variolæ et lues venerea: undè aphoristico modo concludere licet morbos pestilenciales, primitivos, qui scilicet ab actione sex rerum non-naturalium pendent, et alios *per contagium* acquisitos, et tandem inter istos, qui ex infectione *collectivâ* aut *individuâ* procedunt, varietati in tempore apparitionis obnoxios esse.

Modus agendi
contagis intra et
extra corpus in-
fectum difficile
explicatur.

XLIV. Contagiosum miasma in corpore animato depositum et sese exereens, retinetne primam suam indolem (1) ? Vel consistitne ejus actio in imprimendâ solidis aut fluidis quâdam modificatione, per cujus constitutionem et explicationem in corpore læso simul agere non valeat suprâ altera corpora circumjacentia, sed cui operatæ succedat humoralis alteratio, quæ deindè causam materialem contagiosam et communicabilem cor-

(1) Hæc sententia arrideret si verum esset aut sanguinem nullam mutationem in substantiis heterogeneis inducere nec ab eis recipere, quandiù in suis canalibus fluit, aut easdem substantias extraneas non agere nisi contrâ solas partes solidas. *Voy. Annales de Litt. Méd. étrang. t. IV. p. 36. 38.*

poribus cum jam infecto convenientibus, suppeditare possit? Si responsio his quaestionibus plus quam ardua est, saltem earum solutionem tentare et sperare fas est, modò observationibus è morborum contagiosorum generalitate excerptis demonstretur ultimam harum affectionum periodum à primâ diversam exhiberi, mediante quâdam facultate contrariâ, et modò ex eo admittatur miasma, eas producens, in toto illarum decursu non continuò idem esse aut in naturâ aut in actu (1). Atqui patet morbos omnes contagii capaces, sese exercendo duntaxat in subiectum infectione correptum, primum suum stadium consumere (XXXIX. XL.); aut, quod idem est, constans videtur pro aliis corpori-

(1) Mea assertio generalior est olim enunciata à Soc. Reg. Med. Parisiensi, per quam hæc illustris Academia (nunc pro utilitate publicâ splendore suo antiquo radiata reviviscens) dicebat: « Il y a plusieurs affections » contagieuses qui, dans leur premier temps, n'offrent » aucun principe de contagion, et dans lesquelles il paraît s'en développer un lorsqu'elles ont acquis une » grande intensité. » Meis enim subsequentibus ideis, si claræ ac justæ sint, constabit in omni contagioso morbo dari unum stadium pro individuo infecto, alterumque stadium pro individuo inficiendo. Hæc duo tempora in diuturnitate et vehementia differre queunt; semper autem existunt, nisi primi stadii symptomata præter modum exaltata, antè secundi invasionem mortem inducant.

bus non adhuc affectis non esse communicabiles nisi in suo ultimo stadio , sub voce *elementi contagiosi* alibi designato. Hâc proximâ assertionem confisus et nixus , sequentes annotationes et variis morbis contagiosis relativas aggrediar.

Exempla morborum non in primo , sed in ultimo stadio contagiosorum.

XLV. In primo statu (inflammatorio scilicet) non est contagiosa nasorum lues , in equis dicta *Morve* , si non adest fluxus. . . . Sanus equus cum alio istâ ægritudine in *ultimo gradu* affecto degens , eâ citiùs quàm in aliis casibus corripitur (1)... = In epizootiâ cornigerorum ab *Abildguard* delineatâ , facultas contagiosa , medio tussis ad 5 aut 6.^{am} diem supervenientis et ad 7.^{am} vel 8.^{am} maximè intensæ , effectum suum ostendebat (2). = Contra spontaneam variolosam contagionem nulla cautio , juxtâ D.^{rem} *Paulet* (3) , capienda est , nisi ab eruptionis abscedentiâ usque ad scabritierum decidentiam (4). Ex Camperio (5) variolosa mate-

(1) *Paulet* , op. cit. t. 2. p. 307. 355.

(2) *Gazette salulaire* , 1788. n.º XIV.

(3) *Gazette littéraire de l'Europe* , 1768. n.º XII. p. 179.
= *Gazette salulaire* , 1785. n.º XLV.

(4) *Menuret* , action de l'air dans les maladies contagieuses , p. 97.

(5) Nutrices lactantibus , et fratres aliis fratribus antè

ries contagiosam indolem non possidet nisi quandò halitus ægrotantis fœtet, et præsertim in momento veneni variolosi per febrem exaltati, aut in casu variolarum copiosarum vel confluentium (1). *Dennmann* pariter affirmat materiem variolosam contagii capacem sese dare tantùm secundariâ feбри ineunte; et addit prætereà ejus absorptionem in isto tempore, apud gravidam mulierem morbidæ sanguinis mutationi, et fœtûs infectioni an- sam præbere (2). = Rubeolosum virus circà 9.um vel 10.um diem ab eruptione facultatem suam contagiosam exercere etiam videtur. Nam, « notavi, ait *Andreas Loew* (3), » quandò unus aut duo in domo morbillos » superârunt, decimo demùm quarto aut » quinto alios ejusdem domûs in ægrotan- » tium locum successisse, adeòque morbillo- » sum contagium serpens à 14 in 14 deli- » tuisse ac substitisse. » Hic numerat *Loew* 14 vel 15 dies, quia confundit 1.º tempus à susceptione miasmatis rubeolosi usque ad

suppurationis tempus contagionem variolosam tradere non visi fuerunt. *Heberden*, *Voy. Annales de littérature méd. étrang.* t. IV. p. 16.

(1) *Ann. de litt. Méd. étr.* t. IV. p. 521.

(2) *Pratique des accouchemens*, t. 2. p. 333.

(3) *Histor. epid. Hungariæ*, p. 27. *Vid. Acta curiosorum*, etc. vol. 1.

febrim, quod est 3 aut 4 dierum (XLII) :
 2.º tempus à feбри ad eruptionem, pariter 3
 aut 4 dierum ; 3.º tandem à fine eruptionis
 usque ad ejus ferè perfectam extinctionem,
 quæ est à 7 ad 9 dies. = *Maretus* scripsit in
 epidemiâ quâdam pulmonarium fluxionum
 contagiosâ et putridâ (1) morbum sese trans-
 misisse solummodò in crisis confectæ epo-
 châ. = Purulenta pulmonum phtysis maximè
 contagiosa adest, aliæque ejus species eam-
 dem proprietatem tenent, cùm in statu aug-
 menti occurrunt (2). Pariter affirmat *Ontydus*
 eamdem tabem in suo primo gradu nulliter
 esse *communicabilem*, sed secùs rem se habere
 quandò confirmatam sese præbet ; et idem Me-
 dicus addit, tunc ejus potentiam *inficientem*
 existere in ratione celeritatis ac vehementiæ
 quibuscum progreditur iste morbus (3). Istâ
 igitur epochâ, pulmonum phtysis propieta-
 tem insigniter contagiosam possidere et pate-
 facere potest, præsertim ergà eos qui dispo-
 sitionem ad hunc affectum hæreditariam in se
 continent (4). = *Cadwalder Colden* in epis-

(1) Académie de Dijon. 1784. p. 5.

(2) *Evers.* De phtysico contagio. *Voy.* Gazette salut. 1783. n.º XLIV.

(3) Ann. de litt. Méd. étr. t. 2. p. 29.

(4) Biblioth. Britannique, t. 27. p. 346.

tolâ ad D.^{rem} *Fothergillum* epidemicam et contagiosam faucium læsionem Kingstown (in Nova Angliâ) grassantem memorans, expressis verbis asserit eundem morbum non pro adstantibus periculosum evadere, nisi ægris cum morte luctantibus (1). = Eadem sentit *Godardus* de plerisque febribus quarum propagationem aut susceptionem, deficiente crisi, vel ægrotante in ultimis posito, sive etiam modò mortuo, perfaciliorem occurrere declarat (2).

XLVI. De miliaris epidemiæ contagione, *J. P. Frankius* solùm illam admittit in statûs febrilis existentiâ et expansione, id est, mediante febre *constitutionalis* quæ secundùm hunc auctorem suâ naturâ eò contagiosior sese præstat, quò magis est *continens* (3). Ex hâc ideâ pesti et febrî flavæ applicatâ, cogitationes et conjecturæ meæ in eo lubenter versarentur quòd hæ duæ pestilentie, quæ per sua duo præcipua stadia non transirent (XXXIX. XL), contagiosâ facultate expertes forent: et reipsâ, earum *communicabilitas* eò magis ex febrili caractere dependens videtur, quò magis 1.º apparere solent in temporibus et

Contagium ab indole febrili morborum pendet.

(1) Medical observations and inquiries. t. 1. p. 216.

(2) Dissert. sur les Antiseptiques, p. 385.

(3) Epitome de curand. hom. morbis. t. 3. p. 138.

locis ubi regnant ferè exclusoriè febres intermittentes ac remittentes biliosæ , sicut et apud personas quarum idyosincrasia actioni circumstantiarum ad stabiliendam constitutionem biliosam majorem ansam offert ; et 2.º earum contagiosa vis semper in ratione versâ cum affectionis febrilis continuitate (1) sese præbet. Hînc fortè discrepat miasma variolosum cujus invasio in temporibus et subjectis parùm biliosis , et hâc ratione non æquè ac febris flavæ insultus , ex conditione quâdam manifestâ caloris aut frigoris et humiditatis in aëre constituitur (2).

Continuatur argumentum præcedens (XLV).

XLVII. In epidemiâ Neapolitanâ 1764-65, infectionis periculum majus erat , quando in ejus summo gradu , cutis petechiis oblecta sese dabat , alvinæque putridæ et copiosæ evacuationes vel sudores fœtebant (3). = Expressè nos docet *Mangetus* , in familiis inquinatis à peste , alios , antea incolumes , duntaxat in morbum cadere , cùm primi

(1) Propterea , facultas contagiosa indolem *Typhi acuti* propriam facit , ejusque differentiam cum febre *lenta nervosa* designat. *Eisfeld* de typho acuto. *V. Brera* Silloge , etc. t. 6. p. 39.

(2) *Frank*. epitome , etc. t. 3. p. 175.

(3) *Sarcone*. t. 2. p. 50. 51. 420. = *Luxam* de aëre et morb. epid. 1742. p. 27. = *Lind*. Fièvres contagieuses , p. 120.

ægotantes in ultimis aderant (1). = *Sorbaitus* de peste Vindebonensi loquens narrat, simul ac membrum unius familiæ quodlibet eâ afficiebatur, hanc horrendam affectionem, sese communicando de alio in aliud circa nonam diem, et aliquandò citiùs, progressus suos manifestare (2). = *Jaksonius* autumat functiones organorum *normales* in febre flavâ, præsertim circa quindecim dies post miasmatis declarationem, et potiùs in hoc stadio quàm in alio perturbari. (3). = Sic etiam sentit *Clarkus* febrem istam icterodem non initio, sed in suo *statu* esse contagiosam (4). = Generaliter loquendo, pestilentiales morbi in secundo aut tertio suo tempore ad communicandam suam contagionem satiùs habiles videntur. Nàm, inquit *Pugnetus* (5), in navibus aut ædibus è quibus ægri, febre flavâ laborantes, accuratè et promptè removebantur, perpauca istius morbi deleterii casus observati fuerunt, dùm ædificia, ubi ægotantes per totum suæ ægritudinis

(1) Bibl. Med. prat. t. 4. p. 63. 68.

(2) *Wanswieten*, Commentaria, etc. t. 5. p. 168.

(3) Journal de Médecine, par *Corvisard*, etc. t. X. p. 321.

(4) *Pietro Rubini*, Rifflessioni sulle febre gialla, p. 13.

(5) *Maladies insidieuses*, etc. p. 394.

decursum remanebant, penitus inquinata sese ostendebant, et ferè omnes, qui eos attendebant aut cum illis ministerii relationes implebant, inficiebantur. = Ego ipse annotavi pestiferos milites exercitus Gallici in Ægypto, quos status adhuc *dubius* contagionis inter alios ægros retinebat, post se nullum miasma reliquisse, cum positiva infectionis signa eorum exitum et in nosocomium *Lazareth* dictum translationem requirebant, modò tamen lectuli eorum integri fuerint ablati. = Utilitas supra dictorum saltem et præcipuè depromitur ex consilio *Hoffmannii* ad Medicos quibus hic practicus commendat ut non facile diù immorentur vel adsistant ipsis ægris, *quando morti sunt proximi* (1).

XLVIII. Pateret-ne ex istis observationibus quidam consensus cum observationibus super viperæ venenum factis, ex quibus morsus istius serpentis plus vel minus discriminis portenderet, prout venenatus ejus humor ex majori aut minori temporis intervallo secretus foret? Nàm statim post ejus secretionem factus, rarò lethalis est (2).

XLIX. Ex suprà allatis (XLI. XLVI)

(1) Opera omnia. suppl. 1. pars 2.ª Medicus Politicus, p. 415.

(2) *Wilson*. Influence of climate. p. 161.

annotationibus plùs sivè minus certis et pertinentibus ad morbos contagiosos in quorum classe præsertim enumerandæ sunt pestis Conclusio ex
orientalis et febris flava, fateri debeo parùm suprà dictis.
concinnitatis et regularitatis occurrere in diuturnitate eorum præcipuorum duorum stadiorum et in invasione epochæ cùm eorum facultas contagiosa metuenda esse incipit (1). Verùm, invitâ hâc dubitatione, observationes præcedentes perutiles erunt, in eò quòd ex eis concludi datur existentia temporis unius per quod actio horum morborum *centripeta* individuo ægrotanti singularis et unicè propria adest, et alterius temporis per quod eorum actio *centrifuga* vel *expansiva* tendit ad sese dirigendum et exercendum versùs et in corpora adhuc incolumia, sed exposita infectioni cujus primitùs ægrotantes plùs vel minus grandem fomitem offerunt. Forsan ex actione aut *centripetâ* aut *expansivâ*, utrâque contagiosis morbis communi, derivanda est differentia, quæ inter *contagiones* et *venena* existit naturalis. In istis enim posterioribus, concipi potest et debet actio *expansiva* deficiens; siquidem tam promptos effectus ordinariè exhibent, ut eis laborantes soli exer-

(1) De hâc irregularitate legantur dicta in *Annales de litt. Méd. étr.* t. 4. p. 549.

ceantur, et antè stadii contagiosi explicatio-
nem pereant; et si non mortem obeunt, sal-
tem eorum partes à veneno contactæ et
imbutæ diù languescunt, nulliter reagunt,
vel etiam vitalitatem penitùs amittunt.

Quandò cessat
contagiosa mor-
bi facultas?

L. Nunc desiderarem statuere periodum
morbi in quâ cessat facultas ejus contagiosa.
Sed quomodò hunc novum Gordium nodum
solvere queam? Ægroti, in suâ à statu morboso
recreatione, linteaminibus et vestibus (ple-
rumque non mutatis) obrui non desinunt; et
indè, quod noxium in seipsis habent pro
adstantibus, semper pro illis ipsis tale existere
potest medio harum substantiarum inani-
mum. Aliter, fortasse possibile esset asserere
de hominibus modò contagio affectis quod
assertum est de pecoribus morbo pestilentiali
recens correptis, scilicet, excretiones, quæ
durante morbo materiem contagiosissimam
suppeditabant, perfectè innocuas fieri in statu
et tempore recreationis à morbo, et etiam
statim ac quælibet crisis exorta est (1).

Transmissio
contagii de ani-
mali quodam ad

LI. Communicabilitate contagionis suppo-
sitâ, possum-ne in medium adducere morbum

(1) Hist. de la Soc. Roy. de Méd. 1777. p. 167. = Hic
autem questio est de potentiâ contagii in ægros, non verò
in adstantes adhuc illæsos. In alio enim loco dixi tempus
crisium pro morborum communicatione periculosissimum
esse, etc.

contagiosum,

contagiosum , animalibus unius speciei fami- aliud speciei di-
liarem et ferè proprium , apud animalia di- versæ.

versæ speciei sub eâdem formâ propagari ?

Ut huic quæstioni rectè respondeatur, adhuc
necesse fit recurrere arti hippiatricæ, et præ-
cipuè mentionem facere documentorum ex
variis insitionibus emanantium.

LII. Humoris cujusdam contagiosi inocu- Arte transmis-
latio ex animali ad aliud ejusdem speciei in sum in diverso
posteriore morbum morbo prioris similem et animali variè
æqualiter communicabilem producet. Verùm agit contagium.
si super animalia diversi generis instituitur
hæc operatio , effectus ejus erunt diversi. Sic
boum (in Aquitaniâ et anno 1775) ex epi-
zootiâ ægrotantium humor morbidus trans-
missus in alios boves eadem symptomata
idemque periculum produxit ; tribus autem
ovibus insitus , in istis non præbuit morbum
contagiosum sub eâdem formâ ac in bobus ,
sed per gangrænâ in loco puncturarum super-
venientem illas interemit (1). = *Camperii* ob-
servatio magis positiva datur. Ex eâ enim
constat analogam luem cornigeri pecoris non
esse pro equis , ovibus et capris contagiosam ,
quamvis hæc ultima animalia eisdem pabulis
alantur et in eisdem locis cum bobus ma-

(1) *Paulet*. Opere cit. t. 2. p. 267.

neant (1). Idem legitur apud *Pauletum* (2) et etiam in Annalibus societatis Regiæ Medicæ Parisiensis (3). Ex quibus consequitur pro contagione perfectâ necessarias esse consensionem et identitatem 1.º *in usu plurium* ex sex rebus non-naturalibus, et 2.º *in statu organisationis* partium quæ miasma suscipere debent.

De contagii
transmissione ex
animalibus in ho-
mines.

LIII. Nunc de animalium morborum degeneratione per eorum transmigrationem in homines et vice versâ, pauca dicantur. Sæpissimè ab ovibus quæ curantur pro anthracibus, pastores accipiunt istos tumores malignos; sed hi carbunculi secundarii non eamdem habent naturam ac in pecoribus: similibus enim suis non eos communicant opiliones (4). Idem observatum fuit occasione anthracum, etiam letalium, quos acceperunt quidam laniones ex bobus eâdem læsione fectis (5). = In Ægypto, animadverti plurimos equites, *Dromadaires* nominatos, à Camelis,

(1) Gazette salulaire. 1784. n.º XXVII.

(2) Op. cit. t. 2. p. 365.

(3) Année 1777. p. 167.

(4) *Paulet*, op. cit. t. 2. p. 267. = *Leclerc*, Hist. Nat. de l'hom. malade. t. 2. p. 431.

(5) Recherches, mémoires et observations sur les maladies épizootiques de St.-Domingue, etc., par le Cercle des Philadelphes du Cap Français, vol. 1.er, 1788.

quibus familiariter et totâ ferè die insidebant, scabiem contrahentes : sed nullos ex iisdem equitibus observavi, qui hanc psoram communicassent aliis militibus, inter quos hic cutaneus morbus rarissimus erat. = Medicus quidam Anglus (1) nuper asseruit ex duodecim personis à cane rabioso morsis tres aut quatuor solùm reapsè hydrophobos evasisse (2), à canis verò rabidi veneno per ejus morsiunculam in alios canes introducto, omnes istos inquinatos fuisse. Hic annotetur quoque in bove ac in cane virus hydrophobicum antè nonam diem manifestari, in homine autem sæpè ejus actionem tardiùs expandi (3). Tandem commonet *Moreschius* (4) ab animalibus *herbivoris* dictis rabiem accipi, verùm non transmitti posse. Si nihil contrarii his dictis opponeretur, suspicari deberemus morsum rabidi hominis super ejus similes, quàm super alterius speciei animalia (5),

(1) Bibl. med. Broun. Germanica. vol. 4. p. 18.

(2) Hæc annotatio non fuit omissa à *Fracastorio*. de morb. contag. cap. X. p. 173.

(3) *Enaux* et *Chaussier*, manière de traiter les morsures des chiens enragés, etc. p. 27.

(4) Della Milza. p. 145. = *Bouriat*, recherches sur la rage, in-12. Paris, 1809. p. 9.

(5) Jàm id partim confirmatur ex experimentis Chirurgi *Giraud*, cujus reapsè insitiones, cum salivâ fu-

multò efficaciorē et graviorē fore ; et tamen, hīc addendum est rabiem apud humanam speciem eò periculosiorē fieri, quò pro suâ evolutione et declaratione (1) majorem difficultatem experta fuerit. = Si adhuc de altero veneni animalis genere, et de modificatione quam ex aliâ in aliam animalium speciem transeundo subit, prolixior sermo desideraretur, sequentes animadversiones fortassè aliquid grati ac utilis haberent. = Virus Vaccinæ de homine in ovem transferri et activum fieri valet ; de istâ autem deinceps sumptum et super aliam ovem insitum, nihil ampliùs agit (2). = *Hunterus* inutiliter intro-misit materiem purulentam gonorrhæ, bubonis aut ulceris syphilitici in vulvam canum et asinarum, aut subter præputium earum masculorum, aut, ope incisionis, inter singulorum cutem (3). Quinimò, narrationi cu-

rentium hydrophoborum in multos canes, irritæ existerunt. *Alibert*, Mat. Méd. 1.ère édit. tom. 2. pag. 414. (XXXIV).

(1) *Sauvages*, de la Rage. = Hic agitur de hydrophobiâ transmissâ ex bestiis, et non ex hominibus in homines : etenim morsus ab homine rabido factus minis est terrendus, quàm quandò à cane vel lupo accipitur. *Ibid.* p. 45.

(2) *Murat*, de la vaccination des moutons. 1808. p. 7. 17.

(3) *Maladies Vénériennes.* p. 23.

jusdam anonymi Viatoris fide concessâ , ejusque dicti , quamvis indecori , repetitione permissâ , apud quamdam regionem gonorrhæico morbo recentèr laborantes ex reiteratâ partis morbosæ intromissione in vaginam asinæ , præsertim catulientis , curationem obtinent (1).

LIV. Ipsimet homines ægrotantes aliquid suæ affectionis communicare queunt animalibus , apud quæ tamen primitiva morbi natura non eadem exhibetur (2). Etenim in *Chronicâ* Gothofredi , 1655 , legitur homines ex usu piscium jam in lacubus mortuorum morbum pestilentialem acquisivisse , dum canes omnes , qui istorum cadavera devoraverant , rabiem acceperunt. = In tempore pestis Moscuæ , 1770 , inter canes venaticos grassatus fuit morbus contagiosus , qui verò (quantum scivit *Oræus*) nunquam antea observatus pestem humanam excepit , et pro symptomatibus glandulas colli , subaxillares et inguinales , intumescences , aut in earum loco diarrhæas exhibuit (3). Procul dubio , probabile est hanc pestem caninam ex humanâ

Ex hominibus
ad animalia.

(1) *Essais philosophiques* , etc. p. 247.

(2) *Menuret* , op. cit. p. 55.

(3) *Oræüs* , descriptio pestis Jassiæ et Moscuæ , etc. p. 155.

originem trahere. Insuper cùm hæc affectio, pro canibus contagiosissima, non hominibus posthæc sese communicaret, quamvis inter priores, et etiam post humanæ pestis cessationem diù continuans, indè crederetur contagionem, ex uno in aliud animalium genus transmissam, non aptam fore ad novam introductionem in corpora animata è quibus ortum suscepisset, et consequenter ista, si ejusdem morbi novum insultum experirentur, ab alio, sed suæ ejusdem speciei, animali illum rursùs recepisse.

Contages in eadem specie animalium non imminuitur.

LV. Diversæ observationes suprâ allatæ sufficiente et generali modo confirmant morbum contagiosum, sese transferendo ex unâ ad alteram *variâ* animalium speciem, aliquid suæ *communicabilitatis* in ultimâ specie amittere, et sic minùs contagiosam evadere. Sed hæc virtutis imminutio ut plurimùm locum non habet, cùm miasmata ex uno ad aliud individuum *ejusdem speciei* transmigrant. Quamobrem homines inter se suos morbos propagare queunt; semper autem, ut id fiat, requiruntur conditiones quarum conjunctio necessaria est pro perficiendâ contagione, et hanc rem illicò aggredior.

Ad hoc 1.ª conditio, contactus.

LVI. Et primùm utriusque corporis (ægri et expositi) exigitur directus contactus. Nihilominùs tamen, observabitur hunc

contactum in approximatione absolutâ et completâ non semper consistere (1); nam adsunt casus ubi persona quædam, ægro nimis vicina et aliquo modo particulari ejus atmosphærâ se circumdans, eâdem morbidâ affectione corripitur potest, quamvis eum non tetigerit. De hoc enim audiatur interpres (ab Anglo in Italum) operis *Mathæi Carrey* (2). « In Dialetto sanitario la parola » *contatto* non denota soltanto l'appulso di » corpo a corpo, ma anco quell'eccessiva » prossimità, per la quale le atmosfere de' » due corpi possono giungere a confondersi, » e per cui l'attività degli effluvi di un corpo » contaminato giunge ad alterar l'altro sano ». Et reapse, id evenit Baccalaureo amico Custodis Franciscani, anginâ contagiosâ laborantis, cujusque volens olfacere corpus, ut sciret an feter, de quo æger continuò querebatur, verus esset aut an ab imaginatione ejus prodiret, obsequio suo acquisivit anginam Religiosi et mortem in quartâ die (3).

(1) *Fordyce*; *Voy. Annal. de litt. Méd. étr.* t. 3. p. 115.
= *Deralte*; *Voy. Biblioth. Franç.* 4.e année, 7.e livrais.
p. 23.

(2) Descrizione della febbre Gialla nella città di Filadelfia. Genova, 1804. p. 4.

(3) *Conradi*, Anatomia patologica, traduzione Ital.
t. 2. p. 110.

= Celebris *Paræus* ipsemet grande periculum incurrit, propterea quòd paucas cautiones adhibuit contrà vapores cujusdam ægri peste contacti, et cujus corpus præcipitanter nudabat (1). = Insuper, mihi relatum fuit Senioremedicum Hispanicum, postquam febri flavæ sese diù subtraxisset, eâ tentatum se sensisse ac declarasse, statim ac respiravit halitum Matronæ isto morbo afflictæ, et cujus lingua manifestam oculis læsionem præbebat. = Prætereà quotiès insultus novi morborum pestilentialium calidis et coacervatis vaporibus, è corpore infecto manantibus et aliud vicinum subeuntibus, non attributi fuerunt (2)? Et reipsâ, non-ne admittenda est communicatio etiam directa (ut suprâ notatur) quandò corporis ægri et alterius ad infectionem dispositi atmospheræ sunt inter se junctæ et gradu caloris ac humiditatis sufficiente præditæ (3)?

-2.ª Conditio, LVII. Hæc ultima temperiei circumstantia,
certus gradus hu- in atmospherâ unicuique corpori viventi

(1) Liv. 1. de la peste. Chap. 12.

(2) *Frank*, della febbre nervosa. V. Bibliot. Med. Browniana Germanica. vol. 1. p. 40.

(3) Quandiù substantiæ animales, quarum atmospheræ irritabiles Clar. *Humbolto* visibiles fuerunt, principium vitæ possident, inter se per distantiam agere valent. Journ. de *Sédillot*, t. IV. p. 477.

propriâ, necessaria datur effectui ex approximatione duorum aut plurium individuorum producendo. Aliter, mediante frigore, v. g., corporis morbosî facultas *expansiva* immi-
 nueretur, et prætereà miasmata ex illo effluentia non sufficienter conservarent formam vapidam pro suâ ulteriore in aliud corpus introductione requisitam, sic adhærerent vel super partes ea suppeditantes, vel in superficie corporis ubi deponerentur, et tandem ex hoc momento experirentur actionem ventilationis atmosphericæ, affrictuum exteriorum, aut mixtionis cum perspirabili humore. Ad hoc adjiciatur quod dictum fuit in vice versâ de statu quodam siccitatis, eorundem miasmatum, quamvis aëriiformium, insertioni in nostras partes sese opponentis (XXXIV).

Utilitas et necessitas concursûs *caloris humidi* (XXXIV) ad propagationem morbiferorum miasmatum adjuvandam, non-ne confirmarentur ex consilio *Lindii* ut nunquàm in aquâ fervidâ vestes et linteanima contagiosorum febricitantium primùm immergantur (quicumque enim hoc munus explerent, pericula certa vapore nocivo ex his substantiis emanante incurrerent), sed ut anteà in aquam frigidam mittantur (1) ? Indè concludere

(1) Fièvres contagieuses, p. 89.

liceret ægros , in ultimo suæ contagiosæ affectionis stadio se præstantes, potiùs quàm ex eâdem defunctos, fomitem periculosum oblaturus fore ob duplicem rationem , 1.º ex vitâ in primis adhuc exercitâ facultatem assimilandi et inficiendi exaugeri (1), et 2.º è corporibus viventibus sed in ægritudine versantibus majorem quàm è cadaveribus effluviis quantitatem exhalari (2). Quin etiam, in gratiâ istius opinionis roborandæ, fortassè sufficiet commemoratio impunitatis quâcum vespillo , de quo loquitur *Skenkius* (3), juvenculæ vix animam efflantis corpus iniit. De reliquo , cùm discrimen infectionis ab ægris , aut convalescentibus , aut adhuc viventibus incurrendæ , satiùs linteis et vestibus illos cooperientibus (4) referendum sit , pariter contagii explosio , sæpiùs defunctis attributa , non nisi è contactu cum quibusdam istorum linteaminibus inquinatis dependens probabiliùs credenda est (XIV).

-3.^a Conditio:
relationes , analogia , affinitates

LVIII. Præter statum caloris , simul et humiditatis in temperie atmosphæræ ægrotan-

(1) *Goddard*, op. cit. *Voy. Mém. de l'Acad. de Dijon.* 1785. p. 374.

(2) *Menuret*, op. cit. p. 51.

(3) *Observat. médic.* p. 879.

(4) *Huxam*, de aëre et epid. morb. vol. 2. p. 67.

tium pro germinum pestiferorum translatione temperamenti, necessarium, corpus illa accipiens cum cor- functionum et pore ea præbente analogiam temperamenti, structuræ. et affinitates functionum aut structuræ in diversis partibus offerre debet (1). Istius principii causâ asserere possumus ac debemus physicas omnes et morales mutationes nobis supervenientes ad contagiosæ facultatis acquisitionem tendere, in ratione relationum plûs minûs-ve proximarum quas inter nos reciprocas exhibemus, sicut et in ratione analogiarum et similitudinum quæ in mentis nostræ indole aut partium nostrarum *organismo* existunt (2). Verum igitur constat, si singuli homines similem *organisationem* præberent, regimen idem ac pro cunctis uniforme tenerent, et tandem nunquam occurrerent nisi in circumstantiis pro unoquoque

(1) Hæc functionum et structuræ plûs vel minûs exacta relatio, inter infectum et expositum existens, format quod vocatur *opportunitas* posterioris ad contrahendam *per contagium* prioris ægritudinem; et quandiu se præstabit hæc opportunitas, metuenda erit susceptio morbi, quo laborat ægrotans quocum quædam veræ et manifestæ consensiones habentur; et insuper quandiû hæc semper eadem aptitudo conservabitur, in debellando morbo viâ contagiosâ prehenso major difficultas erit: saltem sic autumat *Ontydius* de phtysi pulmonari. *Voy. Ann. de litt. Méd. étr. t. 2. p. 28.*

(2) *Voy. Pugnoet, des fièvres insidieuses, etc. p. 390,*

iisdem , epidemias frequentiores et contagiones absolutiores fore : quæ sequentibus fortasse extrâ controversiam adduci poterunt.

Quod probatur per epizootiarum , epidemiarum , et contagionum de uno ad alterum subiectum transmissionem.

LIX. Et primùm , communicabiles epizootiæ adveniunt frequentiores , generaliores ac graviores quàm contagiosæ epidemiæ , quoniam armenta in regimine uniuscujusque individui minorem differentiam exhibent , dùm è contrâ singuli homines idyosincrasiam particulari et ex variis occupationibus consequente , diversâ degendi ratione , statu animæ dissimili , etc. compotes sese præbent. Quoad alia bruta , sejunctim vel minùs gregatim viventia , rarissimas contagiones inter se admittunt ; et exindè apud illa minùs est frequens febris (1) , quæ inter homines , mutuis relationibus et ferè eidem organisationi obnoxios , contagioso modo haud infrequenter sese spargit. = Magis uniforme , simile et minùs coacervatum vitæ genus primos Patriarchas minùs sese influentes et eo ipso contagiosis morbis minùs expositos pariter efficiebat. = Imò , boves in Hungariâ multo sale nutriti , et ex hâc regione Hollandiam petentes , non susceperunt morbum epizooticum in istâ pos-

(1) Miscellanea physico-medica ex Academiis Germanicis deprompta , t. 1. de frequentia morborum in corpore humano præ brutis. p. 96.

teriore provinciâ anno 1770 regnantem ,
 quamvis cum bobus indigenis et jàm ægris in
 eodem bubili inclusi fuissent (1). = Febris
 petechialis, de quâ loquitur Hoffmannius (2) ,
 solùm contagiosa fuit pro *militibus qui simi-*
lem perfrigerationem eodem tempore passi
fuerunt, et qui in eâdem circumstantiarum
sphærâ versati jacuerunt , dùm è contrario ,
 hæc eadem affectio aliis personis , etiam eam-
 dem domum habitantibus pepercit. = Hæc
 circumstantiarum identitas apud puerperas in
 unico nosocodomiorum conclavi aggregatas
 et inclusas , (LXIII) sæpè febre puerperali ,
 epidemicè et contagiosè ibi regnante , cor-
 reptas prodit , dùm , apud fœminas sejunctas
 et extrâ valetudinaria publica curatas , rara
 et solùm sporadica apparet. = Denique per
 hanc regiminis , functionum , laborum , do-
 lorum etc. similitudinem producuntur con-
 sensualia et sympathica symptomata , de qui-
 bus cum *Joanne Theophylo de Meza* petere
 fas est « Num forsan *consensui et sympathiæ*
 » tribuenda mali (febris puerperarum) pro-
 » pagatio ? Haud equidem ita absonum vi-
 » detur : etenim in nosochodomio sæpissimè
 » unâ querente de dolore lateris dextri ,

(1) *Paulet* , oper. cit. t. 2. p. 16.

(2) *Opera omnia medica*. t. 2. p. 84.

» statim altera audiebatur eandem profe-
 » rens querelam. Hæc nauseas et oppressio-
 » nes circà præcordia incusans , altera de
 » iisdem querebatur quoque ». Inferiùs, sic
 effatur idem auctor de his sympathiis : « Os-
 » citante uno oscitat et alter ; sic per mirum
 » hominum consensum ridemus cum riden-
 » tibus , flemus cum flentibus » ,
 tandem sequentibus verbis ità concludit :
 « morbi verò propagatio non propriè in qua-
 litate aëris noxiâ , sed in consensu sympa-
 thico quærenda » (1). = Forsitan verò , ex se-
 quente particulari casu faciliùs concipietur
 et magis confirmabitur , quàm ex variis modò
 allatis observationibus , clara et vera idea
 contagionis per structuræ , functionum , regi-
 minis , etc. identitatem susceptæ. Duo ge-
 melli ope meâ et deinceps in intervallo *semi-*
horæ nati . . eidem nutrici traduntur . . .
 Sic pro utroque aër , habitaculum , cibus etc.
 omnia communia et eadem fiunt . . . In ista
 positione singulari , relationes et affinitates
 reciprocae inter hos duos infantes tam pro-
 ximæ ac directæ erant, ut (ex sententiâ meâ)
 quandò unus benè valebat , alter pariter
 benè valere deberet et vice versâ . . Reapsè ,

Singulare exem-
 plum identitatis
 functionum etc.
 contagi favere
 capacis.

(1) Tractatio de quibusdam , etc. etc. ad artem obstetriciam spectantibus , etc. Haffniæ 1783. p. 116. 118.

in primo mense vita et sanitas in ambobus eadem et uniformia symptomata præbebant... Sed eheu ! post hoc temporis intervallum unus affectione convulsiva laborat... et alter eâdem brevi corripitur. . . prior fati concedit, et post *semi-horam* posterior eandem sortem subit. Itaque, si induci posset similis identitas organisationis, functionum, etc. inter 6, 12, 24, 50, 100, etc. homines, sicut existebat inter duos suprâ dictos gemellos, non-ne jure quidem ac meritò propagatio morbidæ affectûs ex uno ad alios prompta et facilis formidanda esset; et eo ipso, non-ne perfectum contagii exemplum expectandum foret ?

LX. Semper de effectu affinitatum et sympathiarum inter corpora humana rationem in eandem loquens, animadversioni offeram, per horrores belli, cùm unusquisque malè vivit, omnes ferè idem regimen tenent, et eosdem labores, easdem anxietates, privationes ac misérias participant; atque per calamitates publicas, in quibus ejusdem civitatis incolæ, ejusdem exercitûs milites circumstantiis æqualiter arduis obruuntur singuli, et eidem animi contentioni, aut languoris conditioni omnes subjiciuntur, plærosque pariter videri expositos insultibus cujusquam morbi, qui inter eos grassatur (secundùm actionem

Affinitates et sympathiæ inter corpora humana augentur in calamitatibus publicis.

quarundam circumstantiarum, loci, temporis, idiosynerasiæ conjunctarum), et qui nec epidemicus nec contagiosus foret, si superveniret in aliis occasionibus sub quibus exercitium, labores, negotia, regimen, vita, etc. pro unoquoque discrepant. Non-ne ex hâc dissimili positione, vulnerati Galli milites, in suis nosodochiis et post Heliopolitanum certamen quasdam typhi icterodes tentationes soli obtulerunt, dùm ægrotantes alii, debilitantibus ac infaustis circumstantiis in physico et in morali multò minùs lacesiti, nullum ejusdem febris accidens præbuerunt? Non-ne igitur paritati atque identitati statûs, toti cuidam genti aut turbæ aggregatæ communis, justè et rectè attribuendi sunt adventus ac progressus morbi cujuslibet popularis, non verò pravæ soli qualitati ciborum, v. g. Oryzæ, cui Europæorum hoc grano diù nutritorum mortalitatem exclusoriè nonnulli imputaverunt? itaque, fateamur *Naturam*, tam pro obstando contagio absoluto, quàm pro ostendendâ suâ productrice potentiâ, in variando ad infinitum unoquoque corpore, nullâque strictâ similitudine inter nos ponendâ sine dubio sese complacuisse. Sapientibus igitur ejus provisionibus applaudatur quòd omnes inter homines constituere voluerit ætatis, sexûs, temperamenti, characteris, morum et

Quomodò natura contagio absoluto obstat?

et usuum differentias, quarum ope morbis epidemicis et contagiosis subtrahi possumus, et sine quibus in discrimen eorum invasionis et exitii singuli adduceremur. Cur aliundè in regno animali rejiciamus quod accidit in vegetabili? Non-ne reapsè in tritico *solo* faciliùs assurgit ærugo, dùm frumenta mixta et gallicè *meteils* dicta infrequentius occupat (1)? Ergò è positivis multis factis aut ex analogiâ evidente non omninò assentietur quod à Clar. *Leblond* assertum est (2), scilicet febrim flavam non esse contagiosam, nisi *pluribus ægris* adunatis et in eodem loco inclusis: plusquàm enim probabile datur primitivam cujuscpiam contagii apparitionem ab uno solum cum altero homine communicante invadere potuisse; et istius eventûs suppositioni non refragatur mea opinio per quam *identitatis* plus vel minùs proximæ infectum inter et inficiendum, ut constituatur contages, necessitas sub intellectum cadit.

LXI. Quænam autem sunt circumstantiæ, De circumstan-
has affinitates, relationes, aut, quod idem est, tiis contagioni
functionum identitatem arcentes vel minuen- contrariis.
tes, provocantes vel augentes? Jàm ferè illas 1.º De ætate
designavi, quandò de ætate, temperamento, diversâ.

(1) *Targioni*. Voy. Mémoires de Berne. 1765.

(2) Journal de Médecine de *Sédillot*, t. XXIV. p. 184.

sexu , regimine , etc. quædam dixi : sed successivè de omnibus istis , et statim de contagioni contrariis prolixiora proferre oportet. Sola ætas inter homines tantam differentiam adducit , ut seniles affectus infantibus et adultis , quorum morbi , primis annis peculiare , contagionem facilem et reciprocam admittunt , arduam et plus quam raram *communicabilitatem* offerant. Hic notare expedit eosdem seniles morbos aliis personis pariter decrepitis vix communicari posse , eo quòd
 1.º Senes vitam fermè *vegetativam* tantum possideant , et 2.º de die in diem aliquid facultatis suæ loco-mobilis amittentes , communicationibus non ordinariè sese exponant.

2.º De temperamenti discrepantiâ.

LXII. Super contagionis energiam tam valet et adeò influit idiosyncrasia , ut animadversum fuerit nervosæ febris , quæ mense Februario 1793 plures victimas numeravit inter omnium classium sanitatis ministros Bruxellarum , Aquisgrani , etc. , omnia symptomata graviora in flavis quàm in fuscis sese exhibuisse , atque in prioribus recreationem à morbo multò laboriosiore initam fuisse , cum etiam ab illo non oppressi fuerant (1).

3.º De sexûs diversitate.

LXIII. De sexu , cujus diversitas facultatem contagiosam variare pariter facit ,

(1) Bibliothèque Germanique , t. 3. p. 194.

Clar. *Huffelandius* nos edocet affectionem convulsivam, contagione præditam et cujus aggressionem subierant 14 fæminæ in uno et eodem conclavi valetudinario inclusæ, nulli masculo individuo sese communicasse, nisi duobus juvenibus, inter earum custodes positis, et qui insuper, secundum aut tertium paroxysmum experti, sine minimo remedio, mediante verò solâ ab aliis ægrotis separatione (1) promptè et facilè convaluerunt (2).

LXIV. Sola autem differentia, aut ætatis aut temperamenti aut sexûs, contagionem non semper impedit nec omninò refrænât. Unica enim harum circumstantiarum et à cæteris planè sejuncta, in imminuendâ oportunitate et aptitudine, quas miasma ad sese exercendum habere et patefacere posset, tantummodò agit: quinimò, aliquandò accidit ut, etiamsi una aut duæ earumdem occasionum opportunarum deficient et absint, ejus actio nihilominùs prodeat; sed tunc temporis, minorem istarum numerum ab illius energiâ suppleri necesse est. Itaque, posito quòd vis morbi pestilentialis ad

Tamen non requiruntur hæ omnes diversitates pro contagione obstandâ.

(1) Hæc remotio, non-ne operata fuit utilis ambobus ægris juvenibus tollendo occasionem rursùs occurrendi sub influxû alterius quantitatis contagiosæ? (Videatur XXVII.)

(2) Bibl. Germanique, t. 7. p. 178.

summum suum gradum pervenerit , ejusque miasmata virtute strenuâ prædita fuerint , subjecti individui , quorum positio influentiæ et actioni istorum miasmatum parùm faveret , eis gravissimè laborarent , simul ac eorum insultum experirentur (LXXI). Indè ratio lucet cur infantes , quibus penè omnibus parcebat novissima Moscuæ pestis , maximum discrimen incurrebant , cùm istius invasioni subjiciebantur (1). Sic etiam apud humanam speciem , et pro rationibus alio loco (LIII. XCII.) allatis , virus rabiosum vehementiorem et graviolem actionem exhibet.

Exempla influxûs identitatis in functionibus etc. ad contagium producendum.

LXV. In causâ absolvendi præcedentis argumenti , sed semper habitâ ratione influentiæ quam identitas functionum , etc. in contagiosi morbi productione vario gradu exercet , concludere licitum est contagionem apud homines invicem et inter se versantes , atque organorum ac habitudinum sympathiis potientes faciliorem et frequentiore adesse. Exindè probabile tenetur luem veneream inter personas unâ et in eodem lecto cubantes , multotièsque venereæ cohabitationi indulgentes , sæpiùs ac promptiùs sese communicare ; indè adhuc liquet cur singula cujuspiam familiæ membra morbum quemdam ,

(1) *Mertens* , observationes medicæ , pars 1.^a p. 103.

quamvis leviter contagiosum, incurrunt omnia. Hanc observationem tam constantem, ut à *Fullerio* (1) et *Lorryo* (2) tanquam expressa et necessaria pro contagii transmissione donetur, haud omisit Cel. *Vanelsekerius* in historiâ febris remittentis bilioso-putridæ quæ, anno 1772, Antuerpiam devastavit. hic enim Medicus quamdam familiam eâ totam correptam agnovit, quia singula ejus membra eundem impurum aërem hauriebant, regimen idem tenebant et simul incubabant (3). Non-ne etiam quotidie animadvertitur communicationem habitualium læsionum frequenter locum habere in familiis, quarum mulieres aut virgines, v. g., fermè eodem tempore suos menses contrahunt? Clar. *Strackius* pariter adnotavit viventia corpora impressioni et actioni dyssenterici miasmatis plùs minùs-ve subjecta fuisse, prout eidem regimini aliena aut assueta sese præbebant (4). Pari ratione, in Gaditanam febrem flavam præ aliis omnibus incidebant personæ, in eodem temporis vestigio easdem naturales functiones aut easdem physicas al-

(1) *Exanthematologia*. p. 104.

(2) *Op. ci.*, p. 161.

(3) *Schlegel*, *Thesaur. pat. Therap.* t. 1. p. 377.

(4) *De Dyssenteria*. p. 29.

terationes subeuntes, fœminæ, ex. gr., fluxu menstruo occupatæ, et ob hanc occasionem majori inhalationi cutaneæ obnoxia (1). Insuper periculosior fuit idem morbus erga puellas quæ sub influxu puberis ætatatis, apud illas promptioris quàm apud sexûs alterius adolescentes, sese inveniebant (2). Quin imò historia febris icterodes quæ, in insulâ Haïtianâ, Gallum exercitum nuper depopulavit, nos docet singulos omnes, qui ab eâ percutiebantur, manifestas ætatis, laborum, pathematum, diætæ, etc. analogias protulisse, et simul in nosochomiis, ubi aëris, regiminis etc. similitudines maximè evidentes aderant, primam istius morbi invasionem iniisse (3). Eadem adnotatio in febre flavâ, quæ anno 1793 gemitu Philadelphiam implevit, sese exhibuit inter infimæ plebis pauperes, quorum ferè omnium status, tàm in physico quàm in morali, generaliter idem existens, hunc morbum immanem et exitiosum reddidit; siquidem septem ex octo mortuis ab istis inopibus proveniebant (4).

(1) Mém. de la Soc. Roy. de Méd. 1780-81. p. 77.

(2) Journ. de Méd. par *Corvisard*, etc. an XI. p. 498.

(3) *Gilbert*, op. cit. p. 45. 53. 55. = *Pugnet*, ibid. p. 390.

(4) *Matteo Carrey*, descrizione della febbre Gialla, etc. p. 74.

LXVI. A veritate tam parùm aliena sunt Diversitates in quæ hactenùs asserui de actione et utilitate modo agendi et identitatis (in modo anteriore existendi , vivendi etc. inter ægros et sanos , contagem ægrotantibus et sanis communi) plùs vel minùs absolutæ atque ad propagandam contagionem aptæ , ut in eorum confirmatione impediant , allegari possit commodum *diversi* regiminis in impediendâ cujuslibet morbi communicatione. Reapsè , infantilia corpora , sed *different*er nutrita , ac sub dissimili atmosphærâ degentia , morbis adhuc variis inter se discrepant. Hispani et Itali pueri , v. g. , rariùs variolis vexari à *Stalpart-Vanderviel* dicuntur (1). — Apud *Schottium* legitur quidam per abstinentiam vini et spirituum , quorum usui largè indulgebant cæteri , à febre atrabiliariâ servatus permansisse (2). — Reperitur eadem animadversio in itineribus Clar. Ducis *Cook* , ubi narratur ex cunctis classiariis , qui in portu Bataviæ febre pestilentiali affligebantur , solum ab eâ immunem evasisse , qui inter totam suam in hâc regione mansionem quotidie vino obrutum sese monstravit (3). — Nobis quoque communicat *Diogenes Laër-*

(1) Centuria postrema. Observ. 42.

(2) De la fièvre synoque atrabilieuse du Sénégal , etc. p. 104.

(3) *Baumes* , Méthode de guérir , etc. p. 128. = *Voy. Voyage dans l'intérieur de la Chine et en Tartarie* , par

tius Socratem solum etiam, favente abstinentiâ constante, tutum sese præbuisse à peste Athenis reiteratâ (1). — Pariter juxta *Pringleum*, qui regimen parumper stimulans observant, et medio cibi leviter aromatibus conditi et potûs corroborantis in moderato excitationis statu stomachum tenent, minùs pestem contrahunt quàm qui, sicut Turcæ, à vino et aliis liquoribus excitantibus nimis sibi temperant (2). — In Ægyptiacâ regione egomet observavi Cophtos ac Europæos, parco vino atque regimine aliquantulum variato utentes, contrà eundem terrenum morbum defendi. — Tandem, non-ne dici posset salutem epidemiâ pestilentiali modò laborantium, deincepsque ope magnæ ciborum quantitatis (quod contendit *Galenus*) ab eâ liberatorum, obtentam fuisse è modo vivendi differente ab eo quem turba observabat? — Et ad auxilium analogiæ exhibendum, non-ne similiter discrepanti diætæ attribui debet incolumitas quorundam pecorum,

Lord *Macartney*, t. 1. p. 319, in quo legi dantur similia exempla immunitatis à febre Bataviensi per actionem diversi regiminis aut discrepantis animæ statûs, quibus mediantibus, nonnulli nautæ aut incolæ ab aliis alieni et ferè illis oppositi videbantur.

(1) *Hoffmann*, opera etc. t. 1. p. 204. = *Gazette de santé*, 1788. n.º 2.

(2) *Pringle*, *Mal. des armées*, in-12, t. 2. p. 151, 153,

sale nutritorum , à morbo epizootico alia armenta , etiam vicinissima , salinis autem cibus privata , angente (1) ? Constat igitur ex suprà dictis moderatum regimen (2) , sed cum illo ab ægris asservato rectè oppositum , contrà istorum affectionum communicati-
nem non parùm protegere. = Uno verbo , ex solâ discrepantiâ sive in victu , sive in aëre , sive in laboribus exactâ deduci valet justa ratio , cur nonnullæ domus , quidam artifices et etiam quædam civitatis regiones ab epidemico et contagioso morbo interdùm defenduntur.

LXVII. Quod modò probavi in morbis præcedentibus produci (LXV) , in pluribus quoque aliis febribus contagiosis exhibetur , ex. gr. , in Nosocomiali , cujus à Josepho *Frankio* referuntur novem casus. Ægrotantes erant omnes Medici , ætatis 22 vel 24 annorum , eadem studia , easdem occupationes , et procul dubio idem regimen tenentes , ac plerique tandem inter se conjunctissimi (3). Hic quoque in memoriam revocari potest febris dicta *Universitatis Altorf* , cujus insultum istius Collegii Tirones soli experie-

(1) Mém. de la Soc. Roy. de Méd. 1777. 78. p. 632.

(2) *Hoffmann*. t. 1 , etc. p. 203.

(3) Bibl. med. Broun. Germanica. vol. 2. p. 52 et seq.

bantur , omnibus cæteris civibus , quamvis singuli Universitatis Consortes per totam urbem dispersi fuerint, ab eâ immunibus. Ex hoc ultimo exemplo maximè confirmatur influxus identitatis in vivendi ratione etc. inter ægros et adstantes , quibus priores suam conditionem communicabant. Etenim , Professores morbo tentati , suam familiam atque suos servos ejusdem participes reddebant , dùm studentes aliis oppidanis , apud quos ægrescebant (1) , nullo modo eum transmittabant. = In nosocomiis , infantes eisdem morbis aut nervosis aut exanthematicis inter se laborantes inspiciuntur (2). = Mulieres ipsæ , in eodem conclavi inclusæ , et eidem physico statui subjectæ , ferè omnes adynamicâ febre fuerunt afflictæ (3). = Eodem modo explicabitur contagies petechialis febris , unius ægroti viâ fortè adducta , et deindè crudeliter grassans in Vindebonense nosocomium *Sancti Marci* , usque ad id tempus ab infectione immune (4). Demùm , quâ ratione sub intellectum caderent cujuslibet pestilentialis morbi

(1) *Heister*. Voy. Journ. de Méd. vol. XL. p. 205.

(2) *Gianini*. Memorie di Medicina. t. 2. p. 43.

(3) Journ. de Méd. par *Corvisard* , etc. t. X. p. 377.

(4) *Maxim. Locher*. Observationes practicæ circa lue veneream , maniam , epilepsiam , etc. 1762. p. 43.

receptaculum et fomes in oppido, in civitate, et simul incolumitas quorundam advenarum, in mediâ tamen contagione degentium, nisi pro causâ istius singularis exceptionis admitteretur morum, usuum, indolis, temperamenti, regiminis, etc. quælibet diversitas, et cujus interventu variat quoque infectionis periculum, prout aër corruptus ac densus, aut purus et renovatus hauritur (1). Ergò, atomos contagiosos pro iis *quos eadem premit aëris, locorum, ciborum conditio* maximè metuendos esse cum *Lorryo* (2) asserendum est. Generaliter (et hoc nimis iterari nequit), omnia usque adhuc effata, de mutuarum relationum cooperatione miasmatibus communicandis accommodâ, veritati tam congruunt, ut relationibus his cessantibus, cesset etiam contagionis discrimen. Ad hunc modum, qui morbo contagioso laborant, faciliùs alios inficiunt, quàm qui eo occubuerunt (3); et semper ex eodem principio, minùs faciliè inficiuntur, qui morbo quodam organico affliguntur, v. g., hydrocephalici, quorum jam ex dicto *Monro* et aliorum (4)

(1) Journ. de Méd. t. XL. p. 206.

(2) De morbor. mut. et convers. p. 161.

(3) Hoffmann. op. etc. t. 1. p. 203.

(4) Ann. de litt. Méd. étrang. t. 4. p. 175.

immunitas à variolosâ contagione præsumi datur.

Mutuæ relationes , secundum textum partium et statum aëris , diversè agunt.

LXVIII. Insuper animadvertendum est ,
 1.º à relationibus , suprâ et singillatim enarratis , non semper produci identitatem absolutam et perfectam , (quandoquidem corpora animata , sicut et inanimata , aliquid diversi in suâ organisatione constanter et naturaliter offerunt), ideòque fieri ut pestilentielle miasma modò carbunculos , modò bubones , tum anthraces , cùm petechias etc. proferat ;
 2.º ex eisdem identitatis vel conformitatis circumstantiis invasionem epidemicarum febrium cum majore et frequentiore anomaliâ præstari (1), ex eo quod , magis populares evadendo , à mutuâ et reciproâ hominum influentiâ majorem modificationem acquirunt ; et 3.º ab hoc eodem hominum influxu proportionaliter minui influxum atmospheræ , quantumvis sicca et salubris sit ista. Hæc irregularitas in morborum apparitione et progressu indubitanter etiam existit quandò habitantur paludosi loci , quorum reapsè exhalationibus mutui incolarum consensus accrescunt aut viciniùs coercentur , vel , quod ferè

(1) Ad memoriam revocandum est *epidemias* ex actione aëris et aliarum sex rerum non-naturalium pendere , etc.

idem est, atmospheræ actio super nos immi-
nuitur aut alteratur. *Fullerius* harum affinita-
tum effectus longiores extendit cùm expressè
asserit « vapores cadaveribus exeuntes adesse
» perniciosiores pro ejusdem quàm alterius
» speciei individuïs (1) ». Plerùmque autem,
in nebulosis et pluviosis tempestatibus, ani-
mata nostra corpora minorem expansionem
extrinsecùs exercent; verùm, in compensatio-
nis modo, pro se ipsis magis sunt. . . Vitales
conatus ex circumferentiâ ad centrum confi-
ciuntur; et tunc dici potest eadem corpora, non
in absorbendis moleculis cum quibus in con-
tactu adsunt, sed in agendo supra miasmata
jàm in eorum texto introducta, vel ex his in-
fluentiam quamdam et mutationem subeundo,
vires suas occupatas habere. Itaque, in tem-
poribus istis, nostræ relationes cum exteriori-
bus objectis vel nullæ, vel saltèm parcis-
simæ præbentur, et ferè cum nobismetipsis
solis maximæ fiunt. Hoc probabilissimo modo
credere datur contagionem, jamjàm apud
nos intromissam, tunc (tempore pluvioso)
liberæ actioni vacare, atque simul ejus in-
gressum in anteriore circumstantiâ, videlicet
cùm aër levis et tempus parùm calidum erant,
se exhibuisse. = Si ideæ meæ veritati appro-

Tempestas ne-
bulosa minuit re-
lationes mutuas
inter homines.
Nàm sub hoc
tempore, agit
contages per an-
terius et opposi-
tum tempus in
corpore intro-
ducta.

(1) *Exanthematologia*. p. 96.

Epidemico con-
tagiosi morbi aë-
ri non semper
attribui debent.

pinquant, dicendum erit morbos epidemico-
contagiosos noxio aëris influxui non esse sem-
per attribuendos, sed è contrariò, istas mor-
bidas affectiones haud rarò invadere, earum-
que gravitatem accrescere, quotiescumque
atmosphæræ actio super nostra corpora de-
crescit. Quodcunque sit, annotationi offertur
febres cum regularitate constantiore in tem-
poribus siccis, atque in eisdem aëris consti-
tutionibus magis naturales apparere quàm in
pluviosis mensibus, per quos atmosphæra in-
quinata aut alterata suâ actione ordinariâ
destituitur, et simul influentia cælestium
corporum super animatas orbis nostri subs-
tantias quamlibet mutationem pariter expe-
ritur. Elucidationem idearum mearum majore-
m semper in animo habens, et annota-
tionibus meis in morbos Ægypti pestiferos
accuratè factis recurrens, animadvertam
diuturnitatem ejusdem statûs in aëre, et
generatim in influxû sex rerum non-natu-
ralium, tanquàm unam ex causis procreationi
morborum contagiosorum aptissimis sese præ-
bere, et in contrario sensu è diversâ atmos-
phæræ vicissitudine conditionem ad gene-
randos morbos epidemicos maximè accom-
modatam oriri. = Indè ruri, ubi cælum
sæpiùs agitatur, mutationesque terræ diurnas
ac nocturnas magis participat, posteriores

affectiones frequentius erumpunt , dùm in civitatibus quarum atmosphæra , habitâ ratione ejus temperiei et aëris minùs ventilati (1) , in majore et constantiore quiete permanere videtur , inter omnes incolas major affinitas et relatio in laboribus , regimine , pathematibus etc. adsunt , et exindè crebrius ac durius sæviunt contagiosi morbi. Ergò à vero non multùm declinabat *Fracastorius* (2) , quandò in actione vitiosâ aëris super temperamenta oppidanorum et divitum sanguineo-mollia causam epidemiarum admittebat , et in variis alterationibus , quas subire queunt corpora siccorum , robustorum , pauperum etc. , pestilentiarum originem imputabat.

Undè differunt contagiosi et epidemici morbi ?

LXIX. In universum , plusquàm probabile constat invasionem et stationem contagionis cuicunque assimilationi deberi , atque hanc assimilationem (morbidam sine dubio) aliquid consensualis cum naturali quâdam elaboratione offerre. Ideò in conspectu veniunt infantes et senes , in quibus hæc posterior naturalis exercitatio lenta et difficilis ope-

(1) Quapropter in insulâ *Feroë* , ubi flant diversæ auræ aërem renovantes , silent febres ac morbi contagiosi. Collect. Acad. part. étr. t. IV. p. 194.

(2) De contagiosis morbis , p. 163. 165.

Contagium assimilationi cui-dam debetur.

ratur (1), minùs esse expositos febri flavæ quàm strenuos et juvenes; et sic præsumi datur, quemadmodùm extrema temperiei atmosphericæ contagium impediunt, ità etiam ætatis extrema invasioni pestilentialium affectionum contraria videri. Hæc effata observationi de puellis et fæminis Gaditanis antea factæ (LXV) non contradicunt: siquidem ex istarum annis atque functionibus tempus assimilationis maximè activæ fortassè profertur. Ob eandem rationem, actus-ne cohabitationis venereæ hanc assimilationem morbidam accresceret? Clar. *Paponius* (2) commemorat quemdam pestiferum nosodochio evasum, postquàm uxorem suam accersisset et invitam iniisset, in ejus brachiis et cum illâ animam exhalasse. *Diemberbroek* etiam refert maritum suæ conjugis, jàm infectæ, voluptuarios amplexus concedentem ex eâ contagium accepisse (3), et ambos, sequente nocte, simul ad Manes ivisse (4).

(1) Voy. *Plinius*, Hist. Nat. lib. 7. cap. L. *Ramazzini*, opera. p. 842.

(2) Histoire de la peste. t. 1.

(3) Si hæc pestis transmissio tam prompta fuit, ut *Paponius* et *Diemberbroek* referunt, admittere necesse est ab eâ non observari typum constantem (XLII).

(4) *Manget*. Bibl. med. prat. t. 4. p. 69. 92.

= Quoad

= Quoad animalium morbos, notatum fuit, v. g., Epizootiam, quæ anno 1776 et in Sylvâ *St. Germain* dictâ inter cervos sæviit, in ardoris venerei tempore crudeliorem extitisse (1).

LXX. Itaque, antea quàm et ut contagioni ansam et accessum præbeamus, certum energiae gradum possidere et exhibere debemus. Exindè, nascitur ratio cur febris epidemica Genuensis, anno 1799, in momento istius civitatis ab hostibus omni itinere interclusæ minui visa fuit, (in eo enim temporis ex rerum omnium inopiâ ac anxietatibus et mœroribus singuli cives generaliter rebilitabantur), dùm hâc interclusionem remissâ, et advenientibus æstivis caloribus, eadem febris recrudit (2). Sic pariter pestilentiales morbi non præcisè in eodem tempore, cùm grandes et multæ calamitates publicæ opprimunt, sed tantùm post earum imminutionem aut subsidentiam superveniunt; quamobrem enascitur hoc vulgare axioma, *post famem pestis*. Non-ne ob eandem rationem leucophlegmatici peste ac febre flavâ assuetè immunes sunt? Si præter hæc omnia, deside-

Certus energiae gradus contagii impressionem præcedere debet.

(1) Mémoires de la Société Royale de Médecine, 1777. p. 152.

(2) *Rasori*, op. cit. p. 22.

raretur aliud argumentum ex morbo contagioso per insitionem communicato depromptum, in medium afferri posset Vaccina, de quâ adnotatum fuit vaccas, quarum mammarum lacte deficiunt, et eo ipso in suis functionibus secretoriis enervatæ sese præstant, non æquè ac alias (1) nec tam facilè Vaccinæ effectum proferre; et tandem in gratiâ meæ sententiæ magis positivè affirmandæ, legatur observatio *Læffleri*, ex quâ constat inoculationem scabiei, usque ad id tempus frustrabilis, mediantibus inter digitos frictionibus, efficacem fuisse redditam (2). Hoc cautum, in Vaccinæ insitione, et antè et post puncturam à me adhibitum, semper quot punctiunculas tot papulas mihi obtulit. = Insuper, morbi contagiosi constanter evadunt cum febre generali, aut cum quodam locali labore, cujus exemplum invenitur in scabie ipsâ, quæ præcipuè communicabilis tantùm adest, exercitatione aut lecti calore mutuum contactum præcedente. = In insulâ Haïtianâ, non tam contagiosi aut frequentes grassantur impetigines vel alii morbi cutanei, nisi ratione cutis antecedente solarium radiorum actione

(1) *Wodds*. V. Bibl. Germ. t. 5. p. 165.

(2) Bibl. Germanique. t. 1. p. 446.

sæpè et quotidie excitatæ (1). Denique, contagium *Vaccinæ* apud vaccas intromittitur præcipuè in Vere et Æstate, cùm eruptionibus cutaneis magis sunt obnoxia (2); id est, cùm earum organum cutaneum in laboris et energiæ conditione existit. Ex quibus omnibus satis probatur susceptionem materiæ contagiosæ quemlibet potentiæ vitalis effectum designare (3); quod sanè vero tam consensaneum est, ut contagium communicabilitatis expers semper sese præbeat, quandò Vis vitæ in altero *acuto* morbo exercetur et fatigatur (4). *Vid.* (XCVIII).

LXXI. Antequàm de hoc argumento finiat- Secundum energiam partium à contagione læsarum, variat contagii gradus. tur, in medium afferendum est contagionem in suâ sede et actione differre posse secundum uniuscujusque Systematis ab eâ offensi actuosum statum. Pro exemplo adducantur *Variolæ*. Hoc morbo contagioso frequenter et inprimis laborant infantes, 1.º quòd in variolis Textum Mucosum adest organum præcipuè affectum, et 2.º quòd apud pueros hoc idem Textum Mucosum in energiâ aliis systematibus superius sese monstrat (5).

(1) *Gilbert*, op. cit. p. 32.

(2) *Jenner*, Recherches sur la Vaccine, p. 40.

(3) *Gianini*, della natura delle febbri, etc. t. 1. p. 312.

(4) *Lorry*, op. cit. p. 164, etc.

(5) Cur affectio catharralis minuere potest variolosæ

Eadem exanthematica affectio apud Adultos ac Senes difficilior apparet, quia cellulosum vel mucosum Systema, cujus actio dominans variolarum evolutioni favet, minorem vim, quàm unumquodque aliud systema, prodit. Tandem periculum ex Variolis cum ægrorum annis crescit, quoniàm tunc morbus iste nasci nequit, quin constitutionem naturalem vehementer alteret aut subvertat (LXIV). Quoad miasma dysentericum, tanquàm contagiosum agere videtur solummodò, in ratione, ab illo directæ et allatæ super partes vel corpora, quæ cum corporibus infectis communicationem afferunt, et quæ simul similem in physico organisationem ac eandem in morali positionem præsentant.

LXXII. Ad iterùm confirmandam assertionem modò (LXXI) enunciata, videlicet quemdam laboris aut actionis vitalis gradum, in organo cutaneo præexistentem, contagioni, præsertim febris icterodes, indulgere, enarrabo quæ de hâc re asserit Dr Poulin, Gallicarum Copiarum apud Co-

In fervidis locis excitantur et expanduntur corpora nostra.

lonias Ex-Medicus: « In calidis regionibus, » ubi pestis et febris flava persæpè sæviunt, » corpus, atmosphærà minùs pressum, mole

communicationis capacitatem (Journal de Médec. t. 84. p. 439), in alijs locis (LXX. LXXIII.) explicatur.

» accrescit ; molles partes ad gradum ali-
 » quandò mirum et semper secundùm æta-
 » tem , sexum et alias particulares circums-
 » tantias sese expandunt et dilatant etc. (1) ».
 Reapsè , adeò verum est quamdam dilatatio-
 nem in organis nostris anteriorem , cui ferè re-
 pentinè in locis fervidis subjecti sunt advenæ ,
 invasioni et apparitioni febris flavæ commo-
 dam , imò necessariam esse , ut hæc ter-
 renda affectio supervenire videatur in mol-
 libus atmosphæricis constitutionibus , sub
 quarum actione cutanea turgescencia vel ex-
 pansio subito relaxari debet (LXIX) , et
 tunc aggredi personas apud quas hæc ex-
 pansio hactenùs existit , sicut obesos et
 plethoricos , atque simul pervadere locos ubi
 temperies aëris , ordinariè sicci , constanter
 cutem excitat ; quod etiam interdùm fieri
 potest post actionem quarundam circumstan-
 tiarum , partes nostras in turgescenciæ statum
 inducere capacium , v. g. , post lotiones et
 balnea in aquâ tepidâ , quæ sicut causæ dis-
 ponentes ad morbos contagiosos à multis
 considerantur (2). Cæterùm , non-ne constat,
 Vento Austrino in locum Septentrionalis suc-

(1) Journal de Médecine , par *Corvisard* , etc. tome IX.
 p. 412.

(2) *Oræus* , op. cit. p. 134 , etc.

cedente , epidemias ac contagiones assuetè grassari ? Ex substitutione posterioris priori vento , non-ne agnosceretur causa sufficiens ad producendam insignem mutationem in temperie et in statu cutis nostræ (1) ? Minimus Physicus , in quo consistit hæc mutatio , haud ignorat. = Ideò Noto , qui cutem retendit et relaxat , post Boream , qui eam excitat , flanti à pluribus attributa fuit Epidemia anni 1764 Neapolitana (2) . Hæc prioris venti emolliens proprietas , impediret-ne cutaneam perspirationem , non secùs ac id effecit glutinosus et lucidus liquor quo duo miseri , in mediis intemperantiis ac deliciis , corpus suum fricuerunt et operuerunt , atque indè mortui evaserunt (3) ?

Contagium impeditur , quandiù cutis excitata existit.

LXXIII. Quandiù cutaneum excitamentum perstat , morbi contagiosi et epidemici non suscipiuntur. Quam ob causam catharali affectione stabilità , variolæ communicationem facilem non habere (LXXI) animadvertuntur ; et etiam affectionis pestilen-

(1) *Lepecq de la Clôture*, Epidémies , in-4.º tome 1. p. 326. = Hic auctor vicissitudinem ac frequentiam ventorum S et N considerat tanquàm causam occasionalem epidemiæ quæ anno 1770 *Luparias* devastavit. V. LXXVI.

(2) *Sarcone* , t. 2. p. 16.

(3) *Sarcone* , ibid. p. 40.

tialis lacerationi plures cutaneæ læsiones ,
 v. g. , furunculi , miliaria aut urticata exan-
 themata , dolores rhumatici , etc. frequenter
 præire , aut , eâ jam sæviente , cutis eadem
 eruptiones , apud illos quibus parcit mor-
 bus (1) , prodire videntur. Excitamento autem
 cutaneo per astheniam *directam* vel *indirectam*
 cessante , morbi populares caput attollunt ,
 sicut et epizootiæ , v. g. , inter oves quæ per
 itinera longa cutem exercitantia et musculo-
 sum systema stimulantia nullum pusularum
 insultum monstrant : sed hæc incolumitas
 strictè desinit , quandò eadem animalia quam-
 dam regionem tangentia et ibi quiescentia ,
 cum aliis verisimiliter ægrotantibus mista sese
 vident. Tunc enim pusula sese declarat super
 ovilla pecora , nuper admodum ex uno ad
 alium locum collata , dùm silet ergà ea
 quæ in eisdem pascuis è longo tempore tran-
 quilla permanserunt (2). = De hâc re for-
 tassè accurata et constans animadversio nos
 edocuisset correptos ab istis cutaneis erup-
 tionibus , aut exercitos ab aliis analogis varia-
 rum suarum partium laboribus sæpè pestilen-
 tiallem quamdam constitutionem præcedenti-
 bus vel sequentibus , istius insultibus minùs

Per eruptionem
 cutaneam sæpè
 silet aut desinit
 febris pestilen-
 tialis.

(1) *Oræus* , op. cit. p. 66.

(2) *Paulet* , op. cit. t. 2. p. 80.

quàm cæteros fuisse expositos (LXXVI). Saltem probabilius et evidentius constat ex interventu eruptionis cujuslibet cutaneæ finem epidemiæ pestilentiali haud infrequenter impositum fuisse. Sic nuperrimè ex Matrito auditum est personas omnes, quæ febre flavâ Malaccæ et Carthagenæ correptæ fuerant, sequente anno et ineunte Caniculâ eruptionem scabiei similem subiisse (1). = Eundem exitum accidisse adnotavit *Lepecq de la Clôture* in epidemiâ quæ anno 1770 Luparias pervasit, et cui circa sequentis Veris initium evanescenti successit psorica eruptio maximè generalis, et in pluribus anni temporibus perdurans (2). *Conf.* (LXXV).

Absente anteriore cutis excitatione arcetur morbus contagiosus.

LXXIV. Subjecti, à quorum communibus tegumentis quidam excitationis anterior status abest, morbo pestifero ut plurimum defenduntur. Quamobrem Scorbutici quorum cutaneum organum in verâ astheniâ sese præbet, licèt contagioni febrili diù expositi, tamen ejus insultûs immunes remanent (3). = Idem memorandum est de hydropicis, leucophlegmaticis etc. Eorum enim exterior habitus expansionem ac turgescientiam (sed

(1) Bulletin de l'Europe, 1805, n.º 178. p. 3.

(2) *Lepecq de la Clôture*, Epidémies, in-4.º t. 1. p. 325.

(3) *Lind*, Fièvres contagieuses, etc. p. 6. 7. 19.

asthænico modo) præsentat, et talis conditio acquisita eorum liberationi à novo pestis aggressu, juxtâ *Oræum*, multùm inservit (1). Indè argumentum contrà facultatem febris flavæ contagiosam à *Devesio* allatum (2), et ex immunitate jàm aliis morbis laborantium ant jàm debilium ex ægrotatione convalescentium depromptum, funditùs evertitur. Aliundè, præcedenti meæ assertioni non adversatur opinio auctorum dicentium corpora imbecillia, et jamdudùm in morbosâ Tunc tamen opportunitate occurrentia, à morbis ex com- non impeditur muni *insalubris aëris vitio* procedentibus epidemicus mor- bus. facile corripì. Nàm in hâc ultimâ occasione, infirma et vitiosa corpora sub influxu unius aut plurium ex sex rebus non-naturalibus plenè subjacentia, actionem epidemicam sive generalem indè subire queunt, dùm autem in positione susceptioni contagis favorabili plerùmque non adsunt, id est, dùm non præsentant istam relationem functionum, laborum, regiminis etc. (3) ab aliis vicinis corporibus exhibitam. Invalidi enim homines in morbosâ conditione jamjàm se præstant. . . et exindè

(1) *Oræus*, op. cit. p. 60. 61.

(2) Vid. *Burini*, op. cit. p. 25. 31.

(3) Procul dubio, leucophlegmatici, v. g., regimen regimine aliorum diversum observant, etc.

differentiam notabilem proferunt à cæteris qui antea in statu sano occurrere putandi sunt. Attamen negari nequit morbum inter cachecticos dominantem, ergà alios identitate humorum et pathematum pressos interdum communicabilem fieri posse. . . Verum casus iste, cæteroquin meis dictis nulliter repugnans, plusquàm rarus accidit; et apud plerosque auctores constat fortes et strenuos homines præ alteris contagioso morbo apprehendi. Insuper, si fortuitu affectio contagiosa quosdam imbecilles invadit, accuratè examinandum est an antea, mediante pathemate aut physico labore inassueto, in anteriore excitationis statu non versarentur.

Quamvis excitatione cutis anterior sit necessaria, non est tamen causa essentialis contagii suscepti.

LXXV. Gravi errore duceretur quicumque ex statu cutis excitatæ causam essentialem contagii suscepti depromeret: ista enim causa potius consistit in collapsu organi cutanei, ejus turgescientiam consequente, et cujus occasione, cum vehementiâ constanter accommodatâ energiæ quâ priùs viguerit (1) facultas cutis expansiva, materies contagiosa absorbetur. Etenim, ex suprà dictis (LXXIII)

(1). Peripheriâ corporis statum rarefactionis auctæ exhibente, exoritur *inhalatio*, dum per dominantem organorum interiorum actionem, quâ producitur *vis contractionis*, *absorptio* probabiliter sese præbet.

revocabo catharrales affectiones statui excitationis in organo cutaneo per calidum aut frigidum tempus (utrumque siccum) existentis semper succedere, et in mollibus frigidibus aut in humidis et debilitantibus caloribus assuetè invadere (1) : quod adeò verum est, ut, hoc eodem systemate in suis naturalibus functionibus restituto, posterior status morbidus (scilicet relaxationis) reprimi et debellari possit, et etiam contagies in suo progressu cohiberi valeat. Hoc modo quoque utiliter agunt aspersiones et affusiones aquæ frigidæ super corpora infecta, v. g., nosocomiali contagione, et quibus mediantibus organum cutaneum vitalem concussionem percipit, ad textum cellulosum subjacens eam extendit, et humoribus in utroque contentis (2) communicat. Aliundè, Natura ipsa hunc agendi modum indicat, quandò ea conspicitur discutiens periculum in plurimis febribus malignis ope phænomenorum *expansionis* cutaneæ, modò tamen cum magnâ præcipitatione haud interveniant. Sic Bengalæ, frigidis aspersioibus festinatur febris

(1) *Lepecq de la Clôture*, op. cit. t. 1. p. 32.

(2) *Lettson*, *Currie*, etc. *Voy. Banau*, Manière de traiter les fièvres putrides et contagieuses. = *Voy. aussi Odier*, Observations sur les fumigations nitriques, etc.

eruptionis variolosæ , et sæpè earum actione papulæ jàm depressæ iterùm rectè pustulescunt (1).

Particularis et gravis affectio alterius organi contagioni minùs favet.

LXXVI. Si cutaneum organum , super quod materialis causa contagiosa agere videtur , parumper imminutam (modo saltem relativo) suam excitabilitatem exhibet , propterea quòd aliud organum suam maximè adauctam exercet , tunc ad suscipiendam pestilentialis miasmatis epidemici impressionem minùs aptum sese præbebit. Profectò liquet ex hâc proportionem et relationem consensuali excitabilitatis localis aut generalis pestem , v. g. , grassante dyssenteria , non sese constituere , pariterque ophthalmia laborantes rarò febribus epidemicis corripì (2). Jàm Celeb. Fordycio constans videbatur contagiosam materiem inefficacem esse , labore quodam generali aliorsùm existente. Dicit enim hic Medicus contagium , quod in multis occasionibus febrim producit , nullo effectu esse præditum , quandò motus febrilis antè illud jàm exstat (3). Quamobrem Mauri scabie tentati febribus putridis sunt etiam immunes , aut si eis attinguntur , jàm evanuit

(1) *Black*, Observations sur la petite Vérole , p. 37.

(2) *Rasori*. op. cit. p. 155.

(3) *Ann. de litt. Méd. étr.* t. IV. p. 208.

psora (1). Idem exanthema apud nonnullos habetur adhuc à variolis defendere capax (2). *Vid.* (LXXIII).

LXXVII. Status complicationis et numerus partium aut organorum contagioni expositorum ad ejus celeritatem et gravitatem multum conferunt. Etenim, quò major adest complexio in structurâ entium animatorum, eò evidentiore synergia et sympathia pollent eorum partes constituentes; et vice versa, quò simplicior est eorum organisatio, eò magis inter se alienæ existunt eadem partes, eoque minùs *tota* vita individui in vitâ singulis organis particulari et propria consistit. Ex hoc principio, qui similitudines mutuas, immediatas et multiplicatas invicem præsentant, v.g., qui voluptatibus venereissimè et conjunctim indulgent, ad actionem contagiosorum miasmatum habilissimi habebuntur. Ex eodem iterum patet quosdam morbos contagionis complicationem obluros esse, prout ab eis læduntur partes, quarum organisatio datur maximè composita, constans et apud omnia individua uniformis, et etiam quarum formæ unicuique particulares et plerumque immutabiles exstant. Sic affectiones organi cutanei,

Partium complicatio variare facit contagium.

(1) *Schott*, op. cit. p. 81.

(2) *Bibl. Germanique*. t. 1. p. 368.

cujus organisatio tam fixa exhibetur, ut variare nequeat quin natura corporis vehementer alteretur (1), facultatem contagiosissimam tenebunt. Indè quoque ratio elucet cur *confluentes* variolæ, in quibus major pustularum numerus adest, contagiosiores fiant (2).

De aliis circumstantiis contagioni particularibus.

LXXIX. De conditionibus inter ægrotantes et morbo expositos et pro contagionis extensione et communicatione necessariis huc usque dissertum fuit; et insuper, aliquid statûs quem ad accipienda aut recusanda nocua miasmata organum cutaneum, vel quodlibet aliud (3), secundum naturam morbi præsentare debebat, additum fuit: nunc, de influxu quem morbus ipsemet contagiosus in tempore suæ propagationis ex naturâ suâ, è modo suo incedendi, et ex sex rerum non-naturalium actione producere potest, quædam sunt dicenda.

LXXX. Facilitas ac celeritas, cum quibus contagiosus morbus sese communicabit, semper erunt secundum analogiam et affinitatem quas pars adhuc sana corporis *reci-*

(1) *Grimaud*, Premier Mémoire sur la nutrition. p. 73.

(2) *Annales de Litt. Méd. étr.* t. IV. p. 501.

(3) Ad memoriam Lectoris revocare debeo in præsentî dissertatione præsertim de contagiis per cutem intromissis quæstionem esse.

pienlis cum læsâ parte corporis *inscientis* exhibebit. Indè patefit ratio tam facilis et frequentis communicationis quam lues venerea mutuatur ex influxu reciproco inter masculinas et femineas partes exercitato, cùm in contactu immediato et mutuo singulæ occurrunt. In hâc occasione, et mediante actione per coïtum semper existente, alterutra istarum partium in suâ organisatione vel functione pati nequit, quin et altera in opposito sexu correspondens, ac simul prioris laborem participans, seriùs ociùs pariter patiatur. Lues venerea, Quoad istam luem syphilliticam, fortassè in primo suo veritati aut saltem probabilitati haud absona tempore, probabiliter morbus foret assertio, juxtâ quam hic morbus in generalis fuit, et solùm occasione coïtus versùs partes genitales sese direxit. primis suæ existentiae temporibus modo generali, contagioso equidem, sed extrâ coïtûs concursum extitisset. Itaque sat justè præsumi potest utriusque sexûs commercium fuisse causam efficientem metaptosis sive degenerationis ex quâ morbus iste generalis, sub energiâ partium genitalium in momento cohabitationis explicatâ, versùs illas sese direxisset et gradatim in illis adhærere sese complacuisset. Quid enim accidit in coïtû, nisi totius systematis perturbatio et subversio? Commotio vel concussio generalis, hunc actum assuetè comitans, in naturâ et etiam in sede morbi venerei mutationem quam-

cunque attulerunt ; et ampliùs hìc animad-
vertendum est hanc morbosam alterationem ,
ex quâ luis syphilliticæ ortus supponitur ,
factam fuisse in belli tempore et inter turbas
eodem regimine et communibus aliis circum-
stantiis rectas , et sic uno eodemque modo
causæ cujuslibet morbiferæ actioni subjectas.

Prout continens
et acuta , aut in-
termittens et len-
ta existit , febris
contagiosa com-
municabilis est.

LXXXI. Discrimen communicationis mor-
borum contagiosorum in ratione eorum *con-*
tinuitatis incurritur ; ita ut , si febris flava aut
pestis orientalis , v. g. , intermittens adest , ad
sese propagandam multò minùs capax erit
quàm remittens aut continua. A *Fordycio* ex-
tenditur hæc adnotatio febribus intermitten-
tibus ordinariis quas iste Medicus *communi-*
cabilitatis magis expertes declarat quàm *con-*
tinuas (1). Quo admissio , lubenter autumarem
flavam febrem *benignam* non magis conta-
giosam fore quàm talem sese habere posset
materies purulenta scrophularum parùm de-
cisarum (2) , dùm juxtà Celebrem Sæmering
idem marcidus humor , sed strumoso morbo
summum gradum suum exhibente , virtutem
valdè contagiosam proderet.

(1) Ann. de litt. méd. étr. t. 3. p. 115.

(2) Sæmering. Vid. Bibliothèque Germanique , t. 5.
p. 117.

LXXXII. Super contagiosorum morborum communicabilitatem et vehementiam frequentissimè influit primarum viarum conditio (1). Itaque petechiales febres, cacochyliâ gastricâ dependentes, in personis benè valentibus et quarum organa digestiva suas functiones rectè et naturaliter adimplent (2), non regenerantur; aut etiam, si nimîâ constantiâ in incurrando suscipiendi contagii discrimine ex istius miasmatibus quamlibet ægrotationem experiebantur, nullas tamen petechias offerrent (3). Haud secùs, regnante febre icterode, qui nullum errorem in diætâ sibi permiserunt nec permittunt, et qui sine necessitate suas digestivas facultates non exercent, ab eâdem defenduntur (4). Solet insuper crudelis hic morbus sævire in illos qui, sicut Europæi in

Infectio adest
periculosior ex
statu impuro pri-
marum viarum.

(1) *Hoffmann*, oper. omnia. t. 1. p. 204.

(2) Hinc explicari potest immunitas à febre scarlatinâ, invito infectionis quotidiano periculo, per emetica, vel per Rheum pluribus vicibus deditum, vel per calomelas et sulfur aureum stibiatum fractissimâ dosi exhibitum, vel tandem per tincturam Belladonæ in exiguissimâ dosi concessam. Hinc non fomes contagii destruebatur, sed causa prædisponens. (*Ann. de litt. méd. étrang.* t. VI. p. 244. 246.)

(3) *Car. Strackius*, de morbo cum petechiis. Carlsruhæ, 1796. p. 76.

(4) *Scholte*, op. cit. p. 134.

fervidis climatibus advenientes, cibis excitantibus et liquoribus spirituosus indulgent (VII).

Contagium rarius ac mitius in excelsis locis etc.

Paludosi loci febrem pejorem reddunt.

LXXXIII. Magis adhuc pertimescendum erit contagium in loco paludoso vel hominibus redundante, quàm in excelso, deserto et sicco (1). Ideò eximius *Otto* notaverat gentem contaminatam à febre Philadelphiæ flavâ et sese recipientem in altioribus regionibus, ubi regnabat febris remittens, nulli istarum incolæ suum contagium communicasse, dùm contrarium eveniebat quandò apud plagarum decliviorum habitatores infectus sese conferebat (2). Prætereà non præmittendum est in locis udis, præcipuè simul calidis, febres, quarum indoles alibi passim intermittentiam induerent, fieri biliosas remittentes et tandem participare typum febris icterodes, quæ aliarum affectionum alterationem semper petit. Reapsè ultimus iste morbus aliquid suæ indolis ac sui ingenii alteris impertit, non secùs ac *Vaccinati*, quorum in mediâ variolarum contagione tunc nosocomium infestante, curam gessit Exim. Woodvillus, in diversis corporis partibus multifariam eruptionem sæpè præsentârunt, hoc tamen vitio exanthematico prorsùs

(1) *Matteo Carrey*, op. cit. p. 74.

(2) *Annal. de litt. méd. étrang.* 14.e cahier, p. 148.

deficiente apud subjectos, procùl à variolosâ influentiâ vel extrâ ejus tempus *vaccinationem* subeuntes (1). *Vid.* (LXXXVII). Quoad periculum contagii gravius in locis nimîâ hominum et præcipuè ægrorum turbâ plenis, à singulis sentitur et admittitur. Corrupto enim aëre ex aurâ plurium ægrotantium coacervatorum, Haënius jàm dixerat febres simpliciter acuias ad malignitatem, et malignas ad contagium dispositas fieri (2); cujus assertionis probatio facilis, negativo simul ac positivo modo, deprometur ex tractatu *Celeb. Poissonnier-Desperrières*, de morbis navigantium, in quo legitur (3) ex quadringentis nautis moribundis è febre malignâ contagiosâ, et in portu *Louisbourg* relictis, viginti tantùm obiisse, dùm in sex primis navigationis diebus mille *convalescentes*, quorum apparens ab ægritudine recreatio ascensionem in navem rursùs permiserat, *perierunt omnes*. Quandò perplurimi ægri, præsertim febre putridâ laborantes, in parvo

(1) *Vid. Gianini*, *memorie di medicina*. t. 3. p. 184. 202. = *Sarcone*, *op. cit.* t. 2. p. 416.

(2) *Haënius*, *rat. med.* t. VIII. pars. XIV. cap. IV. t. IX. cap. X, de feb. pestilent. = *Sarcone*, *op. cit.* t. 2. p. 48. = *Lepecq de la Clôture*, des *Epidémies*, tom. 1. p. 317.

(3) *Mal. des gens de mer.* p. 265.

spatio includuntur , accidit , juxtà Duhamelium , ut nonnulli morbi , naturâ suâ non communicabiles , tales tamen evadant , cùm translatio in aërem certi corruptionis gradûs ab eis permittitur (1).

Cur urbis pestilentia affectæ quædam Tribus aliquando illæsa fuit ?

Continuatur confirmatio supradictorum (LXXXIII).

LXXXIV. Cæterùm , locus parùm vento perflatus , nimis clausus , uno verbo utiles ventilationis sæpè reiteratæ effectus non experiens , ad provocandam et servandam contagionem maximè idoneus fit (2). Si fateri decet Massiliæ vicos angustos atque immundos magis à peste olim intactos fuisse , simul notetur hanc immunitatem in eo pependisse quòd vapores ex istis locis exsistentes à vaporibus locorum , ubi pestis sæviebat , diversi existebant (3); quòd indè inter incolas alterutrorum manifesta differentia sese præbebat ; quòdque tandem , prioribus illæsis , posteriores soli morbo pestilentiali tentari potuerant. Itaque hæc exceptio non directè adversatur D.^{ri} *Hai-gartha* , quandò iste fatetur in variolarum , ex. gr. , materie purulentâ aut etiam in

(1) *Sarcone* , ibid. t. 2. p. 422. = *Goddard* , Mém. de l'Académie de Dijon , 1785 , p. 352. = *Baumes* , Méthode de guérir , etc. p. 145.

(2) *Fordyce* ; *Voy. Annal. de litt. méd. étr.* t. 3. p. 115. = *Lepecq de la Clôture* , op. cit. p. 320. 328.

(3) *Colte* , *Météorologie* , in-4.º p. 491.

excrementis variolosorum crassissimis facultatem istius affectionis exanthematicæ communicandæ diù retineri posse, modò ægroti sint inclusi et ab aëre exteriori tuti (1), et quandò aliò asserit febrem nosocomialem aperto cælo rarè sese communicare (2). Godardus pariter expressis verbis dixerat quemcunque morbum acutum in aëre libero faciliùs ac tutiùs debellari quàm in stagnante et ægrorum halitibus corrupto, contagiosas affectiones ab auræ renovatione multùm enervari, et etiam earum communicabilitatem et malignitatem tunc omninò deleri; quæ conversio ex miasmatum sublacione et dissolutione evenit (3). Demùm, in mentem meam revocans cunctos peste correptos et abeuntes nosodochiis ordinariis, ubi omnia quamdam humiditatem calidam participant atque mundities

(1) *Smith*, *Observ. sur les fièvres des prisons*, trad. par *Odier*, p. 19.

(2) *Ibid.* p. 22.

(3) *Godard*, l. c. = *Dehaen*, *rat. méd.* t. 8. p. 15, 254. = Febre flavâ laborantes et rus sese recipientes contagem rarò illic communicârunt, propter quòd aër in eorum receptaculis minùs coërcitus, constantiùs verò renovatus, non offerebat hanc humiditatem quæ urbium atmosphæram format, et quòd vita campestris minùs frequenter quàm oppidana errores in regimine exhibet.

difficilis et perrara præstatur , graviter laborasse et graviùs quàm alteros ex aliis locis provenientes , non prætermittam medicorum navigantium observationes è quibus constat mortalitatem majorem se præbere inter nautas pariter eductos è navibus , ubi coacervatio ægrorum permanet , quàm inter ægro-
tantes terrestria nosocodomia occupantes.
(VII. LXXXIII).

Pro ægris ag-
gregatis eadem
symptomata ,
eamdem solutio-
nem etc. exhi-
bere videtur
morbus conta-
giosus.

LXXXV. Observandum-ne esset morbum contagiosum nonnullum in loco parùm spatio-
tioso fixum et firmatum apud singulos ægros
eundem gressum , eandem solutionem et ge-
neraliter eadem omnia symptomata oblaturum
fore? Hoc saltem suspicari daretur ex animad-
versione Hoffmannii nos edocente duos con-
juges et virginem his consanguinitate con-
junctam intrà quatrimum et successivè obiisse
ex febre catharrali malignâ , quâ filius duorum
primorum laborabat (1). = Ferè idem narratur
in Historiâ ubi legitur Pericles , cujus cognati
omnes peste perierant , eodem morbo occu-
buisse. = Nuperrimè , nautæ navis americanæ
Columbia of Providence (uno excepto) sin-
guli habuerunt febrem flavam cum delirio ,
nigris vomitibus , etc. , et æqualiter circà

(1) Opera omnia etc. t. 2. p. 91.

septimam morbi diem obierunt omnes (1).
 = Duodecima Strackii observatio præsens
 eandem identitatem symptomatum et cursûs
 in morbo petechiali quo septem ejusdem do-
 mûs personæ tentabantur (2). Prætereà , ex
 impressione ejusdem epidemiæ plûs minûs-ve
 durante , et ex influxu ejusdem regiminis ac
 ejusdem temperiei atmosphæricæ , ad acqui-
 rendum similis alterius consequentis morbi ,
 ex. gr. scabiei , contagium manifestam habili-
 tatem etiam contrahunt ægri (3).

LXXXVI. Gravius argumentum ad con-
 firmandum influxum humiditatis aëris (quam
 adauget terra uliginosa) in gratiâ propaga-
 tionis ac vehementiæ febris icterodes desu-
 mitur ex differentiâ pernicipiei quæ magna
 extitit in plerisque viculis littora fluvii Gual-
 daquivir tenentibus, dùm per alios vicos haud
 distantes , sed in mediis terris aut super emi-
 nentias positos multo minûs gravis se præbuit.
 Hoc contagium plerasque Gadium regiones
 rapidè visitans , in istius urbis locis coarcta-
 tis , populosiis , et in angiportis parùm aut
 nulliter ventilatis ferè stationale fuit (4).

De actione aë-
 ris humidi super
 febrem flavam.

(1) *Berte* , op. cit. p. 395.

(2) De morbo cum petechiis , p. 120.

(3) *Huxam* , de aëre etc. vol. 1. p. 35.

(4) *Berte* , op. cit. p. 161. 162.

Divites etiam quorum ædes in humilibus civitatis Xerès partibus, gente numerosâ frequentatis, haudque multùm aëre perflatis, semper et invitis omnibus cautelis vicinorum suorum sortem subierunt (1). Itidem ex stagnante et malacâ humiditate accrevit mortalitas. Quapropter, numero ægrotantium undiquè æquato, mortui in immundis et angustis regionibus plures adfuerunt quàm in nitidis, aëri apertis et minùs obstructis. Similem differentiam in defunctorum numero præbere queunt nosocomia, prout humida sese præstant. Valetudinarium enim ædificium in mediâ urbe Gaditanâ locatum grandiore perniciem quàm militare nosodochium extrâ muros positum dedit (2). *Don Francisco Balmis* item observavit in insulâ Haïtianâ nullum militem in declivibus, arundinosis et humidis terris considentem militiæ laboribus indulgere potuisse, dùm alii locum eminentem et siccum habitantes in ægrescentibus vix dimidium præ prioribus suppeditârunt (3). Adnotatur aërem mollem, id est, calidum et humidum pro communicatione et energiâ contagiosarum febrium efficere non

(1) *Berte*, op. cit. etc.

(2) *Berte*, op. cit. p. 372.

(3) *Berte*, *ibid.* p. 164.

secùs ac aqua calida pro injectionibus periculosis in venâ tentatis, sicut et pro augendâ virtute veneni aciem sagittarum apud Sylvaticos fœdantis (XXXIV). Sæpè quoque vidit Smithius ex humiditate atmospheræ faciliorem ac actuosiore reddi nosocomialem contagionem, præsertim si ægri madefactas vestes habent, simulque si exercitio incalescunt et in perspirationem cadunt (1).

LXXXVII. Faveret-ne contagioni valdè Quomodò vegetatio contagionem faciliorem reddere potest?
vigens vegetatio? Petrus *Vanelsaker* adnotavit rem ità se habuisse per constitutionem febris remittentis putrido-biliosæ in Antuerpiam epidemicè et exitiosè grassantis anno 1772, cùm vegetatio strenua et fœcunda vigescebat (2). = Finkius etiam asserit æstatem 1778, quæ calida et frugum et fructuum collectioni favorabilis fuit ac salubris apparuit, plurimos tamen morbos, et præcipuè anginas biliosas præsentasse (3). = Ex Jack-

(1) Observ. sur les fièvres des prisons, p. 22. = Quæ omnia de morbis hominum contagiosis hactenùs dicta fuerunt, pariter de epizootiis inter animalia et de epidemiis inter gentes intelligenda sunt, quandò regimen et anni tempus humiditatem vel in corporibus vel in aëre majorem attulerunt. (*Voy. Collect. Académ. part. étrang. t. 2. p. 286. 320.*)

(2) *Schlegel*, Thesaur. Path. Therap. vol. 1. p. 343.

(3) De morbis biliosis anomalis, etc. p. 16.

sonio æquè certum est existere quamdam febrem epidemicam forti vegetatione exortam. « Hic est ratio, inquit iste medicus , » cur sint morbi endemici sub tropicis aut » quibusdam aliis fervidis regionibus versùs » septentrionem positis. Valles , æquora , » maris fluviorumque littora et terræ paludosæ à febris endemicis magis depopulantur quàm loci alii excelsi et interiores , » ubi vegetatio minùs florida prodit. Verisimile videtur succos nutritios maximè copiosos in terreno uliginoso, super quod » plantæ in suo incremento reprimuntur , » per atmosphæram sese affundentes morbis » variis occasionem offerre ». Ex eo explicatur , juxtà hunc medicum , influxus variorum anni temporum in quibus morbus ingravescit , prout vegetabilia succis nutritivis egere cessant , ut id fit , v. g. , in Autumno (1). *Vid.* (LXXXIII). De reliquo , epidemicæ affectiones ex ambientibus vaporibus , qui vegetationis gressum comitant et sequuntur , suam causam materiale percipere vel corroborare valent (2). Damnosus autem hic casus adhuc certior exoritur per *morbosam*

(1) Journal de Médecine , par Corvisard , etc. t. X. p. 316.

(2) Fouquet , Constitution de l'an V. p. 47.

vegetationem cujus aliundè interventus pro febris flavæ prognosi Clar. *Rushio* præbetur (1). Quidquid de hâc re dicatur vel autumetur, advertendum est ab atmosphærâ siccâ et calidâ humiditatem corporis imminui, et è contrario eam majorem fieri in aëre calido et humido tempore vegetationis persæpè proprio. Demùm sequentis ideæ expositionem tentare hîc mihi liceat.

LXXXVIII. Ubi cumque *animalisatio* est dominans, ibi decrescit ac perit *vegetatio*. Plantæ reapsè raræ vel vitiosæ existunt in cæno insectis ac vermibus scatente. Procul dubio *animalisatio* aliquid magis perfecti exhibet quàm *vegetatio*. Ista enim adest minor gradus *expansibilitatis* quâcum systema entium animatorum ad suam evolutionem tendit. Uno verbo, *vegetatio* est entis animati transitio; idest, antequàm *vivat*, aliquid simpliciter organisati tantùm ostendit; sed quandò vitâ potitur, vegetativa facultas fermè nihil est si ea conferatur cum virtute *animalisante*, cujus ope ens vivum et animatum constituitur. . . Tandem motus *creator* animantium perfectior et actuosior est quàm motus *organisator* vegetabilium, quorum etiam evulsio et destructio in gratiâ

Vegetatio et animalisatio sese adjuvant; sed unâ dominante, altera decrescit.

(1) Annal. de Méd. étr. t. 2. p. 162.

animatæ creaturæ dantur utiles et necessariae. Aliundè vegetationi, cùm florida et dives prodit, incumbit gravis columna aëris humidi ut plurimum ferè quiescentis ac paludosi, ita ut ex hac atmosphærâ malè se habeat corpus humanum, sicut jàm suprâ dictum fuit (LXXXIII et seq.), et simul non acquirat satis calorigi quò renovatio istius elementi necessaria exerceatur. Saltèm sub hoc ultimo respectu copiosæ humiditatis copiosam messem stipantis, mea sententia de modo, quo suprâ nos agit vicens vegetatio, consentanea dari potest cum assertionem quorundam auctorum (1) annum frugiferum pro salubri tamen tenentium, modò *nimia humiditas* absit. Læta igitur vegetatio non immediatè contagioni favet; sed ex unâ parte corporis cutem relaxando et madefaciendo, et ex alterâ parte ad instar vehiculi ad contagii introductionem requisiti sese præbendo, posterioris actionem et prioris affectionem disponit; quod tamen locum non haberet mediante atmosphærâ fervidâ et siccâ (XXXIV. et seq.). Itaque contagione in tempestatibus humidis faciliore admissâ, consentiendum est cum egregio *Sims* anginam, v. g., quæ naturaliter non est contagiosa, hanc pro-

Vegetatio est
tempus genera-
lium morborum,
quia tempus est
aëris humidi.

(1) *Hoffmann*, op. omnia, t. 5. p. 58.

prietatem sese communicandi per humidissimam constitutionem nihilominus offerre (1). Ergò à vero haud absonum est quod statuit Raymondus dicens morbos populares cum vegetatione inchoare et desinere (2).

LXXXIX. Temperamenti humiditas contagionem adjuvare pariter videtur. Hic autem non obliviscendum est febrem flavam in personas *simpliciter* humidas et leucophlegmaticas minùs sæviisse, dùm è contrario faciliùs et sæpiùs eâ correpti sunt qui istius temperamenti speciei certum caloris constitutionalis gradum adjungebant. Ideò fæminæ, tantùm molles, verùm haud vivaces, infantes mucosi, et tandem subjecti laxâ corporis habitudine et sanguine parùm fervente præditi, rariùs evadebant victimæ istius typhodes, quàm alii quorum sanguineum temperamentum simul calorem atque humiditatem offerebat (3): sic etiam, sed in contrario sensu, senes fibrâ rigidâ, calefactâ, non vero sufficienter humidâ instructi infrequentissimè eâ laborabant. Denique si Nigritæ indigenæ hunc morbum minùs quoque incurrunt, id ex eo evenit quod istorum cutis penetratur

Humiditas temperamenti, sed adhuc certo caloris gradui juncta, contagem adjuvat.

(1) *Sims*, Maladies épidémiques, p. 60.

(2) Mém. de la Soc. Roy. de Méd. 1781. 81. p. 43.

(3) *Berte*, op. cit. p. 170.

calore magno ac nimio , in comparatione humiditatis quæ in illâ regnat , et quæ aliundè potiùs oleosa quàm aquosa præstat.

Venti molles
ad propagatio-
nem morborum
inducunt.

XC. Si humiditas è locis deprompta , vel ex ægrotantis temperamento producta , morbi epidemici aut alterius cujuslibet propagationem adjuvat , istius affectionis communicationi expeditior via aperietur occasione australium ventorum aut aliorum , sed ex plagis calidis et paludosis spirantium. Omnes enim isti venti , quamvis calidi , non possunt diversas corporum humanorum exhalationes dissolvere , sed tantùm suspensas tenere , propter quòd simul humidi existunt , et hoc modo jam vaporibus saturati adsunt. Indè fit ut eadem effluvia , ex suâ junctione cum aëre gravi et æstuoso , conditionem ad sese introducenda inter partes nostras requisitam acquirant (1). Cæterùm , cuicunque omnes suprâ allatas observationes pro sufficientibus non accipienti nunc satis puto suadere evolutionem , lectionem et collationem auctorum qui de popularibus morbis multa scripserunt , et inprimis medici Lepecq de la Clôture de pestilentiali epidemiâ cujus assultum Lupariæ anno 1770 vehementem expertæ fuerunt (XII. XIV).

(1) Mém. de l'Acad. de Dijon , 1785. p. 369.

XCI. Morbi exitiosi et contagiosi ad sese Progressus con-
 propagandos minorem facultatem et in suâ tagii minùs ab
 actione levius discrimen possident vel mons- energiâ morbi
 trant, quandò paucos invadunt et aliquo quàm ab ægro-
 modo adhuc tantùm sporadici existunt, rum numero pen-
 det.
 quàm cùm generales grassantur et multos
 tentant; in quo ultimo casu pariter periculo-
 siores sese præbent (1). Prætereà, plùsquàm
 probabile datur, 1.º pestem orientalem, fe-
 brem flavam etc.; ab uno corpore ad aliud
 corpus naturaliter transeuntes, futuras esse
 (ut id accidit in variolis eodem modo trans-
 missis) magis actuosas, quàm si causarum
 generalium effectus essent; et sic multò ma-
 gis attribui debere reciproco influxui homi-
 num quàm atmosphæræ constitutioni (2), pro
 determinandâ energiâ miasmatis aut conta-
 gii super magnum individuorum numerum;
 2.º contagis progressus prodituros esse in ra-
 tione gradûs animalisationis à miasmatibus
 subitæ, et 3.º tandem, sicut mortalitas sæpè
 datur in relatione sive comparatione minùs
 cùm morbi vehementiâ, quàm cum ægrorum

(1) *Oræus*, op. cit. p. 64. = *Thomann* delle febbre
 nervose. *Vid.* *Bibl. Med. Brouniana Germanica*, vol. 1.
 p. 235.

(2) *G. Tommasini*, della febbre gialla etc. p. 340.

Energia contagii variat secundum numerum partium læsarum, et difficultatem cum quâ in uno loco sese explicat;

numero (1), ita etiam infectorum multitudinem potius per moderatam quam per gravem contagionem existere posse (2). Insuper, cum morbus per plures partes occupat, et eo ipso complicatus videtur, erumpit majus contagium. Quapropter febris biliosa *simplex* solum tanquam epidemica regnare valet, dum extrâ primas vias sedem suam extendens, aut simul cum aliâ morbidâ affectione, præsertim cutaneâ (v. g. petechiis) superveniens, contagii capacem sese ostendere haud rarò potest. Denique, contagionis energia sese explicat in ratione versâ difficultatis cum quâ inter alios morbos dominans et sola extitit, præcipuè in climatibus quæ ferè eadem diù permanent. Indè constituitur perniciosa pestis in Ægypto, cujus temperatura cum eadem et constante uniformitate longum sese monstrat.

— Et ratione inversâ diathesis individuorum ejus actioni expositorum.

XCII. Universaliter contagium cum energiâ *inversâ* diathesis individuorum ejus actioni expositorum suscipitur. Si, v. g., Albi morbo bilioso cujus indoles eorum idyosincrasiae magis adversatur, magis morbidè affi-

(1) *Lind.* Fièvres contagieuses, p. 26. 68. *Cadeval-lader-Colden.* Medical observations and inquiries, t. 1. p. 217.

(2) *Smith*, Observ. sur les fièvres des prisons, etc.

ciuntur,

ciuntur, ad vicem compensationis Nigritæ ab affectione pituitosâ (1), cui eorum constitutio biliosa minùs consentit, magis etiam sunt laborantes. Itaque morbus epidemicus biliosus, qui contrà Europæos sese exerceret, multò minùs noceret Nigritis, sicut et illis priorum apud quos diathesis evidenter et radicitùs biliosa constitueretur. Hæc exceptio vel differentia procùl dubio ex eo adhuc evenit quòd Nigritæ liberiores et copiosiores quàm Europæi (2) perspirationem cutaneam habeant. Admittendum est igitur effectus morborum plùs vel minùs vehementes sese exhibere, prout constitutioni corporum illos suscipientium opponuntur aut accommodantur (LIII. LXIV.)

XCIII. In peste orientali ac in febre flavâ Cur in peste ac in febre flavâ etc. contagium fortassè gravius est quàm in pluribus aliis morbis, proptereà quòd super gravius est contagium quàm in aliis morbis? perspirationis humorem primitùs et directè agit, atque hic *generalis* humor quamlibet alterationem (ex pestilentiâ ortam) percipere potest intermedio cæterorum omnium *partialium* humorum, sicut salivæ, bilis, granicæ, puris bubonum hausti vel in plagâ insiti,

(1) *Grimaud*, Traité des fièvres, t. 3. p. 219. = *Wilson*, op. cit. p. 224.

(2) *Schotte*, op. cit. p. 84.

saltem apud animalia (1), dùm, ut contagiones magis particulares, v. g. rubeolæ, scabies, variolæ, etc., communicabiles fiant, requiritur interventus *specialis* cujusdam humoris, qui causam morbi materiale efficit. Et forsitan, ex facultate inquinandi unumquodque fluidum, quam suâ vice pestilentielle miasma acquirit, advenit ut tam crudeliter sæviat quandò in regionem plerùmque ab eo alienam, tunc verò circumstantias ejus explicationi propitias offerentem introducit.

Via contagii in hominibus vel in animalibus fortè non eadem est.

Perspiratio cutanea, major in hominibus quàm in animalibus adhuc rationem efficit cur priores contagiosos morbos per cutem faciliùs accipere queant, dùm posteriora fortè expeditiùs ac frequentiùs per deglutitionem illos contrahunt.

Conclusiones ex suprâ dictis parùm decisivæ.

XCIV. Omnes generalitates de morbis contagiosis suprâ et modò stabilitæ, earumdem accommodationes peculiariter pesti orientali et typho icterodi applicatæ, omnes particulares assertiones de istis ultimis affectionibus enunciatae, reipsa primum quæstionis propositæ membrum non penitùs resolvunt, nec semper indicant fixum tempus cùm pestilentielle germen, sine suæ virtutis amissione

(1) *Paulet*, op. cit. t. 2. p. 190.

super quemdam subjectum manere possit, nihilque tandem certioris statuunt de intervallo temporis quod antè suam explicationem materies contagiosa intrà infectum consumere valet etc. etc. Sed iidem morbi, tàm in suis anomaliis varii et incerti quàm in suis effectibus exitiosi, tàm in suo agendi modo ancipites aut obscuri quàm in periculo quod portendunt manifesti, tàmque in suo progressu irregulares quàm in suâ solutione prompti et persæpè infausti, eodem modo quo et aliæ affectiones morbidæ concipi, attendi, observari et curari nequeunt; ita ut dicere licitum sit nullum datum particulare et speciale constitui, nec unquàm forsitan constituendum fore, ut statuatur invasionis contagii et ejus explicationis momentum, aut ut decernatur ejus incessus, aut denique ut ejus limites et exitus indicentur.

In hâc rerum perturbatione et in istâ tenebrarum compage, quid positivi admittere fas esset? Ego verò, tenuitatem et inscitiam meam fatens, lineas meas satis momentosas æstimabo, si ex quibusdam factis ad febrem flavam et pestem orientalem attinentibus, et præsertim ex pluribus animalium morbis analogis asserere et confirmare potuerim translationem harum priorum affectionum ex corpore sano et illæso in aliud generaliter fieri

Repetitio argumentorum quorum probatio tentata fuit.

possibilem, et si probaverim 1.º easdem, item uti plerosque alios morbos contagiosos, in omnibus suis stadiis non esse communicabiles, 2.º earum contagiosam habilitatem esse in proportionem cum earum continuitate, et cum statu relationis et congruentiæ inficiendum inter et inficientem, et 3.º tandem earum explicationem adjuvari secundum gradum actionis antecedentis in cute aut alio organo, omnis systematis robur, atmospheræ temperiem, et denique secundum individui temperamentum etc. (XCI). Ast, si rei tam ponderosæ extricationem solùm tentavi, ad quosdam alios medicos in observationibus et factis ditiores et in opere feliciores fortassè pertinebit completus et perfectus ejusdem laboris successus.

Secundum Quæstionis Membrum.

Quid est sanitas? XCV. Ut rectè solvatur pars quæstionis secunda, quid per *sanitatem* intelligatur accuratè perpendendum est.

Hic vitæ status in quo inter functiones cunctas mutuæ relationes et cognationes observantur, in quo fluida et solida ad eundem finem unà tendunt et simul conspirant, in quo denique nulla mutatio subitanea et insueta occurrit sive in formâ, sive in mix-

tionē naturali materiei organorum (1), *sanitatem* constituit. Verū hic status non idem est in omnibus hominibus, nec in singulis eorum existentiae temporibus. Etenim omnes populi in proportionē et consistentiā humorum ac solidorum inter se discrepant; et ætas unaquæque in aliis et aliis aliquam differentiam pariter affert. Attamen, sanitas in eo tempore adhuc adesse potest. Si verò invitis istis diversitatibus, illa semper locum habet, id fit propterea quod unusquisque populus et unusquisque sexus nascuntur et existunt cum levibus istis varietatibus, quæ hoc modo eis peculiare et naturales sunt, et de quibus per ætatem aut per actionem sex rerum non-naturalium declinari non debet, nisi sensim ac gradatim: aliter, à mutationibus gravibus ac modificationibus præcipitibus extruderentur è terminis in quibus eorum existentiae harmonia constituitur, et extrà quos status morbosus accedere facile concipitur.

XCVI. Promptiori igitur et graviori perturbationi in partibus corporis humani vel crassis vel tenuibus tenet morbus: sed quando hæc affectio instituitur, id evenit contrà naturæ ordinem et intentionem. Ergò, unusquisque in suo elemento vitali rationem suæ

Cui rei tenet morbus? de vitâ unicuique propriâ.

(1) *Hufeland*, Voy. Bibl. Germanique, t. 6. p. 68.

De vitâ homi-
nis solitarii.

vitæ sicut et suæ sanitatis habere debet et reapsè continet. Ideò proprietates quas in hoc vitali principio agnoscimus et aspicimus, et simul etiam illæ quæ, licèt sub sensus nostros non cadant, attamen nobismetipsis particulares et inhærentes probabilissimè admittuntur, in causâ sunt cur possideamus vitam alienam vitæ similium nostrorum inter quos tempora consumimus. Indè, disjunctus et solitarius homo *secundùm Naturam* vitâ potiretur: actioni levi et quotidianæ sex rerum non-naturalium duntaxat obnoxius, usque ad certum tempus in vigore accresceret, et postea imminueret, sed lento et vix sensibili modo, ita ut in sanitatis conditione continuò versaretur, atque mors ipsa, ut terminus harmoniæ et naturalis decrescientiæ, sese præberet.

Vita hominum
in societate po-
sitorum ex eo-
rum communi-
catione influitur.

XCVII. Usque adeò, præstitum fuit exemplum Sanitatis *individualis* valdè firmatæ et constantis, cujusque tamen punctum unicum et immutabile assignari nequit. At apud hominem in Societate positum, fixa *sanitatis* designatio perdifficilis adhuc deciditur. Etenim, in hominibus junctis et mutuæ connexioni utilitatis ac necessitatis subjectis, integra vita cum eâdem in cunctis æquabilitate suum circulum non percurrit. Quibusdam legibus à nobis solùm consecutis, reciprocum

influxum inter nos producimus et experimur; et consequenter noster vitæ et sanitatis status per se ipsum et ab omni cognatione cum entibus externis, sive animatis sive inanimatis alienus non semper existit nec prodit: itaque indubitanter huic statui *sanitatis influxæ* applicanda est quæstio cujus solutio desideratur, et de quâ sciendum est an à miasmatibus super quamdam substantiam depositis *benè valentes* affici possint. Verùm etiam in hoc casu attentè observare decet eamdem quæstionem, in suâ directâ atque exclusoriâ accommodatione ad hominem *civilem* cujus exterior dispositio et interior organisatio, ut antea jam dictum fuit, ex dispositione et organisatione ejus vicinorum consimilium compositæ aut saltem modificatæ præbentur, insolubilem fieri. Etenim in *civilisationis* conditione *educatio* et *ars*, delectationes ac relationes nostras reciprocas multiplicando, nostrorum organorum numerum aliquo modo extenderunt. Idcirco apud nos profertur quædam varietas aspectuum sub quibus mutuæ in morali et in physico similitudines verè inspicuntur, et quarum ratione individuæ nostræ sympathiæ, *sine quibus nulla prodiret contagio*, explicari possunt. Itaque dicta mea clarissimè resumens asseram, 1.º in causâ cujuslibet morbi sporadicè suscipiendi necessariam

Quænam positio requiritur ut morbus aut sporadicus aut con-

tagiosus
piatur ?

susci- esse positionem in statu plùs minùs-ve oppo-
sito conditioni cujus naturalis *harmonia* sa-
nitatem constituit ; et 2.º ad dandam occa-
sionem invasioni morbi qui, pro primâ victimâ
sporadicus, fit verò *contagiosus* pro secun-
dâ etc., requiri ut hæc posterior reperiatur
et versetur in statu analogiæ et connexionis
cum priore cujus proindè veram influentiam
subiret, et tandem ut nulliter potiatu suâ
sanitate individuâ sibi propriâ, et quâ me-
diante ab actione statûs physici circumeun-
tium corporum alienâ se præstaret.

Infectus suam
contagionem *be-
nè valenti* dare
nequit,

XCVIII. Admissis suprâ allatis principiis,
facile et naturaliter concluditur hominem in-
fectum homini *benè valenti* affectionem suam
communicare non valere. Nàm simul ac
posterior ad contrahendum morbum conta-
giosum aliquam aptitudinem manifestabit,
undique visatur ac examinetur ; et indubi-
tanter in suo physico et etiam in suâ organi-
satione quamdam mutationem acquisivisse
videbitur, ita ut jàm ex hoc momento sani-
tatis statu sese amoveat ad ægritudinis statum
approximandum et tangendum. Sic sanitatis
status propriè dictus contagioni oppositus da-
tur (1), nihilominùs tamen non exclusorio
nec laboranti

(1) De hâc re sequentia profert Clar. *Rubinius* : « Il
» primo oggetto, che forma la profilassi . . . , sarà

modo. Nàm præsentia morbi cujus sedes et aliâ gravi affectione. natura à sede et naturâ alterius, licet contagiosi, discrepant, hanc proprietatem exercent. Quamobrem scabiosi, pruriginosi, hydropici, leucophlegmatici, et generatim imbecilles à peste, v. g., et febre flavâ haudentantur (LXX-LXXIV), dùm robustiores utrique morbo magis obnoxii occurrunt. Undè hæc exceptio, nisi ex eò quod morbosus status, sicut et sanus, quamdam notabilem et constantem differentiam inter infectum et inficiendum exhibeat? Ideò, ut jàm posuit clarissimus Hufelandius (1), ad stabiliendam contagionem communicatio, aut rectiùs, attactus venenorum contagiosorum non sufficit; ampliùs requiritur in gratiâ eorum admissionis quædam in corpore dispositio (2).

XCIX. Verùm undè provenit ista opportunitas, v. g., pro febre flavâ contrahendâ? Ad contrahendum morbum contagiosum exiguntur, È statû *generali* in quo individuus homo existit, et è statu *particulari* unius systematis vel organi, cujus occasio actioni vel

» adimpito dal medico sè egli cercherà di porre le persone che trovansi in pericolo d'infezioni nello stato di » maggiore salute possibile etc. » op. cit. p. 118.

(1) Art de prolonger la vie, p. 203.

(2) Fuller, Exanthematologia, p. 104. = Sarcone, op. cit. t. 2. p. 15.

- introductioni miasmatum in partes nostras inservit , hæc aptitudo depromitur. Prior conditio locum habet , quandò subjectus inficiendus sese offert in positione plùs minùs-ve analogâ positioni in quâ momento eruptionis morbi communicabilis versabatur pri-
- Conditio generalis , mus æger : posterior consistit in expansione , dilatatione ac turgescentiâ circumferentiæ corporis et ejus organorum , atque in proclivitate cum quâ humores easdem partes petunt , et cujus exsecutio præsertim apud advenas insulis Caraïbis appellentes notabilis præstat (1). Tandem adhuc existit tertia conditio infectioni maximè favorabilis et dependens ab opportunitate ejusdem organi cutanei magis turgidi aut laxi ut ab eo percipiatur impressio nimis irritans (aut si meliùs desideratur , nimis *sedativa*) aëris calidi , humidi et parùm renovati , quâ mediante systema communium tegumentorum statum organisationis liberæ perspirationi cutaneæ aptum et necessarium amittit , ita ut perspirabilis humor retrogradam circulationem experiatur et indè qualitates non naturales acquirat.

(1) Hæc ultima conditio , ex statu cutis deprompta , ergà febrem flavam tantùm admittenda est ; nam pro altero contagioso morbo , aliud systema alteram læsionem organicam offerre debet.

C. Si hæ variæ conditiones in causâ morbi cujuslibet contagiosi contrahendi necessariae dantur, et si corpora, quæ primam illarum subire incipiunt, aut omnes alias exhibent, jam in morbosâ opportunitate versantur, inferre necesse est, saltem quantum ego sentio, à miasmatibus morbidis affici non posse *benè valentes*, quorum status has singulas conditiones morbosas strictè excludit, et indè consequenter ipsismet hominibus sanis mediantibus Epidemias ac Contagiones propagari non valere.

Conclusio negativa secundi membri quæstionis.

Quædam generalia Corollaria solum plerisque Typhis acutis applicanda.

1. Ut fiat aër invasioni sporadicæ vel epidemicæ tum febris flavæ, tum pestis orientalis, etc. contrarius, ejus temperies ab illâ, quæ alterutri morbo favet, strictè declinare debet.

2. Anterius regimen, sed moderatum prædisponentem organicam febris icterodes causam arcet.

3. Si ex aëris calore vel frigore, verum utroque humiditati dominante, super cutem

non exercetur constans impressio, tunc causa pariter prædisponens organica pestis orientalis abesse putanda est.

4. Præter istas causas prædisponentes organicas ac locales, et quarum concursus ingressioni sporadicæ aut epidemicæ utriusque morbi ansam præbet, adhuc requiritur identitas structuræ, et functionum etc., ægris et expositis communis, ut alterutra affectio ingenium contagiosum induat.

5. Consequenter omnes circumstantiæ ad istam identitatem minuendam vel impediendam capaces contagioni obstabunt.

6. Inter impedimenta contagii imminet animi fortitudo, per quam reapse conjux ergà conjugem, filius ergà patrem, et fratres aut amici inter se officiosè agentes, suam physicam conditionem ita modificare queunt ut ex eâ identitas structuræ et functionum nihil pro contagione suscipiendâ valeat, sed contrà ut è statu animæ diverso exoriatur discrepantia ad immunitatem morbi sufficiens. Cùm autem nullus sui temperamenti aut physici aut moralis semper sit compos, timor, cujus percussû *pauperes spiritu* sub influentiâ circumstantium ægrorum periculosius jacent, potiùs misericordiæ quàm criminis in loco istis objiciendus est.

7. Ex Hygienâ adhuc præstantur media, quorum ope individui homines satis ab ægris diversos sese præbere possunt, ut contagii discrimen amoveatur : talia sunt, accurata et constans mundities, frictiones oleosæ aut lotiones aquosæ frigidæ interdum adhibitæ, in locis salubribus et amænis mansio etc., etc. Sic in Ægypto aquarii et olearii rarissimè infectione corripuntur; sic quoque frictiones cum oleo in Archipelagi insulis et cum aquâ gelidâ aliis in locis contrà contagionem plurimùm valent.

8. Hæ cautelæ omnes, quarum præmissio in primis morbi stadiis non semper strictè damnosa existit, in ultimo stadio, cum solùm facultas ejus contagiosa extrâ ægrum sese explicare potest, expressè commendantur.

9. Tandem, qui absolutè integrâ sunt valetudine, et sic benè valentes se conservare queunt, suscipiendæ contagioni inhabiles constanter permanent.

FINIS.

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

*A*BSORBENTIA (Vasa). Non semper aspirant aërem nec moleculas in eo extensas, p. 68.

Absorptio vaporum, 69. — Contagii pestis, febris flavæ, 70. *Vid.* inhalatio, miasma.

Ær. Causa epidemiæ, 5. De ejus qualitatibus febris flavæ et pesti necessariis, 22. Ejus liber contactus contagium arcet, 52. — Frigidus ei favet, 76. *Vid.* Temperies. — Relationes hominum mutuas diversè agere facit, 124. Tamen ejus actio ab influxu hominum mutuo minuit, *ib.* — Non semper solus producit epidemiam contagiosam, 126. Nimis quietus et constans, aut corruptus, contagium producit, 147. Humidus agit super febrem flavam, 151.

Ærugo; frequentior in tritico solo quàm in misto, p. 1. 113.

Æstas; hepatis irritabilitatem auget, 23, 25.

Ætas; ejus diversitas contagioni obstat, 113; quod ejus extrema etiam faciunt, 128.

Affinitas inter ægrum et expositum contagioni favet, 106, 109, 110. In calamitate publicâ crescit, 111, 142. *Vid.* Consensus, contagium.

Animalia; pro diversis iidem morbi non sunt contagiosi, 50. Quomodò cooperta vel nuda miasma servare queunt? 51. Insitiones in eâdem specie animalium eodem, in diversâ autem diversos effectus habent, 97, 101. *Vid.* Febris, miasma, rabies, scabies.

Analogia; ad solutionem quæstionis necessaria, 47. — Structuræ, functionum etc. ad contagium disponit, 106.

Angina, quandò contagionem exhibet? 91, 156. — Contagiosæ casus, 103.

Aporrhoæ, effluvia vaporosa, 105. *V.* Humiditas.

Aqua; ejus contactus miasma delere potest, 52.

Atmosphæra, *V.* Aër.

Autumnus, in hepar agit, 23. Cur multas epidemias exhibet? 36.

BALNEA calida, quomodo contagium adducunt? 133.

Biliosa (Diathesis). Quomodo corrigitur in climate calido, 30. Quando super omnes morbos agit? 36.

Bilis. Secundum compositionem et conditionem sanguinis, ejus qualitas et quantitas præstant, 27.

Boïum Lues. *V.* Animalia, contagium, epizootia, equi, lues, regimen.

CADAVER, minus contagiosum est, etc. 4, 106, 122.

Cairus (magnus). *V.* Temperies.

Calamitas publica sympathias nostras auget, 111. Tamen post eas oriri solet contagium, 129.

Calor; humidus est pro febre flavâ, 35. Minus humidus est pro peste, 41. Calor et humiditas venenum rabiei actuosum reddunt, 70; *V.* Ventus.

Carbunculi ovium de homine ad alium hominem non transeunt, 98.

Carceraria febris; ejus contages, 66.

Catharrales (morbi). *Vid.* Hepar, organum, tempestas.

Causa formalis nervosa morbi contagiosi; causa ejus materialis, 81.

Civitas peste affecta sæpè quasdam Tribus immunes exhibet, 148.

Clima calidum morbis biliosis favet, 29. Quomodo super corpus agit, 38. *V.* Biliosa, potus, regimen.

Clysteres febri flavæ obstant, 33.

Coïtus epidemiæ et contagi favet, 129.

Coctiones. *V.* Excretiones, Recidivæ.

Communicatio, *V.* Contactus, contagium.

Conditiones ad contrahendum contagium, 169.

Consensus structuræ, functionum etc. inter ægrum et

adstantem contagium provocat, 97, 106. — major fit in calamitate publicâ, 111. *V.* Vulnerati. In paludosis locis consensus hominum actionem aëris super istos minuit, 124. *V.* Phtysis, puerperalis, regimen.

Contactus, quid hoc verbo intelligendum est? 103. Contactus aëris, aquæ etc. contagem diluit, 52, 64, 59.

Contagiosus (morbus), in singulis suis stadiis non est communicabilis, 77. Ideò habet saltèm duo stadia, 79. *V.* Aër, epidemia, morbi. = Consistit in actione, 1.º super ægrum et 2.º super expositum, 87. Differt ab epidemico, 127. Febre generali, aut locali labore stipatur, 130. Apud ægros coadunatos eundem gressum et eandem solutionem tenet, 150. Quænam positio illum producit? 167.

Contagium: quid pro eo requiritur? 26. Ejus definitio, 3. Cur ejus symptomata inter se differunt? 5. Ex analogiâ inter ægrum et expositum pendet, *ibid.* Debilitas generalis illud impedit, 6. Contag. luis venereæ, phtysis pulmonaris, 7. Energia et communicabilitas contagii ex multis circumstantiis variant, 9. In glandulosis fortassè majus est contagium, 10. *V.* Miasma. = Quomodo in plantis, atque in hominibus sed sedem mutantibus, depositum evanescit? 48. In quibus locis servatur? 49. Ejus depositio super animalia cooperta, 51. Circumstantiæ illi oppositæ, 54, 56, 60. Contagium absolutum haud existit, 73, 112. Cur extrâ infectum non semper se extendit? 74. In corpore ægro gressum suum sistere valet, 75. Quod fit etiam ope artis medicæ, 76. Non malè agit, quandiù cutis est in expansione, *ibid.* De viâ Contagii ex infecto ad inficiendum, 77, 162. Tempus quo contagium apud infectum se declarat, nec in omnibus morbis, nec in eodem morbo immutabile est, 82, 84. Modus agendi contagii intrâ et extrâ corpus infectum difficilè explicatur, 86. Tantùm secundo morbi stadio agit in adstantes, 88. Contagium ab indole febrili morbi pendet, 91. Aut à locali labore, 130. Differt à veneno, 95. Quandò cessat facultas contagiosa? 96. De transmissione
contagii

contagii ex quodam animali in aliud speciei diversæ, 97. Pro contagio perfecto, quid requiritur? 98. De contagii transmissione ex animalibus in homines, *ibid.* — ex hominibus in animalia, 101. Transmissum in eâdem specie non minuit, 102. Ad hoc verò plura necesse sunt, *ibid.* Ex calore humido contagium est facilius, 105. *V.* Cadaver. Quæ communia sunt ægro et exposito, contagium adjuvant, 107. Communitatis in omnibus singulare exemplum, 110. Quæ contagio contraria sunt, non *omnia* requiruntur ad illud impediendum, 115. Identitas functionum, structuræ etc. illud provocat, 116. Contagium, per tempus ferè serenum in corpore introductum, sub tempestate pluviosâ et nebulosâ fit actuosum, 124. Invasio et statio contagii ab actione vitali pendent, 127. Quidam gradus energiæ antecedentis in organo mox lædendo impressionem contagii præcedere debet, 129. Istâ energiâ anteriore deficiente, non constituitur contagium, 136. Hæc autem energia non est causa essentialis contagii, sed potiùs asthenia succedens, 138. I.æ viæ in contagium influunt, 148. Contagium rarius est in locis excelsis, 146; sed frequentius per aërem corruptum, 147. — Vegetatio et numerus ægrorum in illud etiam agunt, 153, 159. Cur in febre flavâ ac in peste majus adest contagium quàm in aliis morbis? — Adest contagium aut generale aut particulare, 161.

Convulsiva affectio contagiosa, 115.

Corpora vicina mutuam actionem habent, 1. *V.* Ærugo, consensus, electricitas, flos, planta.

Cortex peruvianus in febre pestilentiali etc. exhibitus, 59.

Cutis; ejus constans excitatio pestem præcedit, et diathesim biliosam refrænât, 29. De ejus statu pro absorptione contagii, 68, 70. Quandiù in expansione adest, non exitiosè agit contagium. Relaxata, non ampliùs contagioni obstat, 76. Semper autem pro istius invasione anterior cutis actio præcedere debet, 129. Et etiam cute excitatâ non se constituit contagium, 134. Tamen asthenia

succedens cutis est causa essentialis contagii, 138. Secundum cutis statum variat febris flava, 157, 170.

DEBILES, cur contagioni minus obnoxii? 119, 136, 169.

Discrepantia ætatis, regiminis, sexûs temperamenti contagium difficilius reddit, 113, 122, 137.

Dyssentèria; quandò apparent ejus miasmatis symptomata? 84. Ex identitate regiminis etc. facilius est ejus communicatio, 117, 132.

EFFLUVIA humana, V. Aporrhoea, humiditas.

Electricitas; ab eâ pendet vita, 3. Per humiditatem modificatur; et abundat in corpore vivente, 4.

Epidemia, aëre persæpè dependet, 5, 137. Epidemiæ Rupefortii indolem febris flavæ exhibent, 39. In hyeme sicco rarior epidemia, 35. Per aërem inconstantem plerumque prodit, 126. Differt à contagio, 127, 137.

Epidemica. Febris flava epidemica differt à contagiosa, 33.

Epistaxis. Cur frequens in febre flavâ? 29.

Epizootia; quid eam provocat? 129, 153. *Vid.* Equi, insitiones, lues bovina, pecora.

Equi. De eorum fluxû nasi contagioso, 82, 88.

Eruptiones cutaneæ contagem præcedunt, 134. Per eas silet aut desinit pestilentia, 135.

Europæus, cur in Indiis febre flavæ magis obnoxius? 26.

Excretiones contagiosæ, 148.

Exhalatio cutanea, quandò in aquâ locum habet? 68.

FEBRIS, de ejus contagii, 144, 73. — Brutis rarior, 108. — Intermittens paludum, 83, 146. *Vid.* Recidivæ. — Flava; ejus affinitas et differentia cum pesti, 15, 19, 23. Cur hepatis jam infirmi læsione se complicat? 28. Ejus opportunitas, 31. — Contagiosa, — epidemica, 34. Quid pro epidemicâ? 35. Cur peste minus contagiosa? 45, 161. De viâ ejus miasmatis ex ægro ad expositum tran-

seuntis, 77. De ejus declaratione apud ægrum, 82, 85. Ejus contagium ab indole febrili pendet, 91. Quandò se communicat? 88, 93. Ejus actionem quædam cutis energia præcedere debet, 132. Impeditur per clysteres, 33, per diversum regimen, 119, per eruptionem cutaneam, 135; per bonum statum primarum viarum, 145. Quid eam provocat? 117. In alias febres influit, 146. Cur infantes eâ minùs offensi? 157.

Febris carceraria, 66. — *Petechialis*, 60. *Vid.* *Nosocomialis*, *recidivæ*.

Flores, eorum mutua actio, 1.

Frigus; cur siccum epidemiis non favet? 35.

Functiones, *Vid.* *Analogia*, *consensus*, *regimen*, etc.

GERMEN. *Vid.* *Miasma*.

Glandulosum systema, contagioni favet, 10.

HEPAR; ejus primitiva læsio febrem catharralem et flavam provocat, 28. *Vid.* *Ætas*, *autumnus*, *hyems*.

Homo. Contagem suam bestiis aut similibus suis transmittit, 62, 102; *Vid.* *Contagium*, *miasma*.

Humiditas contagium adjuvat, 3. In electricitatem influit, 4. — *Nimia* aut parciore tamen febri flavæ adversatur, 36, 40. Agit in pestem, 41. 70. Quænam esse debet pro effluviis communicabilitate? 104. *V.* *Calor*.

Hyems, actionem hepatis minuit, 23. Super absorptionem influit, 69. Epidemiam arcet quandò sicca est, 35.

ICTERUS; interdum in peste adest, 16, 42. Et in pluribus morbis putridis, 20. Quam temperiem præfert? 22. *Vulnera* complicare potest, 23, 45.

Identitas functionum contagioni favet; *Vid.* *Affinitas*, *consensus*, *regimen* etc.

Infantes minùs pesti expositi, sed ab eâ magis laborantes, 116, 127. *Nosodochia*, idem regimen etc. inter eos similem morbum excitant, 119, 122. Febre flavâ rarò affecti, 157.

Inhalatio in aquâ non semper adest etc. 68.

Insitio, super varia animalia diversè agit, 97, 101.

Infectio, collectiva aut individua, 86, 93, 113.

LINTEAMINA ægrorum primùm in aquâ frigidâ, deindè in calidâ immergi debent, 105.

Locus. In excelso rara febris flava, 146. In fervido corpus nostrum expanditur, 132. In paludoso, febris est irregularis, 124, aut ingravescit, 146.

Lotio aquosa frigida in pestilentiali febre utilis, 53, 69. Calida, contagem adjuvat, 133. Quomodò in contagio frigida utiliter agit? 139.

Lues bovina, 59. 78. ejus materiæ contagiosæ insitio ex animali quodam ad aliud diversæ speciei variè agit, 97. *Vid.* Epizootia.

Lues venerea; ejus contagium inter partes viriles et femineas consensum quemdam supponit, 7. 143. Ejus materies ex homine in aliud animal insita sæpè effectum caret, 100. Cur facilè contagiosa est? 116. In primis temporibus suæ apparitionis, quid fuit? *ibid.*

METAPTOSIS epidemica febris flavæ in hepar ictero occasionem præbet, 44. — *Luis venereæ*, 143.

Miasma contagiosum, quantum temporis in plantis depositum servari potest? 47. Quando in homine evanescere potest? 48. Quando conservatur? 49. Suprà animalia cooperta depositum 50. — Suprà animalia nuda, 52. — Ejus translatio ex uno animali ad aliud diversæ speciei, priore illæso, 62. — De hominibus ad bestias, *ib.* — De bestiis ad homines, prioribus inoffensis, 63. — De homine ad alium hominem, priore incolumi, 65. De miasmatis conditione ut absorbeatur, 67. Actio miasmatis febris flavæ ab humiditate aëris et à cutis flexibilitate pendet, 70. Quomodò de ejus diuturnitate super nostras partes statui posset? 71. Quando istius actio oculis conspicitur? 73.

Morbus, quid est? 165. Senilis, *Vid.* Senes. — Epidemicus, cur irregularis est? 124. *Vid.* Locus. — Morbus

quilibet acutus contagioni alterius morbi adversatur, 5, 123, 131, 169. — Hæreditarius modo contagioso evolvitur, 8. Morbi abdominales in tempore humido sunt frequentiores, 36. Iidem morbi pro diversis animalibus non sunt æqualiter contagiosi, 50. Morbi contagiosi pluribus accessionibus fortè componuntur, 55, 59. *V.* Contagiosus, tempora.

Mortalitas per aërem mollem major, 152; ac inter ægros coadunatos, 159.

Mulieres, *Vid.* Puerperalis.

Mundities contagioni contraria, 54, 55.

Nasus. De ejus fluxu contagioso apud equos, *V.* Equi.

Nosocomia, de eis quid cogitari potest? 41. Cur in illis facilior est contagio? 149. *Vid.* Infantes.

Nosocomialis febris: ex diverso regimine ab ægris et expositis observato difficilior propagatur, 121. In aperto aëre plusquàm rara invadit, 149.

OPERIS istius occasio et forma, 10. Cur Latine scriptum est? 11.

Opportunitas ad febrem flavam, 34. Ex simili organisatione, ex analogiâ temperamenti, etc. depromitur, 106, 169. *Vid.* Consensus, contagium, regimen etc.

Organisatio: ejus identitas in partibus læsis ægri et in partibus non adhuc læsis expositi contagioni favet, 106. *Vid.* Consensus. — Ejus complicatio in contagionem influit, 141. 160.

Organum primitus infirmum, læsione suâ febres catharrales complicare potest, 28.

Oves. Earum morbi contagiosi in aliis animalibus transmissi varios effectus exhibent, et vice versâ, 97, 98. Morbus humanus super primam ovem agere potest; sed ex istâ ad aliam ovem transiens, actione caret, 100. *Vid.* Epizootia, equi, lues bovilla, pecora.

PALUDES, *Vid.* Locus, morbus.

Partes, *Vid.* Textum.

Pecora. Ex diverso regimine inter infecta et exposita observato minùs est discrimen contagii, 120.

Perspiratio; ejus excretio in contagium influit, 161.

Pestis orientalis cum febre flavâ in eâdem classe continetur, 15. A febre icterode differt per aërem sub quo prodit, 22. — Et per directionem causæ, 43. *Vid.* Aër. Cur Ægyptii pesti magis obnoxii? 30. Pestis secundum caloris et humiditatis proportionem et mutationes variat, 41. Per frigus adduci potest, 44. — Ejus symptomata, *ibid.* — Pestis febre flavâ contagiosior, 45. Quando apud ægrum ejus symptomata sese declarant? 82, 85. Cur aliis morbis contagior et gravior est? 161. Ejus contagiosa facultas ab indole febrili pendere videtur, 91. Quando in adstantes exercetur? 88, 92. Pestis humana ad animalia transiens varium morbum facit, 101, 102. Cur pestis in infantibus et senibus rarior? 127.

Petechiæ. *Vid.* Febris. Quando earum symptomata apud ægros prodeunt? 83. Regiminis conformitas earum propagationi inter expositos favet, 109, 122. Apud ægros coadunatos eâdem videntur, 150.

Phtysis pulmonaris. Ejus contagium analogiam inter ægrum et expositum supponit, 7. Hac analogiâ cessante, cessat etiam phtysis pulmonaris communicabilitas, 8. Imò, tantum in suo secundo stadio adstantibus se communicare potest. Quando ejus contagium plus valet? 90. Tandem, ex identitate organisationis apud ægrum et expositum multò communicabilior est, 107.

Plantæ: earum actio mutua, 1. Quantum temporis moleculas contagiosas retinere queunt, 247. *Vid.* Ærugo, poma.

Pluviæ. Earum effectus; 37, 125, 126.

Poma; de eorum putrefactione, 2.

Potus calidi et spirituosus ad febrem flavam et ad pestem disponunt, 31. *Vid.* Regimen.

Puerperalis febris. Aëris communitas et regiminis identitas ejus contagium extendunt, 109, 122.

Putridi morbi. Perplures symptomata febri flavæ propria exhibent, 20, 24.

QUÆSTIONIS solvendæ expositio, 13. Cur differens est ab alterâ quam proposuit Celeb. Collegium Sanitatis Berolinense? *ibid.* Ejus extensio et divisio, 14. Primum ejus membrum, 15. — Secundum, 163.

RABIES; quandò ejus veneni insitio adest frustrabilis? 70. *Vid.* Calor. Quandò agere pergit aut desinit? 75. De tempore cùm ejus symptomata apparent, 83. De animali ad hominem transiens, aliquid suæ communicabilitatis amittit, 99. Rabies homini propria et alteri communicata pejus discrimen inducit, quàm ab animali diverso primum accepta, *ibid.* Forte eò periculosior prodiit in homine, quò apud istum sua declaratio difficilior fuit, 100.

Recidivæ in morbis contagium portendunt, 56, 59. quandò ab urinis indicantur? 61. Coctionem et crisim turbant, *ibid.* — De ordine recidivarum in explicatione febris intermittentis paludosæ, 83. *Vid.* Regimen.

Regimen antè vitiosum ad febrem flavam et pestem disponit, 25, 31. Simul statui cutis asthenico adjunctum, affectionem Systematis biliaris permittit, 30. — Ad epidemias etiam disponit, 33. — Ad icterum, 42. — In febre pestilentiali, petechiali etc. recidivas adjuvat, 60. Ejus identitas vel conformitas inter eadem animalia contagionem incitat, 107. Diversitas autem ejus ei obstat, 108, 119, 122. *Vid.* Dyssenteria, scabies.

Relationes mutuæ, quandò diversè agunt? 124. *V.* Morbus, tempestas, etc.

Rubeolæ. Quandò earum venenum agere pergit aut desinit? 75. Quandò ejus symptomata apud ægrum prodeunt? 83. Earum facultas contagiosa in adstantes ad finem secundi stadii tantum exercetur, 89.

Rupefortium, *Vid.* Epidemiæ.

SANITAS, quid est? 164. Contagioni adversatur, 168.
Sanus (homo). Contagii lator esse potest, sed semper illæsus, 165, 168.

Scabies: quondò frequentior grassatur? 4. Scabies animalium transeundo in homines, ex istis ad alteros homines non transmittitur, 98. Contagium scabiei quâdam cutis anteriore actione indiget, 130. Per idem regimen inter multos frequentior invadit, 151,

Scorbutus febrili contagioni oppositus est, 6.

Scrophulæ; de earum contagii gradibus, 144.

Senes. Cur eorum morbi minùs communicabiles sunt? 114. Cur feбри flavæ, pesti ac variolis minùs obnoxii? 127, 132, 157.

Sexus; ejus diversitas contagem difficiliorem efficit, 114.

Siccitas aut aëris, aut miasmatis, aut partium introductioni contagionis in corpus humanum obstat, 36, 38, 40, 70, 105. *Vid.* humiditas, hyems, tempestas etc.

Sporadicus morbus, 167.

Stadia morbi contagiosi generaliter duo sunt, 78. Quondò prius existit, et quod exhibet? 79, 87. Quondò alterum invadit? 80. Facultas communicabilis in adstantes solùm exercetur in fine secundi stadii, 88.

Substantiæ ratione suæ animalitatis plùs vel minùs retinere possunt miasma contagiosum, 51.

Sympathiæ in calamitate publicâ majores fiunt, 111. Sine sympathiâ, nullum contagium, 167.

Symptomata feбри flavæ et pesti communia, 16. De propriis pesti, 44. — feбри flavæ, 45. Symptomata primî stadii morbi contagiosi, 79. — Secundi etc. 80. De eorum apparitione apud ægrum, 82, 85.

TEMPERAMENTUM. Ejus identitas apud ægrum et expositum contagioni favet, 107: ejus autem diversitas illam difficiliorem reddit, 114: tandem ejus humiditas faciliorem quoque eam efficit, 157. *Vid.* Consensus, contagium.

Temperies Magni Cairi et insulæ Haïtianæ ferè eadem, 22. *Temperies* aëris in cutaneam absorptionem et exhalationem influit, 69.

Tempora morbi contagiosi, *Vid.* *Stadia*. Tempus cum se declarat contages apud infectum nec in eodem morbo nec in omnibus morbis idem est, 82. *Vid.* *Recidivæ*.

Tempestas nebulosa et pluviosa minuit relationes hominum mutuas, 125. *Vid.* *Contagium*. — Sicca morbos magis regulares procreat, 126. — Sicca præcedit, mollis verò adducit affectiones catharrales, 139.

Textum partium in actionem mutuarum relationum influit, 124. Ejus actiosa conditio pro contagii efficaciam requiritur, 129, 131. *Textum* partium, cujus organisatio adest complexa, contagionem variare facit, 141.

Triticum. *Vid.* *Ærugo*.

Urinæ. *V.* *Recidivæ*.

Vaccina, *Vid.* *Variolæ*.

Valens (benè). *Vid.* *Sanus*.

Vapores pestilenciales per contactum ægri cum exposito agunt, 103.

Variolæ: earum *recidivæ*, 60. Earum veneni diversa energia, 70. Quando earum symptomata apud ægrum se declarant? 82. Ista apparitio symptomatum secundum viam introductionis veneni variat, 84. De contagione earum aut spontaneâ aut artefactâ, 88. In secundo morbi stadio tantum se communicat contagium variolosum, 89. Ei obstat alius morbus, 122. Cur variolis magis obnoxii sunt infantes? 131. Cur aspersiones frigidaæ sæpè sunt utiles? 140. Variolarum contagium in vaccinos influit, 146.

Vegetatio in contagium influit, 153. Præsertim quando vitiosa adest, 154. Vegetatione dominante, animalisatio decrescit, 155. Cur morbis favet vegetatio? 156.

Venena à contagiis differunt, 95.

Venerea voluptas contagio ansam præbet, 128.

Ventus Meridianus in icteri apparitionem influit, 24:

febri flavæ favet, quando Septentrionali succedit, 133.
Venti molles morbos propagant, 158.

Ver sæpè icterum exhibet, 24.

Viæ (primæ). Earum conditio in contagionem agit, 145.

Vipera: de modo quo ejus venenum agere pergit aut desinit, 75. De istius veneni actione prout ejus excretio ex longo facta fuit, 94.

Vomit biliosi, æruginosi, nigri etc. in febre flavâ, in peste ac in pluribus aliis morbis putridis adesse possunt, 17, 20.

Vulnerati, *Vid.* Icterus. Cur inter illos contagium grassari potest? 112. *Vid.* Consensus, etc.

FINIS.

